

Θαλασσινοί Απόηχοι

«ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ»
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
Ε.Ε.Λ.
2024

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ • ΕΤΟΣ 35ο • ΤΕΥΧΟΣ 192 • ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

© φωτο Πλωτάρχης Γ. Ρεπαντής (Κυβερνήτης ΤΠΚ «ΜΠΛΕΣΑΣ»)
Φωτογραφία Διαγωνισμού Περιοδικού «Ναυτική Επιθεώρηση» έτος 2019
Τίτλος φωτογραφίας: Το άγαλμα της Οινουσίας

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΝ ΚΑΙ ΛΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ **ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΙ ΑΠΟΗΧΟΙ** από το 1992

ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2026 | ΤΕΥΧΟΣ 192 | ISSN 1105-6779

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: Ένωση Αποστράτων Αξιωματικών Ναυτικού

Ι. Παπαρρηγοπούλου & Π.Π. Γερμανού,, Πλατεία Κλαυθμώνος 105 61 Αθήνα

www.eaan.gr

Τηλ: 210 33.10.430 - 210 33.10.431

e-mail: info@eaan.gr

Copyright: © ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΙ ΑΠΟΗΧΟΙ

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΣΤΑ ΜΕΛΗ ΕΑΑΝ

Τιμή τεύχους: 4 €

Ετήσια συνδρομή: 24 €

ΕΚΔΟΤΗΣ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Αντιναύαρχος ε.α. **Θεόδωρος Γερούκης** ΠΝ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΑΑΝ)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Πλοίαρχος (Ε) ε.α. **Γρηγόριος Γεωργακόπουλος** ΠΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ναύαρχος ΛΣ ε.α. **Θεόδωρος Φουστάνος**

Υποναύαρχος ε.α. **Συμεών Κωνσταντινίδης** ΠΝ

Πλοίαρχος (Ε) ε.α. **Ανδρέας Αναστασόπουλος** ΠΝ

Πλοίαρχος (Ε) ε.α. **Βασίλης Κατσαμπής** ΠΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ: Ανθυποπλοίαρχος ΛΣ **Άννα Φραγκιαδάκη**

ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Κ. Πλέτσας Ζ. Κάρδαρη Ο.Ε.

Χαρ. Τρικούπη 107, 114 73 Αθήνα • τηλ: 210 36 07 132 - 210 38 20 148 • e-mail: info@typografio.gr • www.typografio.gr

Όροι για τη δημοσίευση στο περιοδικό «Θαλασσινοί Απόηχοι»

1. Το ΔΣ/ΕΑΑΝ, ύστερα από την εισήγηση της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού, για τα επιλεγμένα άρθρα/κείμενα που δημοσιεύονται στο περιοδικό «Θαλασσινοί Απόηχοι», αποφασίζει τα ακόλουθα:
 - α. Τα άρθρα/κείμενα γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος, να χωρίζονται σε ενότητες, με επικεφαλίδα από τον/την συγγραφέα. Η έκτασή τους να μην υπερβαίνει τις τέσσερις σελίδες, ενώ η έγκριση θα αφορά την αυτοτελή δημοσίευσή τους και όχι την δημοσίευση σε συνέχειες. Η επιτροπή **δεν αναλαμβάνει** την διόρθωση των υφιστάμενων άρθρων/κειμένων, αλλά εάν το κρίνει απαραίτητο, μπορεί κατά την κρίση της να επισημάνει στους συντάκτριες/τες, τα σημεία εκείνα που δύνανται να επαναδιατυπωθούν ή και να αφαιρεθούν, βάσει πάντα των όρων δημοσίευσης.
 - β. Τα άρθρα/κείμενα να κυμαίνονται από τις 1000-2500 λέξεις και να υποβάλλονται σε ηλεκτρονική μορφή word. Επίσης, να αναγράφονται πλήρως τα στοιχεία των συντακτριών/ών, καθώς και τυχόν πληροφορίες που αφορούν την επιστημονική τους κατάρτιση και εφόσον υπάρχουν οι πηγές των άρθρων.
 - γ. Τα άρθρα - κείμενα που έχουν υβριστικό, συκοφαντικό, ρατσιστικό, κομματικό περιεχόμενο, ή προσωπικές επιθέσεις θα απορρίπτονται. Επίσης, όσα εξ' αυτών επιχειρούν να αποδώσουν αμφίσημη, διφορούμενη ή στρεβλή εικόνα για τους θεσμούς και τα σύμβολα του έθνους θα απορρίπτονται άνευ ενημέρωσης προς τους συντάκτριες/τες.
 - δ. Τα άρθρα/κείμενα που έχουν σαφή αναφορά σε ιστορικά γεγονότα ή θέματα επιστημονικού ενδιαφέροντος, να εφαρμόζουν την δομή της ακαδημαϊκής πρακτικής. Η συντακτική επιτροπή συντάσσεται πλήρως με τις οδηγίες και τους κανονισμούς που αφορούν την ορθή συγγραφή.
 - ε. Να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο έντυπο της ΕΑΑΝ ή σε άλλο έντυπο, δηλαδή να είναι πρωτότυπα και όχι αντίγραφα με ευθύνη των συγγραφέων. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις δύνανται να δημοσιεύονται άρθρα/κείμενα ειδικού ενδιαφέροντος κατά την κρίση της συντακτικής επιτροπής από περιοδικά, βιβλία, έντυπα κ.λπ. σύμφωνα με τα κεκατονισμένα.
 - στ. Τα μη δημοσιευμένα άρθρα-κείμενα, θα τίθενται στο αρχείο του περιοδικού για πιθανή μελλοντική αξιοποίησή τους.
 - ζ. Το περιεχόμενο εκάστου άρθρου-κειμένου απηχεί τις προσωπικές απόψεις των συντακτριών/τών και δε δεσμεύει την ΕΑΑΝ και το περιοδικό.
 - η. Οι συντάκτριες/τες, να λαμβάνουν υπόψιν τους τις αρχές και τις αξίες από τις οποίες εμφορούνται τα στελέχη του Πολεμικού Ναυτικού και του Λιμενικού Σώματος.
 - θ. Οι ενδιαφερόμενες/οι που επιθυμούν την δημοσίευση άρθρων ή κειμένων τους στο περιοδικό, παρακαλούνται όπως τα αποστέλλουν αποκλειστικά στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: periodiko@eaan.gr
2. Το ΔΣ/ΕΑΑΝ αποφασίζει και **εγκρίνει ομόφωνα**.

Περιεχόμενα

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	4
----------------------	---

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ	6
--------------	---

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΔΙΕΘΝΗ	
------------------	--

Η Ακτοφυλακή των ΗΠΑ στην Απόβαση στη Νορμανδία το 1944	9
---	---

Του Δημητρίου Β. Ζαμπίκου Υποναύαρχου Λ.Σ. ε.α.

Η Γροιλανδία και η επιστροφή του στρατηγικού ανταγωνισμού στην Αρκτική	13
--	----

Του Παναγιώτη Μαχαίρα, Οικονομολόγου

Ο Υποναύαρχος Ελευθέριος Χανδρινός και η αποστολή του Αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» στην Κύπρο (21 Ιουλίου 1974)	15
---	----

Του Βλάσιου Οικονόμου Ανθυποπλοίαρχου (Ε) ΠΝ

Η μεγάλη νυχτομαχία κατά του στρατοπέδου του Κιουταχί έξω από το πολιορκημένο Μεσολόγγι (25-7-1826)	22
---	----

Του Νίκου Ασημακόπουλου, Ιστορικού

16 Νοεμβρίου 1912: Ο ηρωικός θάνατος του Ανθυποπλοίαρχου Νικόλαου Ρίτσου στη Χίο: Τεκμήρια και Μαρτυρίες	27
--	----

Της Αγγελικής Αθανασακοπούλου, Ιστορικού

Επίτακτα και κρατικά εξοπλισμένα ατμόπλοια του ΒΝ 1897 - 1992	33
---	----

Του Πέτρου Ηρ. Σκλέπου Αν. Αξ/κού ε.α.

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	
------------------------	--

Ο ρόλος της Εκκλησίας σε μια Κοινωνία Εντάσεων και Ανισοτήτων: Η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης	36
---	----

Του Μητροπολίτου Νέας Ιωνίας, Φιλαδελφείας, Ηρακλείου και Χαλκηδόνας Γαβριήλ

Πυρηνικά Ατυχήματα	37
--------------------	----

Του Κωνσταντίνου Βαρβαρέσου Αντιναύαρχου ε.α. ΠΝ

Από τα «αρχαία» Fake News στα Deepfakes της Τεχνητής Νοημοσύνης	41
---	----

Της Χρύσας Κυριαζή Σημαιοφόρου (ΤΥ) ΠΝ

Τα UFOs και UAPs υπό το Φως της Ορθόδοξης Παράδοσης και Πατερικής Εμπειρίας	45
---	----

Του Ευάγγελου Κωστή Υποπλοίαρχου (Ε) ε.α. ΠΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	
-----------------------	--

Διακριτή καλλιτεχνική ματιά	48
-----------------------------	----

Συνέντευξη της Βίκυς Μανώλη, σκηνοθέτιδας, στον Βασίλειο Κατσαμπή Πλοίαρχο (Ε) ε.α.

Ασύρτικο Σαντορίνης. Το πνεύμα του ηφαιστείου και η κληρονομιά των αιώνων	50
---	----

Του Γεωργίου Βρέκου, Somelier

Μύθοι και Αλήθειες για το Ναυτικό Επάγγελμα Η πραγματικότητα της ζωής στη θάλασσα	52
---	----

Του Δημητρίου Κουκουβίνου, Πλοίαρχου Λ.Σ. ε.α.

ΙΑΤΡΙΚΑ	
---------	--

Ο πιο διάσημος γιατρός δεν είναι απαραίτητα ο καλύτερος για σένα	56
--	----

Της Κασσιανής Καλαϊτζή MSc, Υπεύθυνης Marketing και Επικοινωνίας στη Gennima IVF

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	
------------	--

Ενεργός Γήρανση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις, Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Σύγχρονες Προκλήσεις	58
---	----

Του Θεόδωρου Β. Ρούσσου (PhD) Διδάκτορος Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Καθηγητή Φυσικής Αγωγής

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	60
----------------------	----

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ	60
----------------	----

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	61
------------	----

Ανασκόπηση γεγονότων

- 31-03-2026** Τελετή Παράδοσης – Παραλαβής καθιόντων Αρχηγού ΛΣ ΕΛ.ΑΚΤ. Παρευρέθηκαν ο Πρόεδρος Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α. και το μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Ναύαρχος Θεόδωρος Φουστάνος ΛΣ ε.α., Επίτιμος Υπαρχηγός.
- 20-04-2026** Πρόσκληση Κέντρου Αριστείας Ακρόπολης σε βιβλιοπαρουσίαση με θέμα «Κύπρος 1954-1964-1974-2024» στη ΛΑΕΔ. Παρευρέθηκε ο Πρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α..
- 22-04-2026** Συντονιστικό Συμβούλιο Ενώσεων Αποστράτων Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων.
- 26-04-2026** Πρόσκληση Συλλόγου Στρατιωτικών Ε.Δ. Μεγάρων για τη βύθιση του Α/Τ «Ψαρά». Παρευρέθηκε ο Πρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α..
- 29-04-2026** Τελετή παράδοσης – Παραλαβής των Διοικητικών Συμβουλίων της Ένωσης Αποστράτων Αξιωματικών ΕΑΑΣ. Παρευρέθηκε ο Πρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α..
- 09-05-2026** Πρόσκληση Περιφέρειας Αττικής και κατάθεση στεφάνου για τον εορτασμό των Εθνικών Αγώνων και της Εθνικής Αντίστασης κατά του ναζισμού και του φασισμού. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε ο Αντιπρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Ιωάννης Σαμαράς ΠΝ ε.α.
- 11-05-2026** Πρόσκληση κ. ΑΓΕΝ στην τελετή παράδοσης του μουσείου Υ/Β «ΠΡΩΤΕΥΣ» S113. Παρευρέθηκε ο Πρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α..
- 13-05-2026** Τελετή Επίδοσης Ξιφών από Ε.Α.Α.Ν. σε 198 Αξιωματικούς (Ε) στο Πολεμικό Μουσείο.
- 15-05-2026** Πρόσκληση ΕΑΑΣ, σε ενημερωτική ημερίδα στη ΛΑΕΔ. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε το μέλος του ΔΣ, Αντιναύαρχος (Μ) Κωνσταντίνος Μανωλιουδάκης ΠΝ ε.α. και ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΑΑΝ, Πλοίαρχος Εμμανουήλ Αναγνωστάκης ΠΝ ε.α..
- 17-05-2026** Πρόσκληση Διοικητή ΣΝΔ, στην τελετή απονομής επάθλων των Ιστιοπλοϊκών Αγώνων «Παστρικάκεια 2026». Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε ο Αντιπρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Ιωάννης Σαμαράς ΠΝ ε.α.
- 20-05-2026** - Πρόσκληση ΥΙΝ σε εκδήλωση για την Μάχη της Κρήτης – Μάιος 1941. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΑΑΝ, Πλοίαρχος Εμμανουήλ Αναγνωστάκης ΠΝ ε.α..
- Πρόσκληση Αρχηγού ΛΣ-ΕΛ.ΑΚΤ. σε δοξολογία στον Ι.Ν. Αγ. Νικολάου, εντός ΥΝΑΝΠ. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε το μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Ναύαρχος Θεόδωρος Φουστάνος ΛΣ ε.α., Επίτιμος Υπαρχηγός.
- 21-05-2026** Πρόσκληση ΕΑΑΝ/Σαλαμίνας για τον εορτασμό της Ανάληψης του Κυρίου. Παρευρέθηκαν ο Πρόεδρος Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α., ο Αντιπρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Ιωάννης Σαμαράς ΠΝ ε.α., ο Διευθύνων Σύμβουλος, Πλοίαρχος (Ε) Εμμανουήλ Αναγνωστάκης ΠΝ ε.α. και τα μέλη του ΔΣ, Αντιναύαρχος (Μ) Κωνσταντίνος Μανωλιουδάκης ΠΝ ε.α., Υποναύαρχος (Ο) Στέλιος Μάρκου ΠΝ ε.α., Αντιπλοίαρχος (Ε) Ιωάννης Γαρείος ΠΝ ε.α., Αντιπλοίαρχος (Ε) Δημήτριος Δέδης ΠΝ ε.α.
- 24-05-2026** Πρόσκληση ΕΑΑΝ/Ν. Ηλείας στην τελετή «Ελευθερία Επτανήσων» στον Ι.Ν. Αγ. Νικολάου, Κατάκολο. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε το μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Υποναύαρχος (Ο) Στέλιος Μάρκου ΠΝ ε.α..

31.3.2026. Τελετή Παράδοσης- Παραλαβής Α.Λ.Σ.

21.05.2026. Εορτασμός Ανάληψης Κυρίου στη Σαλαμίνα.

- 28-05-2026** Πρόσκληση κ.κ. Α/ΓΕΝ – Διευθυντή ΝΝΑ και Υποναύαρχου (Ε.Τ) Παν. Λασκαρίδη ΠΝ σε εγκαίνια της ανακαινισμένης πτέρυγας βραχείας νοσηλείας «ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ» στο ΝΝΑ. Παρευρέθηκε ο Πρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ ε.α..
- 29-05-2026** Πρόσκληση Συνδέσμου Αποφοίτων Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ) σε επετειακή ημερίδα στο 251 ΓΝΑ. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε το μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Υποναύαρχος (Ο) Στέλιος Μάρκου ΠΝ ε.α..
- 02-06-2026** Πρόσκληση κ. ΥΝΑΝΠ σε δεξίωση για «Ποσειδώνια 2026». Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε ο Αντιπρόεδρος της ΕΑΑΝ, Αντιναύαρχος Ιωάννης Σαμαράς ΠΝ ε.α. και το μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Ναύαρχος Θεόδωρος Φουστάνος ΛΣ ε.α., Επίτιμος Υπαρχηγός.
- 04-06-2026** Πρόσκληση Αεροπορικής Ακαδημίας Ελλάδος σε παρουσίαση στη ΛΑΕΔ. Την ΕΑΑΝ εκπροσώπησε το αναπληρωματικό μέλος του ΔΣ/ΕΑΑΝ, Υποναύαρχος Συμεών Κωνσταντινίδης ΠΝ ε.α..

24.05.2026. Τελετή Ελευθερίας Επτανήσων.

9.5.2026. Κατάθεση στεφάνου στο Μνημείο Άγνωστου Στρατιώτη, για την επέτειο λήξης Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

17.5.2026. Συμμετοχή στην απονομή μεταλλίων στην ΣΝΔ, για τους ιστιοπλοϊκούς αγώνες, ΠΑΣΤΡΙΚΑΚΕΙΑ 2026.

Ποσειδώνια 2026.

Ποσειδώνια 2026.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ - ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
ΕΝΩΣΗ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΥ (ΕΑΑΝ)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Αθήνα 18 Μαΐου 2026

Αρ. Πρωτ. : 75

ΘΕΜΑ: «Δρομολόγια Λεωφορείων Μεταφοράς Λουόμενων στη ΝΒΝΕ»

ΣΧΕΤ : ΣΗΜΑ ΓΕΝ R 111249Z MAY 26

1. Σας γνωρίζετε διάθεση ενός (1) λεωφορείου μείζονος τύπου για μεταφορά προσωπικού θέματος από Δευτέρα έως Παρασκευή κατά την παραθεριστική περίοδο από Παρασκευή 15 Μαΐου έως και Τετάρτη 30 Σεπτεμβρίου 2026, (Αναχώρηση 08:30 από Σταθμό Μετρό Ελαιώνα με επιστροφή 14:30 αντίστροφη διαδρομή), αναφέρεται η εκτέλεση των ακόλουθων διαδρομών:

α. Κατά τις μονές ημερομηνίες:

Σταθμό Μετρό Ελαιώνα - Ιερά Οδός - Πειραιώς - Σταδίου - Κλαυθμώνος - Αμερικής - Ακαδημίας - Βασ. Σοφίας - Λ. Μεσογείων - Λ. Μαραθώνος - Λ. Σουλίου - ΝΒΝΕ.

β. Κατά τις ζυγές ημερομηνίες:

Σταθμός Μετρό Ελαιώνα - Ιερά Οδός - Πειραιώς - Σταδίου - Κλαυθμώνος - Αμερικής - Ακαδημίας - Βασ. Σοφίας - Λ. Κηφισίας - Δαχτυλίδι Κηφισίας - Λ. Κηφισίας - Αμαρυσίας Αρτέμιδος - Σταθμός ΗΣΑΠ Ειρήνη - Λ. Κύμης - Είσοδος Αττικής Οδού 10 (Λ. Κύμης) - Έξοδος Αττικής Οδού 16 (Ραφήνα) - Λ. Μαραθώνος - Λ. Σουλίου - ΝΒΝΕ.

2. Συναφώς, επιβάτες περιοχής Πειραιά δύνανται να εξυπηρετηθούν από μετρό Ελαιώνα σε καθημερινή βάση.

Για το ΔΣ/ΕΑΑΝ

Ο Διευθύνων Σύμβουλος ΕΑΑΝ

Πλοίαρχος (Ε) ε.α. Εμμανουήλ Αναγνωστάκης ΠΝ

Ο πρόεδρος

Αντιναύαρχος ε.α. Θεόδωρος ΠΝ

Ρύθμιση Υγειονομικών Θεμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων

Τον περασμένο Μάιο ψηφίσθηκε ο νόμος 5195/2025 (ΦΕΚ Α΄ 73/09.05.2025) που αφορούσε την «Ρύθμιση υγειονομικών θεμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων και λοιπές Διατάξεις». Το άρθρο 49 του νόμου αφορά την ίδρυση ΣΤΕΓΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ (ΣΥΔ) σε χώρους ιδιοκτησίας των ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.

Απευθυνόμενος στους γονείς που έχουν παιδιά με αναπηρία, εξαρτώμενα εφόρου ζωής, η αγωνία για το μέλλον των παιδιών τους όταν αυτά ενηλικιωθούν είναι διαρκής και βαθιά. Η σκέψη του μέλλοντος είναι μια σκιά που τους ακολουθεί παντού. Μια σκιά που μεγαλώνει όσο μεγαλώνουν κι εκείνοι.

Όλοι οι γονείς κάποια στιγμή στην ζωή τους κάνουν ίσως την ίδια σιωπηλή ερώτηση: «Ποιος θα είναι δίπλα στο παιδί μου όταν εγώ δεν θα μπορώ; όταν ενηλικιωθεί όταν δεν θα είμαι εγώ»;

Στο πλαίσιο αυτής της σκέψης και αγωνίας αυτών των γονιών η πολιτεία στο άρθρο 49 του Νόμου 5195/2025 ψήφισε την ίδρυση ΣΥΔ σε χώρους ιδιοκτησίας των ΕΔ.

Η ίδρυση ΣΥΔ, δεν είναι απλώς μια διοικητική πράξη· είναι μια απάντηση σε αυτή την αγωνία.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις, θεματοφύλακας της ασφάλειας και της συνοχής της χώρας, ανοίγουν τις πόρτες τους σε μια νέα μορφή προστασίας: την προστασία της αξιοπρέπειας, της αυτονομίας και της καθημερινής ζωής των πιο ευάλωτων συμπολιτών μας, των ατόμων με αναπηρία που είναι εξαρτώμενα εφόρου ζωής.

Με τον Νόμο 5195/2025, οι ΕΔ αναγνωρίζουν έμπρακτα ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε μια ζωή αξιοπρεπή, αυτόνομη και ασφαλή.

Ο νόμος 5195/2025 εκφράζει μια νέα

φιλοσοφία: ότι τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να ζουν απομονωμένα, ότι η κοινωνία οφείλει να τους προσφέρει επιλογές, ότι η αυτονομία δεν είναι προνόμιο, αλλά δικαίωμα, ότι η φροντίδα δεν είναι φιλανθρωπία, αλλά υποχρέωση της Πολιτείας.

Η συνεργασία Πολιτείας – Ενόπλων Δυνάμεων – οικογενειών – φορέων αναπηρίας δημιουργεί ένα νέο μοντέλο κοινωνικής μέριμνας, σύγχρονο, λειτουργικό και βιώσιμο.

Η απόφαση των γονέων να εμπιστευτούν το παιδί τους σε μια Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης **δεν είναι εύκολη**. Είναι όμως μια απόφαση που βασίζεται στην αγάπη, στη διορατικότητα και στην ευθύνη. Δεν απομακρύνονται από το παιδί τους· του δίνουν χώρο να αναπνεύσει, να μάθει, να ζήσει.

Το να εμπιστευτούν μια ΣΥΔ δεν είναι παραίτηση. Είναι υπέρβαση. Είναι η στιγμή που η αγάπη αλλάζει μορφή: από προστασία, γίνεται εμπιστοσύνη. Από αγωνία, γίνεται ελπίδα. Δεν πρέπει να νιώθουν ενοχή για την μετάβαση αυτή: Δεν αφήνουν το παιδί σας. Το στηρίζουν να σταθεί στα πόδια του. Η απόφαση να φιλοξενηθεί το παιδί τους σε μια ΣΥΔ δεν σημαίνει ότι απομακρύνονται από το παιδί τους. Σημαίνει ότι δημιουργείται μια ομάδα γύρω του. Μια ομάδα ανθρώπων που θα είναι εκεί όταν εκείνοι δεν μπορούν, σήμερα ή στο μέλλον.

Και αυτό είναι ίσως η μεγαλύτερη πράξη αγάπης.

Η ίδρυση ΣΥΔ σε χώρους ιδιοκτησίας των ΕΔ δεν είναι απλώς μια θεσμική καινοτομία. Υπόκεινται σε κανόνες και νόμους του κράτους. Είναι μια πράξη σεβασμού προς τα άτομα με αναπηρία και μια υπόσχεση προς τους γονείς τους: **ότι το μέλλον των παιδιών**

τους θα είναι προστατευμένο, αξιοπρεπές και γεμάτο δυνατότητες.

Και για τους γονείς, αυτό είναι αρκετό. Αρκετό για να κοιμηθούν λίγο πιο ήσυχοι. Αρκετό για να ξέρουν ότι το παιδί τους θα έχει ένα αύριο, που δεν θα το βρει μόνο.

Ο Νόμος 5195/2025 και η συμβολή των Ενόπλων Δυνάμεων δεν αλλάζουν απλώς ένα θεσμικό πλαίσιο. Αλλάζουν ιστορίες ζωής.

Νόμος 5195 ΦΕΚ Α' 73/09-05-2026

Άρθρο 49

Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ενόπλων Δυνάμεων

1. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δύναται να ιδρύει, να οργανώνει, να λειτουργεί και να επιβλέπει Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ) Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ), κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 30 του ν. 2072/1992 (Α' 125), για ενήλικα Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ), τα οποία δεν μπορούν να διαβιώσουν αυτόνομα χωρίς κατάλληλη υποστήριξη, σύμφωνα με τον ν. 2072/1992 και τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτού. Για τον σκοπό αυτό το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δύναται να αναθέτει έναντι αμοιβής τη λειτουργία και στελέχωση των ΣΥΔ σε ειδικώς πιστοποιημένους φορείς του

Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας του άρθρου 5 του ν. 2646/1998 (Α' 236).

2. Δικαίωμα κατοικίας στις ΣΥΔ των Ενόπλων Δυνάμεων έχουν:

α) Τα τέκνα των εν ενεργεία στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων, μονιμοποιηθέντων και μη,

β) τα τέκνα των εν αποστρατεία στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων,

γ) τα τέκνα των εν ενεργεία και συνταξιούχων μονίμων πολιτικών υπαλλήλων και υπαλλήλων με σύμβαση εργασίας Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου Χρόνου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και

δ) λοιπά ΑμεΑ σε ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) επί της δυνατότητας στέγασης κάθε ΣΥΔ.

3. Οι ΣΥΔ των Ενόπλων Δυνάμεων ιδρύονται κατά προτεραιότητα σε κατάλληλους χώρους του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας ή των εποπτευόμενων από αυτό φορέων. Σε περίπτωση αδυναμίας εύρεσης κατάλληλου χώρου, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δύναται να συνάπτει σύμβαση μίσθωσης ακινήτου για τον σκοπό αυτό.

4. Το λειτουργικό κόστος των ΣΥΔ καλύπτεται από τροφεία, παροχές ή βοηθήματα των ενοίκων ή των οικείων τους καθώς και από δωρεές, χορηγίες ή εισφορές, τακτικές ή έκτακτες, των ενοίκων ή τρίτων.

Η Ακτοφυλακή των ΗΠΑ στην Απόβαση στη Νορμανδία το 1944

Του **Δημητρίου Β. Ζαμπίκου** Υποναύαρχου Λ.Σ. ε.α.
Τακτικού Μέλους Αεροπορικής Ακαδημίας Ελλάδος

*« Η ημέρα της Απόβασης (D-Day) ήταν
κολοσσιαία επειδή οι ήρωές της ήταν
κολοσσιαίοι »*

Dr. Tod Worner, γιατρός-συγγραφέας

Πρόλογος

Την άνοιξη του 1944, λίγους μήνες πριν από τη γιγαντιαία Συμμαχική Επιχείρηση εισβολής στις Γαλλικές ακτές της Νορμανδίας με την ονομασία «Επικυρίαρχος» (Overlord) και ειδικότερα το τμήμα της αμφίβιας επιχείρησης με την κωδική ονομασία «Ποσειδών» (Neptune), ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Φράνκλιν Ρούσβελτ, διέταξε την Ακτοφυλακή της Χώρας του¹ να παράσχει συνδρομή με μικρά διασωστικά σκάφη (coast guard cutters) προς υποστήριξη της εισβολής.

Η Ακτοφυλακή διέθετε ένα στόλο ξύλινων περιπολικών σκαφών μήκους 83 ποδών (28μ.) που χρησιμοποιούνταν για παράκτιες περιπολίες στα Αμερικανικά ύδατα. Κατόπιν αυτού, ο Αρχηγός του στόλου των ΗΠΑ Ναύαρχος Ernest King διέταξε την Ακτοφυλακή να διαθέσει 60 από αυτά τα σκάφη στο Ηνωμένο Βασίλειο για παροχή υπηρεσιών στη θαλάσσια επιχείρηση «Ποσειδών» με αριθμούς 1-60 πριν από το λογότυπο της Ακτοφυλακής United States Coast Guard (USCG) για την ευκολότερη αναγνώρισή τους από τον συμμαχικό αποβατικό στόλο. Τα σκάφη αυτά πήραν το παρατσούκλι «σπιρτόκουτα» λόγω της ξύλινης κατασκευής τους και των πετρελαιομηχανών τους που σε περίπτωση προσβολής τους από εμπρηστικές οβίδες θα μπορούσαν εύκολα να αναφλεγούν και να μετατραπούν σε «πύρινη σφαίρα».

Από τα 60 σκάφη, τα 30 διατέθηκαν στους Βρετανικούς και Καναδικούς τομείς απόβασης Σουόρντ (Sword), Γκόλντ (Gold) και Τζούνο (Juno) και τα 30 στους Αμερικανικούς τομείς Ομάχα (Omaha) και Γιούτα (Utah). Ο Πλοίαρχος της Ακτοφυλακής Edward Frizsche, διοίκησε την επιθετική Ομάδα-01 ενώ ο Πλοίαρχος της Ακτοφυλακής Miles Imlay ορίστηκε αναπληρωτής διοικητής της Ομάδας-02 και διοικητής του επανδρωμένου με άνδρες της Ακτοφυλακής στολίσκου 10. Κατά την διάρκεια της Επιχείρησης «Ποσειδών» αυτά τα μικρά, απρο-

Ο Ναύαρχος Ernest King.

στάτευτα και ευάλωτα διασωστικά σκάφη κλήθηκαν να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους αντιμετωπίζοντας κυματώδη θάλασσα, ισχυρά ρεύματα και ναρκοπέδια υπό τα συνεχή και σφοδρά πυρά των παράκτιων πυροβολείων, όλμων και πυροβολικού των αμυνομένων Γερμανικών Δυνάμεων του αποκαλούμενου «Ατλαντικού Τείχους».

Έναρξη των επιχειρήσεων

Κατά την έναρξη της επιχείρησης τέσσερα πλοία μεταφοράς Αρμάτων Μάχης και Οχημάτων και 29 μικρότερα της Ακτοφυλακής, συνόδευαν τα Βρετανικά και τα Καναδικά σκάφη στις ακτές Γκόλντ, Τζούνο και Σουόρντ. Τα πρώτα κατάφεραν και αποβίβασαν στρατεύματα και φορτίο με ασφάλεια, ενώ τα μικρότερα παρουσίασαν δυσκολίες λόγω σοβαρών ζημιών από την προσβολή τους από τα εχθρικά πυρά. Τα σκάφη της Ακτοφυλακής που είχαν ενταχθεί στην Ανατολική Ναυτική Δύναμη Κρούσης ανταποκρίθηκαν στην παράδοση της ανθρώπινης διάσωσης στη θάλασσα, όπως και τα αποβατικά μεταφοράς οχημάτων που διακρίθηκαν στην υποστήριξη των Συμμάχων τους χωρίς απώλειες σκαφών στις ακτές απόβασης των Βρετανών², την πρώτη ημέρα

1 US Coast Guard Rescue Flotilla-one at Normandy.

2 Η Ακτοφυλακή των ΗΠΑ στην Απόβαση στη Νορμανδία.

Οι Πλοίαρχοι Ακτοφυλακής Edward Frizsche και Miles Imlay.

της εισβολής. Όμως το ίδιο δεν συνέβη κατά την απόβαση των Αμερικανών στην ακτή Ομάχα³. Συγκεκριμένα το πρωί πριν από την ώρα της εισβολής, 480 βομβαρδιστικά βαρέως τύπου απελευθέρωσαν τις βόμβες τους σε μια προσπάθεια να «σιγήσουν» τα πυροβόλα των αμυνόμενων Γερμανών. Δυστυχώς όμως λόγω της πυκνής συννεφιάς και της επιλογής των αεροπόρων να μην προσβάλουν τα συμμαχικά αποβατικά πλοία και σκάφη που πλησίαζαν στις ακτές, καθυστέρησαν την ρίψη των βομβών και έτσι αυτές έπεσαν σε απόσταση τριών μιλίων στην ενδοχώρα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, οι επιτιθέμενες Αμερικανικές Δυνάμεις να έχουν ένα αιματηρό πρωινό έχοντας απέναντί τους καλά οχυρωμένες εχθρικές Δυνάμεις.

Οι ακτές της Ομάχα ήταν ιδανικές για άμυνα. Οι βραχώδεις γκρεμοί και οι απότομες αμμώδεις ακτές διαμόρφωναν την παραλία και παρείχαν εξαίρετα πεδία βολής από τα υψώματα στους αμυνόμενους Γερμανούς. Οι Γερμανοί είχαν εκμεταλλευθεί κάθε φυσικό πλεονέκτημα που υπήρχε. Είχαν χτίσει οχτώ τσιμεντένια οχυ-

ρά με σκυρόδεμα, 35 μικρότερα πολυβολεία με θέσεις πυροβολικού, αντιαρματικών και πολυβόλων, έξι τρύπες όλμων και 35 θέσεις εκτόξευσης πυραύλων. Τέλος, είχαν σκάψει και 85 «φωλιές» πολυβόλων που κάλυπταν με διασταυρούμενα πυρά όλη την παραλία. Μπροστά στην ακτή εξάλλου, υπήρχαν και τα μεταλλικά αντιαρματικά εμπόδια του Στρατηγού Ρόμμελ.

Ο Πλοίαρχος Imlay αναπληρωτής Διοικητής της Ομάδας-01 από το αποβατικό LCI(I) 87 μεταφοράς Πεζικού, επιθεώρησε τα σκάφη προκειμένου να βεβαιωθεί ότι όλα έβαιναν σύμφωνα με το σχέδιο. Κολακεύοντας και ενθαρρύνοντας τα πληρώματα των πλοίων και σκαφών επεδίωξε να βεβαιωθεί ότι η απόβαση θα γινόταν στις καθορισμένες ακτές, τους καθορισμένους χρόνους. Τα αποβατικά σκάφη μεταφοράς Πεζικού (LCI) επανδρωμένα με άνδρες της Ακτοφυλακής και του Ναυτικού μετέφεραν στρατεύματα της 1ης Μεραρχίας. Περί τα 2,5-3 μίλια πριν από τις ακτές, τα αποβατικά μεταφοράς αρμάτων Μάχης (LCT) αποβίβασαν αμφίβια άρματα (Sherman) προκειμένου να πλεύσουν στο νερό και να αποβιβασθούν στην ακτή ένα λεπτό πριν την προκαθορισμένη ώρα της απόβασης. Όμως λόγω της θαλασσοταραχής, οι πλευρικοί πλωτήρες τους κατέρρευσαν και αυτά ξεκίνησαν να κα-

3 US Coast Guard at Normandy.

ταποντίζονται. Το διασωστικό σκάφος της Ακτοφυλακής CGC-3 κατάφερε να διασώσει το πλήρωμα ενός αμφίβιου άρματος προτού αυτό βυθισθεί στον πυθμένα. Τελικά, μόνο 5 από τα 32 αμφίβια τανκς κατάφεραν να φθάσουν στην ακτή, καθώς τα υπόλοιπα καταποντίστηκαν παρ'αυτούς στο θάνατο τα πληρώματά τους.

Το πρώτο κύμα της απόβασης το αποτελούσαν 6 Τάγματα, ενώ το δεύτερο κύμα αριθμούσε 14 Ομάδες Καταστροφών που είχαν στη διάθεσή τους 30 λεπτά για να ανατινάξουν τα αντιαρματικά εμπόδια. Προτού τα αποβατικά φθάσουν στις ακτές, οι Γερμανοί άρχισαν πυρ με πολυβόλα, οβίδες και βαρύ πυροβολικό. Μόλις οι καταπέλτες των αποβατικών άνοιξαν, οι στρατιώτες βγαίνοντας πήδηξαν σε βάθος ενός μέτρου νερού και έτρεξαν προς την ακτή. Τα εχθρικά πυρά σκότωσαν πολλούς από αυτούς τη στιγμή της εξόδου τους, ενώ αρκετοί στρατιώτες πνίγηκαν, αφού είχαν προηγουμένως τραυματισθεί, παρασυρόμενοι στο βυθό από τον βαρύ εξοπλισμό τους. Μέσα σε λίγα λεπτά τα πρώτα κύματα είχαν αποδεκατιστεί και αποκεφαλιστεί από την ηγεσία και παρέμειναν καθηλωμένα με τεράστιες απώλειες και σε πλήρη σύγχυση. Επίσης οι Γερμανοί εξολόθρευσαν τις 2 από τις 14 Ομάδες Καταστροφών, ενώ οι υπόλοιπες υπέστησαν σοβαρές απώλειες. Την ώρα που οι Καταστροφείς πραγματοποιούσαν τις ανατινάξεις αψηφώντας τα εχθρικά πυρά, τα επανδρωμένα σκάφη Μεταφοράς Στρατευμάτων και Ελαφρών Οχημάτων (LCVP) με την κωδική ονομασία Easy Red, μετέφεραν στρατιώτες της 1ης Αμερικανικής Μεραρχίας στην ακτή σε τρία κύματα, κάτω από τα σφοδρά πυρά πολυβόλων και οβίδων.

Το αποβατικό πλοίο LCI(L)-91 όταν αποβίβασε τα στρατεύματά του, οπισθοχωρώντας χτυπήθηκε από ναρκοθετημένο εμπόδιο. Οι Γερμανοί έβαλαν συνεχώς με πυρά πυροβολικού 88mm. Μία οβίδα στο μπροστινό διαμέρισμα εξερράγη και σκότωσε όσους ήταν εκεί. Το πλοίο άρπαξε φωτιά και οι άνδρες το εγκατέλειψαν πέφτοντας στο νερό. Εφτά άνδρες της Ακτοφυλακής από το πλήρωμά του σκοτώθηκαν και άλλοι 11 τραυματίστηκαν. Μέσα σε λίγα λεπτά, 4 σκάφη μεταφοράς Πεζικού επανδρωμένα από την Ακτοφυλακή απωλέσθηκαν, εφόσον κατάφεραν να φθάσουν στην ακτή και να αποβιβάσουν στρατιώτες. Από τα 60 διασωστικά σκάφη, τρία διακρίθηκαν ιδιαίτερος στην επιχείρηση διάσωσης ναυαγών και τραυματιών (3).

Το σκάφος CGC-1 εντεταγμένο στον τομέα απόβασης της ακτής Ομάχα με σκοπό να συνοδεύει και να υποστηρίζει μία ομάδα αποβατικών προσωπικού και οχημάτων (LCVP), εντόπισε βυθιζόμενο Βρετανικό αποβατικό σκάφος και έσπευσε εκεί γνωρίζοντας ότι η

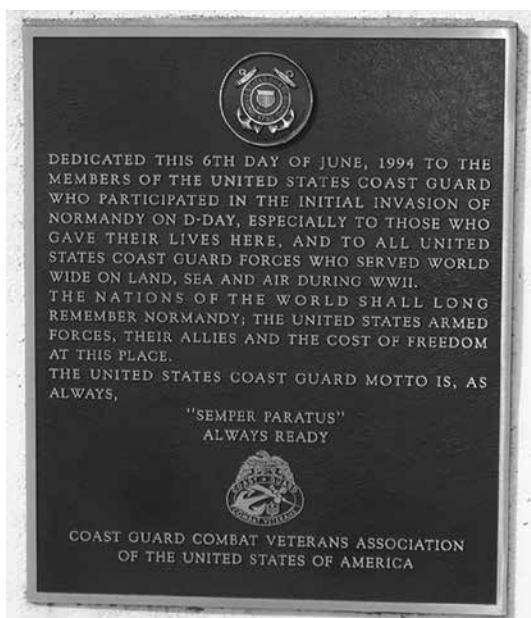

Σκάφος της Ακτοφυλακής σε επιχείρηση διάσωσης στις ακτές της Νορμανδίας.

υποθερμία θα μπορούσε να επιφέρει το θάνατο στους ναυαγούς μέσα σε λίγα λεπτά. Πλησιάζοντας διαπίστωσε ότι οι στρατιώτες του βυθιζόμενου σκάφους ήταν αδύναμοι να ανέβουν στην πλευρά του διασωστικού. Οι άνδρες της Ακτοφυλακής, χωρίς δεύτερη σκέψη, πήδηξαν στα παγωμένα νερά δεμένοι στη μέση τους με σχοινιά και τραβώντας και σπρώχνοντας τους ναυαγούς τους ανέβασαν στο κατάστρωμα διασώζοντας 28 άνδρες, στρατιώτες και ναύτες. Ακολούθως, μετέφεραν τους ναυαγούς με ασφάλεια στο πλοίο-νοσοκομείο «Samuel Chase» για παροχή ιατρικής φροντίδας από γιατρούς της δημόσιας Υπηρεσίας Υγείας των ΗΠΑ.

Το σκάφος CGC-35 ενώ διέσχιζε το Κανάλι και υποστήριζε 24 αποβατικά σκάφη του Βρετανικού Ναυτικού ακολουθώντας το πρώτο κύμα στην ακτή Σουόρντ, αψήφησε την καιόμενη θάλασσα και έσπευσε να διασώσει το πλήρωμα ενός φλεγόμενου Βρετανικού σκάφους. Το φλεγόμενο αποβατικό ήταν γεμάτο με πετρέλαιο και πυρομαχικά και το πετρέλαιο είχε χυθεί γύρω του στη θάλασσα, η οποία είχε αρπάξει αμέσως φωτιά. Το πλήρωμά του καθόταν επάνω σε μία επιπλέουσα βόμβα παγιδευμένο από όλες τις πλευρές από τις φλόγες. Παρά το εμφανές ρίσκο, το μικρό ξύλινο και γεμάτο με υγρά καύσιμα διασωστικό σκάφος οδηγήθηκε μέσα από τις φλόγες στην πλευρά του αποβατικού και χάρις στη γενναιότητα των ανδρών της Ακτοφυλακής, παρέλαβε και διέσωσε το Βρετανικό πλήρωμα του βυθιζόμενου σκάφους και το μετέφερε σε πλοίο-νοσοκομείο. Για την πράξη του, αυτή το πλήρωμα του CGC-35 τιμήθηκε με τον Σταυρό Διακεκριμένων Υπηρεσιών (Distinguished Service Cross) από τον Λόρδο του Βρετανικού Ναυαρχείου.

Το σκάφος CGC-16 με το παρατσούκλι «ταχυδρομικό περιστέρι» πραγματοποίησε την πιο επιτυχημένη διάσωση την ημέρα της απόβασης (D-Day). Εντεταγμένο στη

Η αναμνηστική πλάκα για τους άνδρες της Ακτοφυλακής.

νηοπομπή της ακτής Ομάχα ακολουθούσε αποβατικό σκάφος κατευθυνόμενο στην θέση Red beach όπου οι Γερμανοί είχαν τοποθετήσει νάρκες και υποθαλάσσια εμπόδια για να εμποδίσουν ή επιβραδύνουν την εισβολή, γεγονός που αποδείχθηκε αποτελεσματικό. Ενόσω τα αποβατικά δεν εστίαζαν την προσοχή τους, στο τι υπήρχε από κάτω τους, δέχθηκαν ομοβροντία πυρών πυροβολικού από μπροστά τους. Ένα προπορευόμενο αντιαρματικό πλοίο το LCF-31 χτυπήθηκε από γερμανική οβίδα παράκτιας πυροβολαρχίας σε απόσταση μικρότερη από μισό ν.μίλι από τις ακτές. Το διασωστικό έσπυσε αμέσως για να διασώσει το πλήρωμά του που είχε πέσει στη θάλασσα ενώ την ίδια στιγμή ένα άλλο περιπολικό σκάφος, το PC-1261, χτυπήθηκε και αυτό. Το μικρό διασωστικό έσπυσε και περισυνέλλεξε από την θάλασσα τους ναυαγούς και των δύο σκαφών, συνολικά 90 άτομα και τους μετέφερε ασφαλείς σε πλοίο-νοσοκομείο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ενώ τα μικρά σκάφη της Ακτοφυλακής ήταν σχεδιασμένα να μεταφέρουν μέχρι 20 τραυματίες/ναυαγούς, πέραν των 13-15 μελών του πληρώματός τους, στο προαναφερόμενο σκάφος οι υπεράριθμοι διασωθέντες άνδρες στοιβάχτηκαν σε κάθε διατιθέμενο χώρο (μηχανή, καταλύματα κ.λπ.) μετά του οπλισμού και του ρουχισμού τους, ενώ οι τραυματίες είχαν τοποθετηθεί ξαπλωμένοι στο κατάστρωμά του. Πολλοί τραυματίες στρατιώτες και ναύτες οφείλουν τη ζωή τους στους άνδρες της Ακτοφυλακής και τους γιατρούς που επέβαιναν στα επανδρωμένα με άνδρες της Ακτοφυλακής μεταγωγικά πλοία. Ο στόλος των μικρών διασωστικών σκαφών πραγματοποιή-

ούσε συνεχώς διασώσεις επιζώντων και τραυματιών μέσα στα κύματα και στα θαλάσσια ρεύματα σε όλη την έκταση της ακτής Ομάχα, παρόλο που ήταν απροστάτευτος από τα συνεχή και σφοδρά εχθρικά πυρά.

Επίμετρο

Ο ρόλος της Αμερικανικής Ακτοφυλακής κατά τη διάρκεια της απόβασης στις ακτές της Νορμανδίας συχνά παραλείπεται. Η Ακτοφυλακή επάνδρωσε 99 πολεμικά και μεγάλα αποβατικά πλοία καθώς και δεκάδες μικρότερα αποβατικά και διασωστικά σκάφη. Στην θαλάσσια επιχείρηση «Ποσειδών» απώλεσε περισσότερα πλοία αυτή την ημέρα από οποιαδήποτε ημέρα στην ιστορία της από την αγριότητα των αμυνομένων Γερμανών και με την γενναιότητα των πληρωμάτων τους έφεραν το συμμαχικό πεζικό στην «πόρτα» των εχθρών τους. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης 18 άνδρες της Ακτοφυλακής έχασαν τη ζωή τους ενώ άλλοι 38 τραυματίστηκαν σοβαρά. Περισσότερες απώλειες επήλθαν αργότερα το καλοκαίρι από νάρκες, торπίλες και επιθέσεις της Γερμανικής Αεροπορίας καθώς τα σκάφη αυτά μετέφεραν εφόδια και στρατιωτικές ενισχύσεις. Τα μικρά διασωστικά σκάφη της Ακτοφυλακής μόνο την πρώτη ημέρα της Απόβασης διέσωσαν περισσότερους από 400 άνδρες και μέχρι τον Δεκέμβριο του 1944 που η Μονάδα αποσύρθηκε, είχαν σώσει συνολικά 1.438 στρατιώτες. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται και αεροπόροι βομβαρδιστικών αεροπλάνων που είχαν καταρριφθεί από τους Γερμανούς.

Αν και ο ρόλος της Ακτοφυλακής των ΗΠΑ ήταν δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με αυτόν του Πεζικού και του Ναυτικού, η παρουσία των σκαφών και των πληρωμάτων, συνέβαλε αποφασιστικά στην επιτυχία της απόβασης στη Νορμανδία και στην υποστήριξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων με πλοία και προσωπικό, καθώς και στην παροχή βοήθειας στους ναυαγούς και στους τραυματίες των συμμάχων. Μία αναμνηστική πλάκα που βρίσκεται στην Βρετανία αφιερώνεται στους άνδρες της Ακτοφυλακής των ΗΠΑ που συμμετείχαν στην εισβολή στη Νορμανδία την 6-6-1944 και ειδικότερα σε εκείνους που θυσίασαν τη ζωή τους και σε όλες τις Δυνάμεις της Ακτοφυλακής που υπηρέτησαν ανά τον κόσμο κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σ' αυτήν αναγράφεται το σύνθημα της Ακτοφυλακής: «semper paratus» (μτφρ. πάντοτε έτοιμος).

Βιβλιογραφία

Η Ακτοφυλακή των ΗΠΑ στην απόβαση στη Νορμανδία <https://www.google.com>
 US Coast Guard at Normandy
 US Coast Guard Rescue Flotilla one at Normandy
[www.history.uscg.mil-by-topic/conflicts/World WarII/D-Day-June 6-1944](http://www.history.uscg.mil-by-topic/conflicts/World%20WarII/D-Day-June-6-1944)

Η Γροιλανδία και η επιστροφή του στρατηγικού ανταγωνισμού στην Αρκτική

Του Παναγιώτη Μαχαίρα, Οικονομολόγου

Στις αρχές του 2026, η Γροιλανδία βρέθηκε απροσδόκητα στο προσκήνιο της διεθνούς προσοχής. Για δεκαετίες, το νησί αναφέρονταν κυρίως με όρους κλιματικής αλλαγής και περιορισμένης οικονομικής ανάπτυξης. Σήμερα, έχει γίνει επίκεντρο γεωπολιτικής έντασης που αφορά μεγάλες δυνάμεις, πολιτικές συμμαχιών και ζητήματα κυριαρχίας. Αυτή η μετατόπιση δεν είναι αποτέλεσμα ξαφνικών τοπικών αλλαγών, αλλά βαθύτερων μετασχηματισμών στην παγκόσμια στρατηγική.

Η σημασία της Γροιλανδίας ξεκινά με τη γεωγραφία. Τοποθετείται ανάμεσα στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, κατά μήκος των συντομότερων διαδρομών για αεροσκάφη, πυραύλους και δορυφόρους που διασχίζουν το βόρειο ημισφαίριο. Κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, αυτό κατέστησε τη Γροιλανδία ζωτικής σημασίας για τα συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης και επιτήρησης της περιοχής. Αυτή η λογική εξακολουθεί να ισχύει. Ο σύγχρονος αμυντικός σχεδιασμός συνεχίζει να βασίζεται στην τοποθέτηση και η Γροιλανδία παραμένει ένα βασικό σημείο για την παρακολού-

θηση των βόρειων περιοχών.

Η κλιματική κρίση έχει εντείνει αυτή τη σημασία. Καθώς οι πάγοι της Αρκτικής υποχωρούν, η πρόσβαση στην περιοχή αυξάνεται, καθιστώντας τις ναυτιλιακές οδούς και τις στρατιωτικές μετακινήσεις πιο εφικτές σε μεγαλύτερες περιόδους του έτους. Παρόλο που η Αρκτική παραμένει ένα σκληρό περιβάλλον, δεν θεωρείται πλέον ως απρόσιτη ζώνη. Αντίθετα, μετατρέπεται σε έναν στρατηγικό διάδρομο, προσελκύνοντας εκ νέου την προσοχή των στρατιωτικών αναλυτών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής.

Οι φυσικοί πόροι περιπλέκουν περαιτέρω την εικόνα. Η Γροιλανδία διαθέτει σημαντικά κοιτάσματα σπάνιων γαιών και άλλων ορυκτών απαραίτητων για τη σύγχρονη βιομηχανία, τα συστήματα επικοινωνιών και την στρατιωτική τεχνολογία. Σε μια εποχή εύθραυστων αλυσίδων εφοδιασμού και γεωπολιτικού ανταγωνισμού, οι εν λόγω πόροι δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως ουδέτερα οικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Η εξασφάλιση αξιόπιστης πρόσβασης έχει καταστεί στρατηγική προτεραιότητα, ιδίως για τις προηγμένες οικονομίες

Γροιλανδία χάρτης: <https://www.alt.gr/i-groilandia-kai-to-liosimo-ton-pagon/>

που επιδιώκουν να μειώσουν την εξάρτησή τους από εξωτερικές δυνάμεις.

Τον Ιανουάριο του 2026, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ επανέλαβε δημόσια τους ισχυρισμούς του, ότι η Γροιλανδία είναι απαραίτητη για την αμερικανική ασφάλεια και υπαινίχθηκε ότι ο έλεγχος των ΗΠΑ επί του νησιού ήταν απαραίτητος. Η ρητορική του, η οποία δεν απέκλειε τα μέτρα καταναγκασμού, ανησύχησε τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τους ηγέτες της Γροιλανδίας. Πολλοί θεώρησαν αυτές τις δηλώσεις ως αντανάκλαση μιας συναλλακτικής προσέγγισης στις διεθνείς σχέσεις, μια προσέγγιση που αντιμετωπίζει το έδαφος και τις συμμαχίες ως διαπραγματεύσιμα περιουσιακά στοιχεία και όχι ως σχέσεις που διέπονται από το νόμο και τη συναίνεση.

Η Δανία απάντησε σθεναρά, επαναλαμβάνοντας ότι η Γροιλανδία δεν πωλείται και παραμένει αναπόσπαστο μέρος του Δανικού βασιλείου. Η ίδια η ηγεσία της Γροιλανδίας επανέλαβε αυτή τη θέση, τονίζοντας ότι το νησί ανήκει στον λαό του και ότι οποιεσδήποτε αποφάσεις σχετικά με το μέλλον του πρέπει να σέβονται τη δημοκρατική επιλογή και την αυτοδιάθεση. Η κοινή γνώμη στη Γροιλανδία έχει απορρίψει επανειλημμένα την ιδέα της ένταξης στις Ηνωμένες Πολιτείες, παρά το ενδιαφέρον για οικονομική ανάπτυξη και ξένες επενδύσεις.

Σε όλη την Ευρώπη, το επεισόδιο έχει εγείρει ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με τη σταθερότητα της συμμαχίας. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες έχουν προειδοποιήσει ότι η μονομερής πίεση στους συμμάχους υπονομεύει την εμπιστοσύνη εντός του NATO και κινδυνεύει να αποδυναμώσει την ίδια τη συνεργασία που απαιτείται για τη διαχείριση της ασφάλειας στην Αρκτική. Σε απάντηση, η Δανία και αρκετοί Ευρωπαίοι εταίροι έχουν αυξήσει το κοινό στρατιωτικό σχέδιασμα και τις κοινές

στρατιωτικές ασκήσεις στην Αρκτική, σηματοδοτώντας ότι η περιφερειακή άμυνα πρέπει να ενισχυθεί συλλογικά και όχι να επιβληθεί με τη βία.

Η Ρωσία έχει κρατήσει μια επιφυλακτική δημόσια στάση, χρησιμοποιώντας τη διαμάχη κυρίως για να τονίσει τις διαιρέσεις εντός της δυτικής συμμαχίας. Ενώ η Μόσχα συνεχίζει να επεκτείνει τις επιχειρησιακές δυνατότητές της σε άλλα σημεία της Αρκτικής, έχει σε μεγάλο βαθμό αποφύγει την άμεση αντιπαράθεση για την ίδια τη Γροιλανδία, προτιμώντας να επωφεληθεί πολιτικά από τη διατλαντική ένταση παρά να κλιμακώσει περαιτέρω την κατάσταση.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η διαμάχη για τη Γροιλανδία έχει ενισχύσει τις εκκλήσεις για μεγαλύτερη στρατηγική αυτονομία. Ευρωπαίοι αξιωματούχοι έχουν περιγράψει την κατάσταση ως προειδοποίηση κατά της υπερβολικής εξάρτησης από εξωτερικούς παράγοντες για την ασφάλεια και τους κρίσιμους πόρους.

Η ξαφνική ανάδειξη της Γροιλανδίας δεν είναι επομένως μια μεμονωμένη κρίση. Αντικατοπτρίζει μια ευρύτερη μετατόπιση στην παγκόσμια πολιτική, όπου η κλιματική αλλαγή, ο ανταγωνισμός για τους πόρους και η πολιτική ρητορική συγκλίνουν. Η Αρκτική δεν είναι πλέον ένα μακρινό σύνορο και ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση θα διαμορφώσει όχι μόνο την περιφερειακή ασφάλεια, αλλά και τη μελλοντική αξιοπιστία της διεθνούς συνεργασίας. ■

Ο Παναγιώτης Μαχαίρας είναι απόφοιτος του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιώς και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στην Αναλυτική Μάρκετινγκ από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εργάζεται στον τομέα της διαφήμισης και του digital marketing, ενώ έχει συγγράψει πληθώρα ηλεκτρονικών άρθρων με αντικείμενο τη συμπεριφορά καταναλωτή και την καταναλωτική ψυχολογία.

Ο Υποναύαρχος Ελευθέριος Χανδρινός και η αποστολή του Αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» στην Κύπρο (21 Ιουλίου 1974)

Του Βλάσιου Οικονόμου Ανθυποπλοίαρχου (Ε) ΠΝ

Η κυπριακή τραγωδία του 1974 αποτελεί ένα από τα πλέον καθοριστικά γεγονότα της σύγχρονης ελληνικής και κυπριακής ιστορίας. Το πραξικόπημα κατά του Προέδρου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις 15 Ιουλίου 1974, που οργανώθηκε από τη χούντα των Αθηνών, αποτέλεσε την αφορμή για την τουρκική στρατιωτική εισβολή πέντε ημέρες αργότερα. Η επιχείρηση «Αττίλας» οδήγησε σε βαρύτατες απώλειες για τον ελληνισμό, με την κατοχή του 37,2% του κυπριακού εδάφους να διαρκεί έως σήμερα (Χατζηβασιλείου 2009, σ. 245).

Στο πλαίσιο αυτής της κρίσης, ξεχωρίζει η μορφή του Ελευθέριου Χανδρινού, τότε Πλωτάρχης του Πολεμικού Ναυτικού, κυβερνήτης του αρματαγωγού «ΛΕ-

ΣΒΟΣ» (L-172). Η απόφασή του να δράσει αυτόνομα, βομβαρδίζοντας τουρκικές θέσεις στην Πάφο στις 21 Ιουλίου 1974, υπήρξε κρίσιμη για την ψυχολογική ενίσχυση του κυπριακού ελληνισμού και για τη δημιουργία σοβαρής σύγχυσης στις τάξεις του τουρκικού στρατού και ναυτικού (Παπαπολυβίου 2015, σ. 43).

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί μια αναλυτική παρουσίαση της ζωής και της δράσης του Ελευθέριου Χανδρινού, με στόχο την κατανόηση της στρατιωτικής, πολιτικής και συμβολικής σημασίας της ενέργειάς του, ενταγμένης στο γενικότερο ιστορικό και γεωπολιτικό πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου κατά τον Ψυχρό Πόλεμο.

ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ 1998.

Ο Πχος Ε. ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ ΠΝ ΣΤΟ ΕΚΠ «ΑΡΗΣ»
ΣΤΟ ΛΕΝΙΝΓΚΡΑΝΤ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ (1982).

Ο Ελευθέριος Χανδρινός γεννήθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 1937 στην Κομοτηνή, γιος του Υποστράτηγου Κωνσταντίνου Χανδρινού και της Μαρίας Δραζίνου, με καταγωγή από την Κέρκυρα. Από την ηλικία των 14 ετών μετακόμισε με την οικογένειά του στην Αθήνα.

Εισήλθε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων στις 29 Σεπτεμβρίου 1954 και αποφοίτησε από τη Σ.Ν.Δ ως μάχιμος Σημαιοφόρος στις 29 Ιουνίου 1958. Ακολούθως, προήχθη σε Ανθυποπλοίαρχο στις 14.06.1961, σε Υποπλοίαρχο στις 12.05.1966, σε Πλωτάρχη στις 29.06.1970, σε Αντιπλοίαρχο την 01.04.1975, σε Πλοίαρχο στις 24.04.1982 και σε Αρχιπλοίαρχο στις 28.01.1986, αποστρατεύθηκε δε στις 13.03.1986 ως Αρχιπλοίαρχος ε.α. Στις 28.03.1986 ανακλήθηκε στην ενέργεια από την εφεδρεία με το βαθμό του Πλοίαρχου, λόγω μη προαγωγής νεότερου στο βαθμό του Αρχιπλοίαρχου. Στις 06.11.1986, ανακλήθηκε η αποστρατεία του, επαναφέρθηκε στη μόνιμη υπηρεσία ως μηδέποτε απομακρυνθείς, προήχθη σε Υποναύαρχο στις 06.03.1987 και στις 29.04.1987 αποστρατεύθηκε ως Υποναύαρχος ε.α.

Στις 27.02.1991, ύστερα από διαδοχικές ανακλήσεις της αποστρατείας του προήχθη κανονικά σε Υποναύαρχο αναδρομικά από 30.07.1989, λογίστηκε δε σε αποστρατεία από τις 18.03.1991 ως Αντιναύαρχος ε.α.

Μετεκπαιδεύθηκε στις ΗΠΑ στο ανθυποβρυχιακό πόλεμο (1967) και φοίτησε στη Σχολή της 353ης Μοίρας Ναυτικής Αεροπορικής Συνεργασίας (1969) και τη Ναυτική Σχολή Πολέμου (1977). Έλαβε Πτυχίο Εξειδίκευσης Ναυτικής Αεροπορίας. Υπηρέτησε σε πλοία επιφάνειας και μονάδες ναυτικής αεροπορικής συνεργασίας και σε επιτελικές και διοικητικές θέσεις.

Διατέλεσε Κυβερνήτης του ναρκαλιευτικού «ΚΑΡΤΕΡΙΑ» (1965-1966, Ανθυποπλοίαρχος), του αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» (1973-1974, Πλωτάρχης), του αντιτορπιλικού «ΑΙΓΑΙΟΝ» (1981-1982, Αντιπλοίαρχος), παράλληλα δε Διοικητής της 3ης Μοίρας Αντιτορπιλικών και Κυβερνήτης του εκπαιδευτικού πλοίου «ΑΡΗΣ» (1982-1983, Πλοίαρχος).

Κατόπιν, με το βαθμό του Πλοίαρχου, ανέλαβε καθήκοντα Διευθυντή Διοίκησης του Ναυστάθμου Σαλαμίνας (1983-1984) και Ναυτικού Ακολούθου Αγκύρας (1984-1986).

Ενδιαμέσως, εκτός από άλλες μονάδες του Στόλου, υπηρέτησε στη Ναυτική Διοίκηση Κρήτης, το Επιτελείο του Αρχηγείου Κρητικού και Ιονίου Πελάγους, την 353η Μοίρα Ναυτικής Αεροπορικής Συνεργασίας, το Μικτό Κέντρο Επιχειρήσεων στη Λάρισα, το ΓΕΝ και σε επιτελείο του ΝΑΤΟ (MA- RAIRMED, 1977-1979).

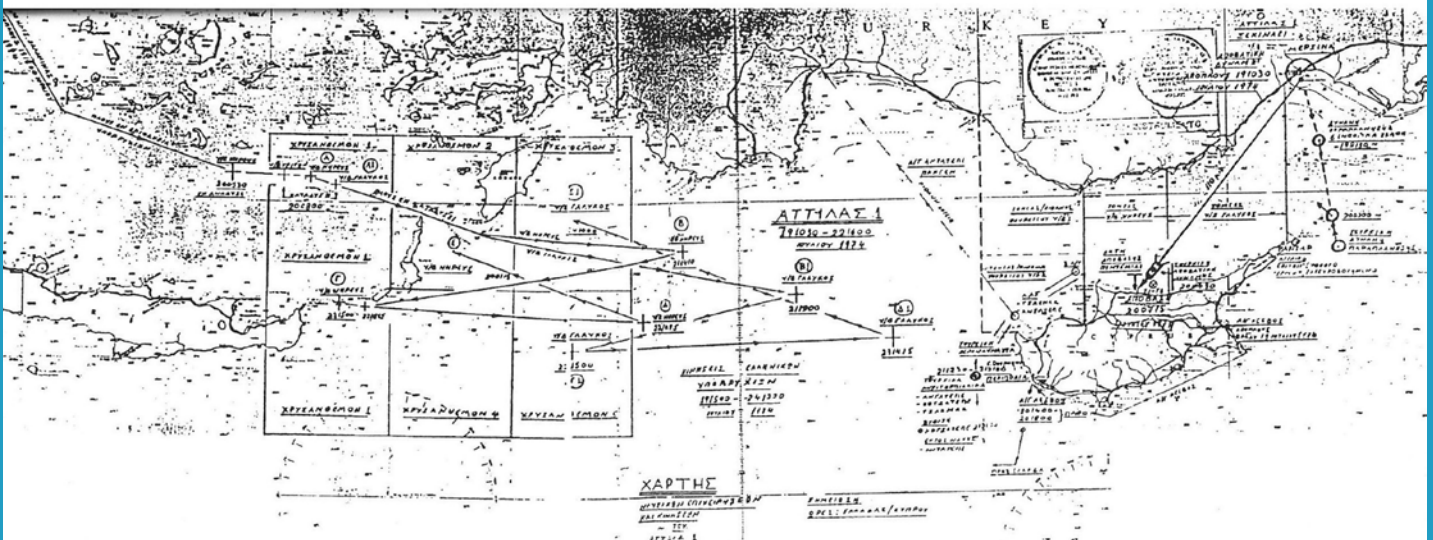
Το 1984, επέβη στο Θωρακισμένο Καταδρομικό «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ» ως επικεφαλής και συντονιστής της ρυμούλκησης του από τον Πόρο στον Πειραιά, προκειμένου να δεξαμενιστεί και, στη συνέχεια, να τύχει των κατάλληλων επισκευών, ώστε να καταστεί το σημερινό πλοίο/μουσείο (Αναστάσιος Κ. Δημητράκοπουλος 2007, σ. 433). Η ανάληψη της διοίκησης του αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» το 1974 τον βρήκε σε μια περίοδο μεγάλης αναταραχής στον ελληνικό και κυπριακό χώρο.

Η Κύπρος, από την ανεξαρτησία της στις 16 Αυγούστου 1960, με βάση τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, αποτέλεσε σημείο έντονων γεωπολιτικών ανταγωνισμών. Οι εντάσεις μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας, σε συνδυασμό με την επιρροή της Ελλάδας και της Τουρκίας ως εγγυητριών δυνάμεων, δημιούργησαν ένα εύθραυστο περιβάλλον (Ο'Ballance 2001, σ. 33). Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, που κατοχύρωσαν την ανεξαρτησία της Κύπρου, ήταν προϊόν διεθνών συμβιβασμών, αφήνοντας άλυτα ζητήματα που επανήλθαν με σφοδρότητα στις δεκαετίες που ακολούθησαν.

ΑΓ ΛΕΣΒΟΣ 01/08/1973-30/08/1974

ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΥ ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ ΤΙΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΛΟΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

+Σ+ι+θ+κ+κ+Ω+ν+θ+μ+π+Σ+κ+ν+Ω+μ+Υ+Χ+ζ

ΤΟ ΑΓ ΛΕΣΒΟΣ ΣΤΗΝ ΑΜΦΙΑΛΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
1974-07-24.

Στις 15 Ιουλίου 1974 η χούντα των Αθηνών, μέσω της Εθνικής Φρουράς και της ΕΟΚΑ Β', προέβη σε πραξικόπημα κατά του Προέδρου Μακαρίου. Η ανατροπή αυτή αποτέλεσε το πρόσχημα για την τουρκική εισβολή στις 20 Ιουλίου, με την απόβαση στην Κερύνεια και την αεραπόβαση στον Πενταδάκτυλο. Η υπεροπλία των τουρκικών δυνάμεων υπήρξε καθοριστική, ενώ η πολιτική και στρατιωτική κρίση στην Ελλάδα περιορίσε σημαντικά τις δυνατότητες αντίδρασης (Hitchens 1984, σ. 176).

Στις 15 Ιουλίου, το Αρματαγωγό «ΛΕΣΒΟΣ» με κυβερνήτη τον Πλωτάρχη Ελευθέριο Χανδρινό βρισκόταν στην Κύπρο μεταφέροντας ενισχύσεις της Ελληνικής Δύναμης Κύπρου (ΕΛΔΥΚ). Μετά την αποβίβαση των στρατιωτών στη Λεμεσό, το πλοίο έλαβε εντολή να επιστρέψει στον Πειραιά (Παπαπολυβίου 2015, σ. 45). Ωστόσο, όταν στις 20 Ιουλίου ξεκίνησε η τουρκική εισβολή, το πλοίο βρισκόταν ακόμη σε πορεία επιστροφής. Ο Πλωτάρχης Ελευθέριος Χανδρινός, λαμβάνοντας πληροφορίες για την εισβολή, αποφάσισε να κατευ-

θυνθεί προς την Πάφο, παρά το γεγονός ότι δεν είχε σαφείς εντολές για εμπλοκή. Η απόφασή του ήταν προϊόν τόσο στρατιωτικής κρίσης όσο και ηθικής ευθύνης απέναντι στον κυπριακό λαό (Ιωαννίδης 1985, σ. 88).

Το απόγευμα της 21ης Ιουλίου 1974, το Αρματαγωγό «ΛΕΣΒΟΣ» αγκυροβόλησε στην Πάφο και ξεκίνησε την αποβίβαση. Κατά την εκεί παραμονή του ελληνικού πλοίου, ο Διοικητής Εθνοφρουράς Πάφου ζήτησε από τον Κυβερνήτη να προσβάλει με τα πυροβόλα του πλοίου του, μια οικία στην οποία είχε υψωθεί η τουρκική σημαία και αποτελούσε το διοικητήριο των τουρκοκυπριακών δυνάμεων της περιοχής. Ο Πλωτάρχης Ελευθέριος Χανδρινός ικανοποίησε το αίτημα και το πλοίο μέχρι να αποπλεύσει από την Πάφο, είχε ρίξει περί τα 900 βλήματα κυρίου οπλισμού, επιτυγχάνοντας έτσι, την προστασία του ίδιου του πλοίου και των οπλιτών της ΕΛΔΥΚ που αποβιβάζονταν. Ο βομβαρδισμός υπήρξε αιφνιδιαστικός και προκάλεσε σημαντικές απώλειες στον αντίπαλο, ενισχύοντας ταυτόχρονα το ηθικό των

ΤΟ ΑΓ ΛΕΣΒΟΣ ΜΕ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ Πη Ε. ΧΑΝΔΡΙΝΟ ΠΝ
ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
1974-07-19.

Ελληνοκυπρίων (Παπαπολυβίου 2015, σ. 49).

Από υποκλοπές σημάτων που ακολούθησαν της προσβολής τουρκοκυπριακών θέσεων με το ναυτικό πυροβολικό του Αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» στην περιοχή της Πάφου, προέκυψε ότι οι τουρκοκύπριοι πριν παραδοθούν, ανέφεραν στο αρχηγείο τους ότι προσβλήθηκαν από Ελληνικά πολεμικά πλοία. Το Τουρκικό Γενικό Επιτελείο με τη σειρά του, έλαβε το σήμα της τουρκοκυπριακής διοίκησης Λευκωσίας, συμπεραίνοντας ότι η Ελλάδα αποβίβαζε στρατεύματα στην Πάφο για να στηρίξει τους Ελληνοκύπριους.

Την άποψη αυτή ενίσχυσε μία αναφορά αεροπορικής αναγνώρισης τουρκικού αεροσκάφους που σημείωνε μάλιστα και τις συντεταγμένες της υποτιθέμενης ελληνικής νηοπομπής που έπλεε προς την Κύπρο. Η Άγκυρα ως τελικός αποδέκτης των αναφορών αυτών, απέστειλε το μεσημέρι της 21ης Ιουλίου 1974, τρία αντιτορπιτικά, καθώς και αεροπορικές δυνάμεις στην περιοχή. Τελικά οι λανθασμένες επιχειρησιακές πλη-

Ο Πη Ε. ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ ΠΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΜΕ ΤΟ ΑΓ ΛΕΣΒΟΣ
1974-07-24.

ροφορίες και εκτιμήσεις του τουρκικού επιτελείου περί δράσης ελληνικής ναυτικής δύναμης στην Πάφο, σε συνδυασμό με την εμπνευσμένη τακτική κίνηση του κυβερνήτη του αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» να κινηθεί νότια και όχι δυτικά (προς την Ελλάδα), όπως ήταν αναμενόμενο -η οποία δημιούργησε σύγχυση ως προς την ύπαρξη και θέση ελληνικών πλοίων στην περιοχή- οδήγησαν σε αμοιβαίες παρεμβολές στις τούρκικες αεροναυτικές δυνάμεις, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα κατά τη συμπλοκή μεταξύ του τουρκικού Πολεμικού Ναυτικού και τούρκικης Πολεμικής Αεροπορίας, να προσβληθεί και να βυθιστεί το τουρκικό αντιτορπιλικό «ΚΟCΑΤΕΡΕ» και να υποστούν σοβαρές ζημιές τα άλλα δύο αντιτορπιτικά «ΑΔΑΤΕΡΕ» και «CΑΚΜΑΚC» (Ναυτική Επιθεώρηση τ. 608 2009, σ.8)

Μετά το πέρας της αποστολής, ο Πλωτάρχης Ελευθέριος Χανδρινός και το αρματαγωγό «ΛΕΣΒΟΣ» μετά τον απόπλου του από την Πάφο, κινήθηκε προς νότο με σκοπό την ταχύτερη δυνατή απομάκρυνση του από την περιοχή των επιχειρήσεων και την απώλεια του ίχνους του από τον εχθρό. Στη συνέχεια, Ο Πλωτάρχης Ελευθέριος Χανδρινός και το Αρματαγωγό «ΛΕΣΒΟΣ» «αόρατο» πλέον από τα εχθρικά μέσα επιτήρησης, έλαβε δυτική πορεία, εισήλθε στο Ελληνικό FIR και περνώντας ανατολικά της Κρήτης, κατέπλευσε τελικά

Ο ΕΛ. ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ ΣΤΟ ΒΑΘΜΟ
ΤΟΥ ΑΡΧΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΚΥΡΑ.
1986-03-13.

στη Σητεία στις 22 Ιουλίου 1974.

Το περιστατικό αυτό κατέδειξε την επίδραση που μπορεί να έχει μια τοπική στρατιωτική ενέργεια στη γενικότερη έκβαση μιας επιχείρησης. Παρά το γεγονός ότι δεν ανέτρεψε την πορεία της εισβολής, η ενέργεια του Ελευθέριου Χανδρινού είχε στρατηγική και ψυχολογική σημασία δυσανάλογη προς τη δύναμη του Αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ».

Η απόφαση του Ελευθέριου Χανδρινού να εμπλακεί εναντίον των τουρκικών θέσεων, χωρίς ρητές εντολές, έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών αναλύσεων. Στρατιωτικά, απέδειξε την αξία της πρωτοβουλίας σε τακτικό επίπεδο, καθώς με περιορισμένα μέσα κατόρθωσε να προκαλέσει δυσανάλογη ζημιά στον αντίπαλο. Ψυχολογικά, η παρουσία του Αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ» και ο βομβαρδισμός της Πάφου ενίσχυσαν το ηθικό

των Ελληνοκυπρίων σε μια στιγμή που η υπεροπλία του αντιπάλου φαινόταν αδιαμφισβήτητη.

Από πολιτικής πλευράς, η ενέργεια αυτή υπενθυμίζει τον κατακερματισμό του ελληνικού στρατιωτικού μηχανισμού την εποχή εκείνη. Η χούντα είχε καταρρεύσει λίγες ημέρες αργότερα, και η ηγεσία της χώρας δεν είχε ούτε τον έλεγχο ούτε τη συνοχή που απαιτούσαν οι περιστάσεις (Δημητριάδης 2004, σ. 198). Σε αυτό το πλαίσιο, η ανεξάρτητη δράση ενός μεσαίου βαθμού αξιωματικού αποκτά μεγαλύτερη σημασία.

Η περίπτωση του Ελευθέριου Χανδρινού μπορεί να συγκριθεί με άλλες περιπτώσεις αυτοβουλίας αξιωματικών στην ελληνική ιστορία, όπως ο Ναύαρχος Κουντουριώτης στις Ναυμαχίες της Έλλης και της Λήμνου (1912–13). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η αποφασιστικότητα ενός ηγέτη σε τακτικό επίπεδο μπορούσε να επηρεάσει δυσανάλογα την πορεία ενός πολέμου. Ωστόσο, σε αντίθεση με τον Παύλο Κουντουριώτη, ο Ελευθέριος Χανδρινός δεν βρήκε άμεση επιβράβευση από την πολιτεία, κάτι που αντανάκλα τις διαφορετικές πολιτικές συγκυρίες.

Συμπεράσματα

Η δράση του Ελευθέριου Χανδρινού στην Κύπρο το 1974 αποτελεί παράδειγμα στρατιωτικής πρωτοβουλίας και προσωπικού θάρρους. Η προσβολή των εχθρικών δυνάμεων από το πυροβολικό του αρματαγωγού «ΛΕΣΒΟΣ», αρχικά συνέβαλλε στη προστασία του πλοίου και των στρατευμάτων που αποβίβαζε παράλληλα με τη υποστήριξη των ελληνοκυπριακών δυνάμεων στην Πάφο. Στη συνέχεια, ο τακτικός ελιγμός κίνησης του πλοίου προς κατεύθυνση μη αναμενόμενη από τον εχθρό, προερχόμενη από το ευφυές στρατηγικό πνεύμα του ηρωικού κυβερνήτη του «ΛΕΣΒΟΣ» (think out of the box), επέτρεψαν στο πλοίο και το πλήρωμα του να επιστρέψει ανέπαφο στην Ελλάδα. Με αυτό το τέχνασμα και έχοντας αποφύγει τις τουρκικές αεροναυτικές δυνάμεις που κινήθηκαν για να το βυθίσουν, δημιούργησαν τεράστια σύγχυση στον εχθρό, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τις αμοιβαίες παρεμβολές και την προσβολή τριών τουρκικών αντιτορπιλικών από την ίδια την τουρκική αεροπορία.

Οι ηρωικές πράξεις και η αυτοθυσία των ελληνικών πληρωμάτων κατά την εισβολή στην Κύπρο, εντάχθηκαν στις χρυσές σελίδες του βιβλίου της μακραίωνης παράδοσης του αγώνα της φυλής μας για την υπεράσπιση των πιο πολύτιμων αγαθών, όπως είναι η πατρίδα και η ελευθερία. Το απέδειξαν με τον

πλέον ηρωικό τρόπο προσφέροντας στον ιερό αυτό αγώνα την ίδια τους τη ζωή, υπενθυμίζοντας με τη θυσία τους σε όλους εμάς, ότι η μάχη «υπέρ βωμών και εστιών» είναι διαρκής και δεν χωρούν εφησυχασμοί και ολιγωρίες.

Η ιστορική του κληρονομιά δείχνει πως ακόμη και σε συνθήκες εθνικής κρίσης, η δράση ενός και μόνο ηγέτη μπορεί να αφήσει ανεξίτηλο αποτύπωμα στην πορεία των γεγονότων. Η μελέτη της περίπτωσης Ελευθέριου Χανδρινού συμβάλλει στην κατανόηση της σημασίας του ηθικού, της πρωτοβουλίας και της ανεξάρτητης κρίσης στη στρατιωτική ιστορία.

Βιβλιογραφία

- Αντιναύαρχος ε.α ΠΝ Αναστάσιος Κ. Δημητρακόπουλος. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΩΝ, ΟΙ ΤΑΞΕΙΣ ΕΙΣΟΔΟΥ 1951-1973. Τόμος Τρίτος. Αθήνα: ΓΕΝ. 2004
- Δημητριάδης, Κωνσταντίνος. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο: Στρατιωτικές και πολιτικές πτυχές. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2004.
- Hitchens, Christopher. Cyprus. London: Quartet Books, 1984.
- Ioannides, Christos. "The Battle for Cyprus, July 1974: A Retrospective Analysis." *Journal of Modern Greek Studies* 3, no. 1 (1985): 75–101.
- O'Ballance, Edgar. *The Cyprus Crisis and the Turkish Invasion of 1974*. London: Frank Cass, 2001.
- Παπαπολυβίου, Πέτρος. *Η Κύπρος και ο ελληνισμός, 1950–2010*. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2014.
- Παπαπολυβίου, Πέτρος. «Το αρματαγωγό "Λέσβος" στην Πάφο το 1974: Μαρτυρίες και Ιστορική Σημασία». *Μνήμη και Ιστορία* 22 (2015):

41–67.

- Παπαχελάς, Αλέξης. *Ο βιασμός της Ελληνικής Δημοκρατίας: Ο Αμερικανικός Παράγοντας, 1947–1967*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 1999.
- Περιοδικό «Ναυτική Επιθεώρηση». Τ. 608 (Ιούνιος, Ιούλιος και Αύγουστος 2019). Αθήνα: ΓΕΝ, 2019.
- Χατζηβασιλείου, Ευάνθης. *Κύπρος 1950–1974: Από την Ένωση στην Κατοχή*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2009.
- Γενικό Επιτελείο Ναυτικού (ΓΕΝ). «Υποναύαρχος Ελευθέριος Χανδρινός». Επίσημος ιστότοπος ΓΕΝ. <https://www.hellenicnavy.gr> (πρόσβαση: Αύγουστος 2025).
- Coufoudakis, Van. *Cyprus: A Contemporary Problem in Historical Perspective*. Minneapolis: University of Minnesota, 2006.
- Clerides, Glafkos. *Cyprus: My Deposition*, Vol. 3. Nicosia: Alithia, 1990.
- Drousiotis, Makarios. *Εισβολή: Η Τουρκία στην Κύπρο*. Λευκωσία: Αλφάδι, 2014.
- Mallinson, William. *Cyprus: A Modern History*. London: I.B. Tauris, 2005.

Ο Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ γεννήθηκε στην Αθήνα. Από το 2016, υπηρετεί στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού (ΥΙΝ). Είναι κάτοχος πτυχίου Ανθρωπιστικών Σπουδών στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.). Επίσης, κατέχει πτυχίο Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο, Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Τέλος, διαθέτει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών («Ιστορική Έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες»), από το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Η μεγάλη νυχτομαχία κατά του στρατοπέδου του Κιουταχή έξω από το πολιορκημένο Μεσολόγγι (25-7-1826)

Του **Νίκου Ασημακόπουλου**, ιστορικού, διευθυντή του εκδοτικού οίκου «Βεργίνα»

Στις 21 Ιουλίου 1825, τη μέρα που το Μεσολόγγι γιόρταζε τη μεγάλη νίκη για την απόκρουση και των τριών μεγάλων ρεσάλτων του Κιουταχή, στα οποία οι Τούρκοι είχαν σοβαρότατες απώλειες, έλαβαν οι Μεσολογγίτες επιστολή από τον Καραϊσκάκη και τον Κίτσο Τζαβέλλα από τα Κράβαρα, που τους έλεγαν ότι κατά διαταγή της Διοικήσεως αποσπάστηκαν από το στρατόπεδο των Σαλώνων και έρχονταν με δύο χιλιάδες στράτευμα να τους βοηθήσουν¹. Ο Καραϊσκάκης μάλιστα είχε διοριστεί αρχηγός των επαρχιών της Δυτικής Ελλάδας, με την εντολή να συγκροτήσει γενικό στρατόπεδο και να μαζέψει όσο το δυνατόν περισσότερους οπλοφόρους, για να χτυπήσει το στρατόπεδο του Κιουταχή. Ζητούσε δε τη γνώμη τους, προκειμένου να οργανωθεί από κοινού το σχέδιο της επίθεσης.²

Μόλις έλαβαν το γράμμα, συνάχτηκαν οι οπλαρχηγοί της φρουράς και αποφάσισαν να κάνουν γιουρούσι στο στρατόπεδο του Κιουταχή και να το χτυπήσουν αυτοί από δυτικά και ο Καραϊσκάκης με τον Τζαβέλλα από την πλευρά της Βαράσσοβα. Τους έγραψαν αμέσως γράμμα, διατυπώνοντας το σχέδιο της κοινής δράσης που θα ακολουθούσαν και το έστειλαν με τον ιδιομαντατοφόρο, τον περίφημο Κανάτα,³ που έμπαινε και έβγαινε από το Μεσολόγγι χωρίς ποτέ να τον συλλάβουν οι Τούρκοι.

Ο Καραϊσκάκης, μόλις έλαβε το γράμμα, συσκέπτεται με τους οπλαρχηγούς του και χωρίς να χάσουν στιγμή, συγκεντρώνουν τους άνδρες τους, που έφταναν τις δύο χιλιάδες και ξεκινούν για το Μεσολόγγι. Οι οπλαρχηγοί αυτοί ήταν οι εξής: Κίτσος Τζαβέλλας, Χρήστος Φωτομάρας, Ανδρίτσος Σαφάκας, Γεώργιος Βαλτινός, Βαγγέλης Μ. Κοντογιάννης, Κωνσταντής Γιολδάσης και Κώστας Σαδήμας.⁴

Βάδιζαν μέσα από βουνά μόνο τις νύχτες, ακολουθώντας κακοτράχαλα και ασύχναστα μονοπάτια και την ημέρα κρύβονταν στους λόγγους και στα ρουμάνια, παίρνοντας χίλιες προφυλάξεις για να μην τους δει κανένα μάτι και ειδοποιήσει τους Τούρκους. Είχαν πάρει μαζί τους ελάχιστα πράγματα για να είναι ευέλικτοι στη δύσκολη πορεία τους, έχοντας στο δισάκι τους μόνο λιγαστές τροφές. Κατόρθωσαν μέσα σε ελάχιστα ημερώνυχτα και μετά από τρομερές κακουχίες, να φτάσουν τη νύχτα της 24ης Ιουλίου στη Βαράσσοβα, και να κρυφτούν στο δάσος του Ζυγού, δύο ώρες μακριά απ' τις σκηνές του εχθρού χωρίς να τους αντιληφθούν οι σκοπιές των Τούρκων.

Όταν έφεξε, είδαν να 'ρχονται προς το δάσος μερικοί Τούρκοι να κόψουν ξύλα. Ήταν τόσο καλά κρυμμένοι και κράταγαν τέτοια βαθιά σιωπή, που οι Τούρκοι δεν τους αντιλήφθηκαν καθόλου. Κατά το μεσημέρι, μερικοί στρατιώτες ειδοποίησαν τον Καραϊσκάκη ότι άκουσαν τρεις ξυλοκόπους να μιλάνε Ελληνικά, κι εκείνος τους διέταξε να τους συλλάβουν χωρίς να αντιληφθούν τίποτα οι άλλοι. Οι χριστιανοί αυτοί, που ακολουθούσαν σαν δούλοι το στράτευμα του Κιουταχή, φανέρωσαν όλα όσα ήξεραν για την κατάσταση του εχθρικού στρατοπέδου και δέχτηκαν να τους πάρουν σαν οδηγούς.⁵

Ο στρατηγός Σπυρομήλιος, ο οποίος συμμετείχε στη νυχτομαχία που έγινε στα χαρακώματα των Τούρκων έξω από το περιτείχισμα του Μεσολογγίου, έγραψε στα απομνημονεύματά του συγκλονιστικές λεπτομέρειες τόσο για την επίθεση της φρουράς όσο και για την επίθεση του Καραϊσκάκη, του Τζαβέλλα και του Φωτομάρα στο στρατόπεδο του Κιουταχή. Για τη νυχτομαχία του Καραϊσκάκη έγραψε τα εξής: Το βράδυ της 25ης Ιουλίου, μία ώρα μετά το πέσιμο του ήλιου, το στράτευμα του Καραϊσκάκη βγήκε από το δάσος του Ζυγού και άναψε μία φωτιά, για να ειδοποιήσει τη φρουρά ότι ξεκίνησαν, ενώ σε λίγο ανταποκρίθηκε και η φρουρά του Μεσολογγίου με άλλη φωτιά. Ο Καραϊσκάκης είχε διατάξει τον Ανδρίτσο Σαφάκα να προκαταλάβει με το σώμα του τον δρόμο που συνέδεε το χωριό Μπο-

1 Αρτεμ. Μίχου, *Απομν. γ. τ. Β' πολιορ. τ. Μεσολογγίου*, εκδ. Βεργίνα, σελ. 45.

2 Σπυρομήλιου, *Απομν. γ. τ. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγ.*, εκδ. Βεργίνα, σελ. 80.

3 Δημ. Φωτιάδη, *Η Ελληνική Επανάστ. του 1821*, εκδ. Μέλισσα, τόμ. 3ος, σελ. 166.

4 Ν. Σπηλιάδη, *Απομν. Νέαν Ελλην. Ιστορ.*, εκδ. Φιλαδελφείας, τόμ. 2ος, σελ. 445.

5 Δημ. Φωτιάδη, *Καραϊσκάκης*, εκδ. Ζαχαρόπουλος, σελ. 436.

χώρι με το στρατόπεδο του Κιουταχή, για να εμποδίσει το ιππικό του, που στρατοπέδευε στο χωριό αυτό, να δώσει βοήθεια στους Τούρκους την ώρα της επίθεσης. Τον Γεώργιο Βαλτινό τον τοποθέτησε στα ριζά του Ζυγού, για να τους δώσει βοήθεια όταν θα αποσύρονταν από την επίθεση. Το γιουρούσι στις σκηνές του Κιουταχή θα το έκαναν, ο Καραϊσκάκης με τους επίλεκτους άνδρες του, ο Κίτσος Τζαβέλλας και ο Χρήστος Φωτομάρας με τους Σουλιώτες τους, ενώ το σύνθημα που είχαν, για να μην σφαχτούν αναμεταξύ τους, ήταν η λέξη Τζεκούρι. Πήραν μαζί τους και τρεις χριστιανούς που είχαν συλλάβει νωρίτερα, καθώς και έναν Έλληνα που είχε αυτομολήσει απ' τους Τούρκους και είχε υποσχεθεί ότι θα τους οδηγούσε κατ' ευθείαν στη σκηνή του Κιουταχή. Δυστυχώς, επωφελούμενοι απ' το σκοτάδι, οι περισσότεροι στρατιώτες λιποψύχησαν και γύρισαν πίσω στα ριζά του Ζυγού, που ήταν τοποθετημένη η οπισθοφυλακή του Βαλτινού. Μόνο τετρακόσιοι αντρεωμένοι ακολούθησαν τους γενναίους αρχηγούς τους. Πέρασαν με μεγάλες προφυλάξεις χωρίς να τους αντιληφθούν τα караούλια των εχθρών και όταν έφθασαν στις πρώτες σκηνές, άδειασαν τα καριοφίλια τους στους κοιμισμένους Τουρκαλβανούς και μετά έβγαλαν τα σπαθιά και άρχισαν να τους σφάζουν.⁶

Ο Νικόλαος Σπηλιάδης κάνει μια συγκλονιστική περιγραφή της νυχτομαχίας, αναφέροντας τα εξής: «και τότες λάμπει το πυρ εκατέρωθεν, και αστράπτουσαι μάχαιραι και σπαθία, και βροντά το τουφέκι, και κλαγγή των όπλων και κραυγαί, και ιαχαί, και αλαλαγμοί υψώνονται στους ουραμούς, και αντηχούσι εξαισίως όρη και βουνά, και φρονεύουσι και σφάζουσι Τούρκους αμφοτέρωθεν οι Έλληνες, και χωρούσιν προς την σκηνήν του Κιουταχή, και αυτόθι χύνεται το αίμα ποταμηδόν· και καταπλήγες οι εχθροί, τρέχουσι άνω κάτω, και δεν εξεύρουσι πού να φύγωσι και αλληλοκτονούνται».⁷ Μέσα στην αντάρα της μεγάλης σφαγής έβαζαν φωτιά και έκαigan τις σκηνές που εύρισκαν μπροστά τους και κατευθύνονταν όλοι, σύμφωνα με το σχέδιο, στη σκηνή του Κιουταχή, που την περιτριγύριζε τάφος και ήταν οχυρωμένη γερά με κλειστό ταμπούρι που το υπεράσπιζαν δύο χιλιάδες επίλεκτοι τζοχανταράιοι. Σε αυτό το σημείο έγινε τρομακτική μάχη για αρκετή ώρα, και όταν ο Καραϊσκάκης είδε ότι το ταμπούρι του Κιουταχή ήταν πολύ δύσκολο να κυριευθεί και η φρουρά του

Μεσολογγίου δεν είχε φτάσει ακόμα στις σκηνές για να τους βοηθήσει, έδωσε το σύνθημα της αποχώρησης και όρμησαν προς τα πίσω, ανοίγοντας δρόμο με τα σπαθιά. Είχε καταλάβει ότι αν καθυστερούσαν, κινδύνευαν να περικυκλωθούν από στιγμή σε στιγμή, διότι οι Τούρκοι, όταν κατάλαβαν ότι οι Έλληνες ήταν λίγοι, είχαν αρχίσει να ξεθαρρεύουν και να μαζεύονται γύρω από το ταμπούρι του Κιουταχή.

Τελικά, πήραν μαζί τους αιχμάλωτο έναν σημαντικό μπέη καθώς και μερικούς Τούρκους, ενώ τα λάφυρα που αποκόμισαν ήταν πάρα πολλά καθώς και πολλά άλογα.

Κατά τον Σπυρομήλιο, οι απώλειες των Τούρκων τόσο στις σκηνές όσο και στα χαρακώματα του Μεσολογγίου ήταν δύο χιλιάδες. Από τα παλικάρια του Καραϊσκάκη, του Τζαβέλλα και του Φωτομάρα σκοτώθηκαν εννέα, μεταξύ των οποίων ήταν και ο ξάδελφος του Κίτσου, Κιτσάκης Τζαβέλλας.⁸

Για τον θάνατο του Σουλιώτη ήρωα, ο Αρτέμης Μίχος στα απομνημονεύματά του γράφει τα εξής: «Μεταξύ των φονευμένων μετρείται και ο Κιτσάκης Τζαβέλλας, όστις έδειξε αμίμητον γενναιότητα, πηδήσας ένδον της τάφρου, ήτις περιεκύκλου την σκηνήν του Αρχιστρατήγου, όπου και απομονωθείς εγένετο θύμα της απαραμίλλου ανδρείας του».⁹

Από το μέρος της φρουράς του Μεσολογγίου, η νυχτομαχία έγινε ως εξής: Το βράδυ της 24ης Ιουλίου φάνηκαν οι τρεις συνθηματικές φωτιές στη Βαράσοβα του Ζυγού, που ήταν σημάδι ότι είχαν φτάσει οι απέξω, και σύμφωνα με το σύνθημα, ανταποκρίθηκε αμέσως και η φρουρά με άλλη φωτιά. Όλοι απόρησαν πώς είχε καταφέρει ο ταχυδρόμος να φτάσει τόσο γρήγορα στα Κράβαρα, αλλά και πώς κατόρθωσαν οι δικοί τους να έρθουν στη Βαράσοβα τόσο σύντομα.

Για την πολεμική αξία του Καραϊσκάκη και του Τζαβέλλα, ο Σπυρομήλιος γράφει τα εξής: «πλην δεν ήτον αυτά από τα σπάνια πράγματα του Καραϊσκάκη και του Τζαβέλλα, διότι η αξιότης των στα πολεμικά επιχειρήματα και ο ζήλος των υπέρ της ελευθερίας της πατρίδος ήτον εγνωσμένα από τόσα και τόσα δείγματα».¹⁰

Το νυχτερινό γιουρούσι θα γινόταν το επόμενο βράδυ της 25ης Ιουλίου και ενέκριναν να γίνει από δύο

6 Σπυρομήλιου, Απομν. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγίου, εκδ. Βεργίνα, σελ. 82-87.

7 Ν. Σπηλιάδη, Απομν. Νέαν Ελλην. Ιστορ., εκδ. Φιλαδελφείως, τόμ. 2ος, σελ. 445.

8 Σπυρομήλιου, Απομν. γ. τ. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγίου, εκδ. Βεργίνα, σελ. 86.

9 Αρτεμ. Μίχου, Απομν. γ. τ. Β' πολιορ. τ. Μεσολογγίου, εκδ. Βεργίνα, σελ. 47.

10 Σπυρομήλιου, Απομν. γ. τ. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγίου, εκδ. Βεργίνα, σελ. 82.

σώματα. Το πρώτο θα είχε χίλιους πεντακόσιους άνδρες και οι οπλαρχηγοί που θα το οδηγούσαν ήταν οι εξής: Ο Σουλιώτης Λάμπρος Βέικος (Ζάρμπας), ο Δημήτριος Μακρής, ο Ανδρέας Ίσκος, ο Κωνσταντίνος Βέρης, ο Γιαννάκης Ραζηκότσικας, ο Γεώργιος Βάγιας, ο Καρακώστας Δροσίνης, ο Κίτζιος Τζελίκης, ο Κώστας Βλαχόπουλος, ο Κολιός Πασχούλης (Σουλιώτης) και ο Σπυρομήλιος. Το δεύτερο σώμα θα είχε πεντακόσιους άνδρες υπό την αρχηγία του Σουλιώτη οπλαρχηγού Νικόλαου Ζέρβα.

Μόλις έπεσε το σκοτάδι, φάνηκε μία ώρα αργότερα η συνθηματική φωτιά από τον Ζυγό, στην οποία ανταποκρίθηκε η φρουρά με άλλη φωτιά.

Υπολογίζοντας ότι οι δικοί τους ήθελαν τρεις ώρες περίπου για να κατέβουν από το βουνό και να φθάσουν στο εχθρικό στρατόπεδο, είχε αποφασιστεί να μην βγουν πρόωρα από το φρούριο, για να μην προδοθούν. Το μεγαλύτερο σώμα συγκεντρώθηκε στο εσωτερικό μέρος του κανονιοστασίου του Μάρκου Μπότσαρη, όπου είχαν τοποθετήσει γέφυρα για να περάσουν την τάφρο, ενώ το σώμα του Νικόλαου Ζέρβα είχε συγκεντρωθεί στο εσωτερικό της Μεγάλης Ντάπιας.

Μετά από λίγες ώρες, βγήκαν τα δύο σώματα από το φρούριο και, αφού πέρασαν με χίλιες προφυλάξεις την τάφρο και την πρόταφρο, πλησίασαν τα εχθρικά κανονιοστάσια απέξω και για να μην τους αντιληφθούν οι Τούρκοι, κάθονταν όλοι μπρούμυτα, περιμένοντας την επίθεση από τους έξω. Είχαν περάσει τέσσερες ώρες από την ώρα που έπεσε το σκοτάδι και δεν είχαν ακούσει κανένα σημείο πολέμου στο στρατόπεδο του Κιουταχί. Είχε αρχίσει μάλιστα να βγαίνει και η Σελήνη και ο κίνδυνος να τους αντιληφθούν οι Τούρκοι ήταν μεγάλος. Ήταν τόσο κοντά στα κανονιοστάσιά τους που, αν άρχιζαν να τους πυροβολούν, οι απώλειές τους θα ήταν μεγάλες.

Ξαφνικά, φάνηκαν από τις σκηνές του Κιουταχί οι πρώτες λάμψεις των τουφεκιών των δικών τους και κατάλαβαν ότι το γιουρούσι είχε αρχίσει.

Τα δύο σώματα όρμησαν με τα σπαθιά στα χέρια κατά των εχθρικών χαρακωμάτων χωρίς να δώσουν καθόλου καιρό στους Τούρκους να συνέλθουν από την ξαφνική τους επίθεση. Οι άνδρες του μεγάλου σώματος επιτέθηκαν στο κοντινό εχθρικό κανονιοστάσιο και το κυρίευσαν με την πρώτη έφοδο, αφού έσφαξαν όλους τους Τούρκους που το φύλαγαν χωρίς να βλαφθεί κανένας. Έπειτα, έτρεξαν προς το άλλο, που βρισκόταν απέναντι απ' τη Λουνέτα, αλλά εκεί βρήκαν σκληρή αντίσταση, επειδή οι Τούρκοι είχαν συνέλθει από την πρώτη τους έκπληξη. Ήταν όμως τόσο η ορμή τους που το κυρίευσαν και αυτό, αφού έσφαξαν όσους πρόλαβαν, διότι οι υπόλοιποι τράπηκαν σε φυγή προς τις σκηνές

του στρατοπέδου τους. Πήραν μάλιστα και δύο σημαίες. Τα δεξιά κανονιοστάσια του εχθρού πυροβολούσαν αδιάκοπα, ενώ χτυπιούνταν και εκείνα από τα κανόνια της αριστερής πλευράς του φρουρίου.

Ο Λάμπρος Βέικος με το μεγαλύτερο μέρος των ανδρών του μεγάλου σώματος κινήθηκε αριστερά, μέσα στον μεγάλο λαβύρινθο των εχθρικών χαρακωμάτων, σφάζοντας όποιον εύρισκαν μπροστά τους.

Ο Σπυρομήλιος με τους άνδρες του, κινήθηκε προς τα δεξιά χαρακώματα, συνεχίζοντας τη σφαγή των Τούρκων που έτρεχαν να σωθούν. Από παντού ακουγόταν ο τρομακτικός αχός της μάχης και οι δυνατές κραυγές των Ελλήνων, ενώ οι σάλπιγγες του φρουρίου ηλούσαν ασταμάτητα για συνεχή επίθεση.

Ο Νικόλαος Ζέρβας με τους πεντακόσιους άνδρες του επιτέθηκε στα χαρακώματα των Τούρκων απέναντι από τη Μεγάλη Ντάπια και η σφαγή που επακολούθησε ήταν τρομερή. Στην προσπάθεια όμως που έκαναν να κυνηγούν και να σφάζουν τους σαστισμένους εχθρούς, μπλέχτηκαν στα πολυάριθμα εχθρικά χαρακώματα και δεν κατάφεραν και εκείνοι να φτάσουν στις σκηνές του Κιουταχί, για να βοηθήσουν τον Καραϊσκάκη, τον Τζαβέλλα και τον Φωτομάρα, που με τους άνδρες τους έδιναν μάχη σώμα με σώμα στο κέντρο του εχθρικού στρατοπέδου.

Ο Σπυρομήλιος μαζί με άλλους οπλαρχηγούς του μεγάλου σώματος στράφηκαν προς τον τρίτο τουρκικό προμαχώνα, στον Άγιον Αθανάσιο και λίγο λοξά προς το βορειοανατολικό μέρος, τον οποίον κυρίευσαν μετά από μικρή αντίσταση των Τούρκων, αλλά είχαν δύο άνδρες νεκρούς και μερικούς πληγωμένους. Μετά, διέλυσαν εν ριπή οφθαλμού ένα τουρκικό σώμα που εμφανίστηκε εκείνη τη στιγμή μπροστά τους και εν συνεχεία διασκορπίστηκαν στα πολυάριθμα χαρακώματα, χάνοντας τη συνοχή τους, επειδή αγνοούσαν τις διόδους. Το ίδιο έπαθε και ο Λάμπρος Βέικος με τους άνδρες του, επειδή και εκείνοι μπλέχτηκαν στον λαβύρινθο των εχθρικών χαρακωμάτων.¹¹

Ο Δημήτρης Φωτιάδης, σημειώνει εύστοχα τα εξής: «Προς τις σκηνές θα έπρεπε να τραβήξει η φρουρά, όπως, σύμφωνα με το σχέδιο, σ' αυτές θα συναντιόνταν με τους έξω, γιατί έτσι μονάχα μπορούσαν να φέρουν σε τέλος τον σκοπό τους, να πανικοβάλουν τους εχθρούς και να τους αναγκάσουν να φύγουν προς το Αιτωλικό. Αντί να κάνουν όμως αυτό, χασομέρησαν γυρεύοντας να πατήσουν και άλλες ντάπιες και όπως ομολογεί ο

11 Σπυρομήλιου, *Απομν. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγίου*, εκδ. Βεργίνα, σελ. 83-85.

Σπυρομήλιος, [εσκορπίσθημεν εις αυτόν τον λαβύρινθον των χαρακωμάτων και εχωρίσθημεν εν ταυτώ, διότι αγνοούσαμε τας διόδους]». ¹²

Κατά τη διάρκεια της νυχτομαχίας, την ώρα που ήταν διασκορπισμένοι στα πολυάριθμα εχθρικά χαρακώματα, αναγκάζονταν να φωνάζουν πολλές φορές το σύνθημα, «τζεκούρι», για να μην σφάζονται αναμεταξύ τους, ώστε το έμαθαν και οι Τούρκοι. Ευτυχώς όμως, για καλή τους τύχη, άλλοι Τούρκοι το πρόφεραν «ουτζκούρι» και άλλοι «μπαλτά», που στα Τουρκικά σήμαινε Τζεκούρι και έτσι τους καταλάβαιναν και τους έσφαζαν.

Μετά από αρκετή ώρα που μάχονταν στα χαρακώματα του εχθρού, σε μια στιγμή κατάλαβαν, από τις λάμπσεις των τουφεκίων που φαίνονταν έξω από το στρατόπεδο του Κιουταχή, ότι οι δικοί τους αποσύρονταν προς το βουνό, ενώ το σώμα του Νικόλαου Ζέρβα που πολέμαγε έξω από τη Μεγάλη Ντάπια είχε αρχίσει να μπαίνει στο Φρούριο. Τότε ο Σπυρομήλιος αποφάσισε και εκείνος να οπισθοχωρήσει με το σώμα του, ακολουθώντας τα ίδια χαρακώματα από τα οποία είχε περάσει. Όμως, περνώντας από τα κανονιοστάσια που είχαν κυριεύσει, παρατήρησε ότι δεν είχαν βουλώσει τα εχθρικά κανόνια με τα σωστά καρφιά, επειδή ο Μήτρος Ντεληγιώργης, στον οποίον είχε ανατεθεί το βούλωμα των κανονιών, είχε εφοδιάσει τους άνδρες με λεπτότερα καρφιά. Τελικά, μετά από τρεισήμισι ώρες διαρκούς μάχης, βρισκόταν ακόμα σε ένα εχθρικό κανονιοστάσιο και προσπαθούσε με τους άνδρες του να βουλώσουν ένα μεγάλο κανόνι. Όμως δεν τα κατάφεραν και έτσι άναψαν φωτιά για να το κάψουν. Επειδή σε λίγο θα ξημέρωνε, αποφάσισαν να μπουν στο φρούριο. Θα μπορούσαν να είχαν επιφέρει την τελεία διάλυση του εχθρικού στρατοπέδου, αν αγωνίζονταν όλοι με την ίδια ειλικρίνεια και αυταπάρνηση, διότι όταν κυρίευσαν τον πρώτο εχθρικό προμαχώνα, επωφελούμενοι από το σκοτάδι, ο Δημήτρης Μακρής και ο Ανδρέας Ίσκος με μεγάλο μέρος από τους άνδρες του μεγάλου σώματος, οπισθοχώρησαν και κλείστηκαν στο φρούριο. Από τους άνδρες της φρουράς σκοτώθηκαν οκτώ και πληγώθηκαν δεκατρείς. Πήραν πέντε σημαίες και σχεδόν όλοι οι άνδρες γύρισαν φορτωμένοι με πολλά λάφυρα, κυρίως με όπλα διαφόρων ειδών. ¹³

Η δοξασμένη αυτή νυχτομαχία περιγράφεται, στην επιστολή που έστειλαν στη διοίκηση τρεις μέρες μετά,

την 28η Ιουλίου του 1825 και την οποία υπέγραψαν ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, ο Κίτσος Τζαβέλλας, ο Χρήστος Φωτομάρας, ο Ανδρίτσος Σαφάκας κ.ά.

Το περιεχόμενο της επιστολής είναι το εξής:

«Προς το Εκτελεστικόν Σώμα

Συσκεφθέντες περί της στενής πολιορκίας του Μεσολογγίου, εύρομεν οφελιμώτερον να χτυπήσωμεν το φίδι εις το κεφάλι. Το σχέδιο τούτο το εκοινοποιήσαμεν και εις τους εν Μεσολογγίω πολιορκουμένους αδελφούς μας, ίνα οπού και αυτοί έσωθεν εξορμήσαντες, και ημείς έξωθεν εισπηδήσαντες νυχτός και ταυτοχρόνως να κάμωμεν εκείνο οπού ο Θεός των εκδικήσεων ευδοκήση. Διαλεχθέντες λοιπόν, σ. Διοίκησις, 2 χιλιάδες εις το γελέκι, εκκινήσαμεν από Κράβαρι με τον ντουρβάν εις την πλάτην. Ο εχθρός όμως με το να είχε τας αναγκαίας τοποθεσίας πιασμένας, εις τους δρόμους όλους καραούλια και κατασκόπους πολλούς, δια να μην φωραθώμεν, μας ηνάγκασε να τρέχομεν την νύχτα από μονοπάτια κλέφτικα, την δε ημέραν πάλιν να λημεριάζωμεν και κρυπτόμεθα εις δάση πυκνά. Και ούτω με τοιαύτας μηχανάς και σκληραγωγίας, αυτούς μεν και τα καραούλια τους τους ετύφλωνεν η θεία δύναμις και δεν μας εκατάλαβαν, ημείς δε φθάσαντες εις τέσσαρα ημερόνυχτα όπισθεν εις τες πλάτες του εχθρικού στρατοπέδου δύο ώρες μακράν, εκρύφθημεν εις τα δάση του Ζυγού, καθημένοι δι' όλης της ημέρας χωρίς να βήξωμεν, αλλ' ούτε να αναπνεύσωμεν σχεδόν, με το να ήλθον πλησίον μας μερικοί εκ του στρατοπέδου του εχθρικού και έκοπτον ξύλα. Προς δε το εσπέρας εις τας 25 του ήδη λήγοντος ημέρα Σαββάτω, σχεδιάσαντες το κίνημα, και μοιρασθέντες κατά αναλογίαν των θέσεων και δυνάμεων του εχθρού, καθώς μας είχαν προϊδεάσει και οι έσωθεν αδελφοί μας, εκάμαμεν τρεις φανούς του οποίους οι Τούρκοι δεν είδον, και αμέσως εκκινήσαμεν εν τω σκότει με άκραν σιωπήν και ευταξίαν. Αυθημερόν δε κατά τύχην πιάσαντες και τρεις χριστιανούς φυγάδας από το στρατόπεδον, τους επήραμεν οδηγούς έως μέσα εις τα τσαντήρια των πασάδων, οπού εμβάντες από μέρος επιτήδειον εις το στρατόπεδον, δεν μας εκατάλαβαν τα καραούλια τους τελείως, έως εις το πρώτον τσαντίρι, όπου πλέον εφωράθημεν, και τότε ο Άρης άναψεν το πυρ πανταχόθεν και τα σπαθιά και γιαταγάνια έλαμπαν, τα βόλια ως χάλαζα έπιπταν, και ο αλαλαγμός μέχρι τον ουρανόν ανέβαινεν. Επειδή δε εκ φύσεως το αιφνίδιον και ανέλπιστον κακόν είναι τρομερόν εις παν ζών, εξόχως δε εις τον λογικόν άνθρωπον, ας στοχασθή ο καθείς οίαν τρομάραν έλαβον οι εχθροί! Τι σκοτωμός έγινε! Οία παραφροσύνη και ολολυγμοί. Πολλοί των Τούρκων εσφάζοντο κοιμούμενοι. Πολλοί ούρλιαζαν ως λύκοι από την τρομάραν τους και πολλοί έφευγαν εδώ και εκεί χωρίς να ηξεύ-

12 Δημ. Φωτιάδης, *Η Ελλην. Επανάσταση του 1821*, εκδ. Μέλισσα, τόμ. 3ος, σελ. 167. —

13 Σπυρομήλιου, *Απομν. δεύτ. πολιορ. τ. Μεσολογγίου*, εκδ. Βεργίνα, σελ. 85-87.

ρουν πού πηγαίνουν. Τα τσαντίρια όλα εις ένα κάρτο της ώρας τα άφησαν εις την εξουσίαν μας γεμάτα θιο. Αλλά οι Έλληνες έχοντες αγανάκτησιν κατά των εχθρών πολλά ολίγα πράγματα επήραν, δηλ. μεμέδες, άρματα καλά, άτια, σάλια, και άλλα τινά ευκολοσήκωτα. Το περισσότερον δε κατεγίνοντο εις δίωξιν και αιματοχυσίαν των εχθρών, με σκοπόν μήπως διασκορπίσωμεν το στρατόπεδο αυτονυκτί και διαλυθή η πολιορκία του Μεσολογίου. Από δε το Μεσολόγγιον εξορμήσαντες ταυτοχρόνως, τους επήραν όλα σχεδόν τα κανόνια. Με το να είχαν όμως καρφιά λεπτά δενμπόρεσαν να τα βουλώσουν, εκτός μόνον ένα μεγάλον όπου το εβούλωσαν.

Η νυκτομαχία διήρκεσε δύο ώρας. Οι εχθροί προιδόντες τον εξολοθρευμόντους άφησαν όλα τα τσαντίρια και αδύνατα μέρη και εκλείσθησαν εις μερικά χαντάκια και οχυρώματα δυνατά επίτηδες δια τοιαύτην περίστασιν καμωμένα, και ήτο δύσκολον πλέον να έβγουν εκείθεν. Με όλον τούτο ημείς εκάμαμεν γιουρούσι έως μέσα εις το τσαντίρι του Κισοτά πασά, όπου έγινε πολλές σκοτωμός και από τα δύο μέρη, διότι οι Πασσάδες και οι σωματοφύλακές των επολεμούσαν πλέον περί ζωής. Και από μεν τους Τούρκους σημαντικώτεροι εσκοτώθηκαν εις αυτήν την μάχην ο Χασάν πασάς Γκέκας και τρειςμπέηδες, εκτός των λοιπών σκοτωμένων και λαβωμένων και ζωντανών. Εξ ημών δε υπέρ τους πενήντα σκοτωμένοι και λαβωμένοι, εξ ων σημαντικός ο αείμνηστος Κίτζης εξάδελφος πρώτος του στρ. Κίτζου Τζαβέλλα. Άλλοι τόσοι σχεδόν από τους μέσα και ο Λαμπροβέικος ολίγον λαβωμένος. Ταύτα δε έγιναν έως εις τας 6 της νυκτός. Και επειδή το φεγγάρι μας έβλαπτεν, η ημέρα ήγγιζεν και ο κάμπος εις ημάς δεν εσύμφερε, το δε διάστημα μακρύ, ετραβήχθημεν πλέον εις τα υψηλώματα, Κυριακήν πρωί και ευρεθέντες χωρίς φουσέκι, χωρίς δράμι ψωμί, (δύο ημέρας εζήσαμεν με απίδια άγουρα), λαβωμένοι αρκετοί και όλοι λιποθυμημένοι, μετέβημεν εδώ εις Δερβέτζιστα του αποκόρου να συμμάσσωμεν τα πράγματά μας και ίσως παρηγορήσωμεν την πείναν μας. Οι εν Μεσολογγίω είναι καλά και αν χρειασθούν μιντάτι μέσα, τους πέμπομεν. Ημείς δε μελετώμεν να κτυπήσωμεν τώρα και τα έξω σώματα του εχθρού και να κλείσωμεν τους δρόμους, να κόψωμεν τους ζαερέδες, και με την δύναμιν του Θεού και την ευχήν της Διοικήσεως να διαλύσωμεν την πολιορκίαν του Μεσολογγίου.

Ταύτα και μένομεν με βαθύ σέβας.

28 Ιουλίου 1825, από Δερβέτζιστα Αποκόρου.

Οι ευπειθείς πατριώται ΚΙΤΖΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ, ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ, ΑΝΔΡΙΤΣΟΣ ΣΑΦΑΚΑΣ, Χ. ΦΩΤΟΜΑΡΑΣ

κ. ά. »^{14, 15}

Ο Καραϊσκάκης, μετά τη νυκτομαχία, αποσύρθηκε με τους άνδρες του στον Ζυγό να ξεκουραστούν για λίγο από τις τρομερές κακουχίες που είχαν περάσει και από εκεί έστειλε επιστολή στο Μεσολόγγι, στην οποία τους υποσχέθηκε, ότι θα τους έστειλε δικούς του άνδρες, αν είχαν ανάγκη. Η φρουρά τού απάντησε ότι κατά τους τρειςήμισι μήνες της πολιορκίας είχαν σκοτωθεί πολλοί άνδρες, γι' αυτό θα προτιμούσαν να έρθει στο Μεσολόγγι ο Κίτσος Τζαβέλλας με αρκετή δύναμη. Πρότειναν δε στον Καραϊσκάκη να τοποθετηθεί με τους άνδρες του στο Ξηρόμερο, διότι η παρουσία του εκεί θα εμπύχωνε τους Έλληνες οπλοφόρους, και θα επέστρεφαν τόσο από τον Κάλαμο που είχαν καταφύγει, όσο και από τους λόγγους της Ακαρνανίας, που είχαν κρυφτεί για να αποφύγουν τα πολυάριθμα στρατεύματα του Κιουταχή. Από εκεί θα χτύπαγε τις εφοδιοπομπές του εχθρού που θα έρχονταν από τον Καρβασαρά και θα ανάγκαζε τον Κιουταχή να λύσει την πολιορκία λόγω της έλλειψης τροφών. Ο Καραϊσκάκης ακολούθησε και τις δύο συμβουλές της φρουράς.

Πράγματι, στις 7 Αυγούστου, ήρθαν με πλοία από το Κρουονέρι ο Κίτσος Τζαβέλλας, ο Χρήστος Φωτομάρας και ο Γεώργιος Βαλτινός με χίλιους διακόσιους άνδρες και τοποθετήθηκαν στις κύριες ντάπιες του φρουρίου. Ο Κίτσος Τζαβέλλας με τους Σουλιώτες του τοποθετήθηκε στην πιο επικίνδυνη ντάπια, την Τερρίμπιλι, επειδή θεωρούσαν ότι είχε το εκλεκτότερο σώμα, ο Χρήστος Φωτομάρας με τους δικούς του Σουλιώτες τοποθετήθηκε στη Μεγάλη Ντάπια, όπου αντικατέστησε τους Μεσολογγίτες και ο Γεώργιος Βαλτινός με τους Ρουμελιώτες του έπιασε τον αντιπρομαχώνα των Γερμανών, επειδή οι άνδρες της ντάπιας εκείνης είχαν υποστεί μεγάλες απώλειες και ο αριθμός τους είχε ελαττωθεί σημαντικά.

Ο Καραϊσκάκης πήγε με το σώμα του στον Δραγαμέστο, όπου από εκεί επέφερε σημαντικά χτυπήματα στις εφοδιοπομπές του Κιουταχή στον Καρβασαρά και σε άλλα μέρη της Δυτικής Ρούμελης, μεγαλώνοντας έτσι την υπόληψή του στις συνειδήσεις όλων των Ελλήνων. ■

14 Σημείωση του συγγραφέα: Βλέποντας κανείς τις υπογραφές κάτω από την επιστολή, πώς να μη θαυμάσει τη γενναιοφυχία αλλά και την ταπεινότητα του Καραϊσκάκη όπου, ενώ αυτός είχε διορισθεί από τη διοίκηση αρχηγός των χερσαίων ελληνικών δυνάμεων της Δυτικής Ρούμελης, εντούτοις έβαλε πρώτο το όνομα του Κίτσου Τζαβέλλα, θέλοντας με τον τρόπο αυτό να τιμήσει τον μεγάλο ήρωα του Σουλίου, όχι μόνο για τη γενναιοότητα που επέδειξε κατά τη διάρκεια της νυκτομαχίας, αλλά και για να δείξει τη μεγάλη υπόληψη που του είχε.

15 Διονυσίου Κόκκινου, Η Ελληνική Επανάσταση, τόμος 5ος, σελ. 210-211.

16 Νοεμβρίου 1912: Ο ηρωικός θάνατος του Ανθυποπλοίαρχου Νικόλαου Ρίτσου στη Χίο: Τεκμήρια και Μαρτυρίες

Της Αγγελικής Αθανασακοπούλου, Ιστορικού

Εισαγωγή

Ο Ανθυποπλοίαρχος Νικόλαος Ρίτσος ως διοικητής λόχου πεζοναυτών του αγήματος αποβάσεως για την 315494 Α-12 απελευθέρωση της νήσου Χίου έπεσε μαχόμενος κατά την επίθεση κατάληψης του όρους «ΑΙΠΟΣ» στις 16 Νοεμβρίου 1912¹.

Ο Νικόλαος Ρίτσος με καταγωγή από Μονεμβασιά γεννήθηκε το 1912. Ήταν ένας μάχιμος Αξιωματικός του Ναυτικού. Στις 10 Σεπτεμβρίου 1900, μπήκε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και αποφοίτησε ως μάχιμος σημαιοφόρος στις 10 Ιουλίου 1904. Αργότερα, το 1909, συμμετείχε στο κίνημα του υποπλοίαρχου Κωνσταντίνου Τυπάλδου (1873-1945). Στις 29 Μαρτίου 1910, έγινε Ανθυποπλοίαρχος. Στη συνέχεια, έλαβε μέρος στον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο. Αρχικά, βρισκόταν επί της ατμοβάριδος «ΑΜΒΡΑΚΙΑ» της μοίρας Ιονίου με επικεφαλής τον πλοίαρχο Ι. Δαμιανό. Έτσι, συμμετείχε στις χερσαίες επιχειρήσεις Νικόπολης και Πρέβεζας τον Οκτώβριο του 1912². Τον επόμενο μήνα, έδωσε τις μάχες του με το Ναυτικό Άγημα. Μοιραίες για εκείνον στάθηκαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις απελευθέρωσης της Χίου, αφού σε μία από αυτές τραυματίστηκε θανάσιμα και έχασε τη ζωή του. Μετά τον πρόωρο θάνατό του, ο υιός του Νικόλαος και ο εγγονός του Γεώργιος ακολούθησαν το παράδειγμα του προγόνου τους και υπηρέτησαν το Ναυτικό ως μάχιμοι Αξιωματικοί³.

Μετά από έρευνα στο αρχείο της Δημόσιας Κεντρικής Ιστορικής Βιβλιοθήκης Χίου “Κοραής”, εντοπίστηκαν άρθρα εφημερίδων και περιοδικών της Χίου από την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων που αναφέρονται στην απώλεια του Νικόλαου Ρίτσου. Κοντά σε αυτά, προστίθεται και η μαρτυρία ενός εφήβου για τα γεγονότα εκείνων των ημερών στη Χίο που επιβεβαιώνει τον ηρωισμό του Ρίτσου. Παράλληλα, μια σειρά άρθρων του ημερήσιου Τύπου της Αθήνας περιλαμβάνουν τα ανακοινωθέντα του Υπουργείου Ναυτικών που συνδέ-

Νικόλαος Ρίτσος

<https://www.alithia.gr/politismos/stin-odo-nikolaoy-ritsoy-sto-2o-lykeio>

ονται με τις επιχειρήσεις απελευθέρωσης της Χίου. Πέρα από αυτά, παρατίθεται και υλικό για τη δημιουργία μαρμάρινης λάρνακας που βρίσκεται στον Νάρθηκα του Ναού του Αγίου Γεωργίου Βροντάδου και για τα αποκαλυπτήρια της προτομής του κοντά στον ίδιο χώρο. Το εν λόγω υλικό που βρίσκεται στον τοπικό Τύπο (ΤΑ ΝΕΑ ΒΡΟΝΤΑΔΟΥ) εντοπίστηκε με την πολύτιμη συνδρομή του Φιλοπρόοδου Όμιλου Βροντάδου.

Στη μελέτη που ακολουθεί παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο οι εξελίξεις που οδήγησαν στην κρίσιμη επιχείρηση κατάληψης του «ΑΙΠΟΥΣ» και στη συμπλοκή που κόστισε τη ζωή του Ρίτσου. Η αφήγηση εμπλουτίζεται από την αναλυτική περιγραφή της μάχης του Αίτους από την εφημερίδα *Νέα Χίος* του 1912. Ακολουθούν οι αναμνήσεις ενός εφήβου από την απελευθέρωση της Χίου που δίνουν με παραστατικό τρόπο τις εικόνες του πολέμου και την επίδρασή τους σε έναν νέο άνθρωπο που ανδρώνεται σε εποχή εθνικής ανάταξης. Ακόμη, η παρουσίαση λεπτομερειών για την κηδεία του αποδίδουν το κλίμα που επικρατούσε στο νησί εξαιτίας της απώλειας του Ανθυποπλοίαρχου. Στο τέλος, ο αναγνώστης βρίσκεται μπροστά στα ίχνη του ήρωα που συναντά σήμερα (η στολή, το ξίφος και το μαντήλι του βρίσκονται στο Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος και η προτομή του ήρωα που βρίσκεται στη Μυροβόλο).

1 <https://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-rousse/tpk-ritsos.html>.

2 Δημητράκοπουλος, 2006:227.

3 Δημητράκοπουλος, 2015:287.

1.1 Η πορεία από την απελευθέρωση της πρωτεύουσας της Χίου μέχρι τη μάχη του Αίτους

Στις 10 Νοεμβρίου 1912, το Υπουργείο Ναυτικών εξέδωσε την παρακάτω διαταγή για την απελευθέρωση της Χίου:

*“Σήμερα επίβιβάζεται σύνταγμα εν Θεσσαλονίκη και πυροβολαρχία λυομένη εν Πειραιεῖ. Ταῦτα χρησιμεύσωσι καθ’ ἃς διαταγὰς ἤδη ἐξεδώκαμεν πρὸς ὑμᾶς καὶ τὸν μοίραρχον τῆς Μοίρας τῶν Εὐδρόμων διὰ κατάληψιν Χίου. Ὡραν ἀπόπλου τελεγραφήσωμεν. Προετοιμάσατε ἐπιχειρήσιν Χίου δι’ αὖριον, διεξαχθήσομένην διὰ Μοίρας Εὐδρόμων, ἐνισχυθησομένην, ἐάν κρίνητε ἀναγκαῖον, καὶ ὑπὸ ἄλλων πλοίων, ὑφ’ ὑμᾶς στόλου. Συμφώνως περιστάσεσι δύνασθε ἐνισχύσετε ἐπιχειρήσιν Χίου διὰ πλεονάζοντος μέρους τῆς ὑφ’ ὑμᾶς πεζικῆς δυνάμεως, ἢ ἐνισχυθῆτε δι’ ἐπιχειρήσιν Μυτιλήνης ὑπὸ προωρισμένης διὰ Χίον δυνάμεως. Ἀνάγκη ὅμως ἵνα ἐντὸς αὖριον ἀπόβασις Χίου καὶ κατάληψις πρωτευούσης συντελεσθῶσιν”*⁴.

Η ελληνική πλευρά είχε συγκεντρώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες για την τουρκική στρατιωτική δύναμη στη Χίο. Από την εποχή του ιταλοτουρκικού πολέμου, υπήρχε σημαντική φρουρά, για να απωθήσει ενδεχόμενη ιταλική επίθεση. Ἐτσι, η παρουσία 2.500 ανδρῶν καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Ζιχνή Βέη είχαν αναλάβει τὴν οργάνωση τῆς ἀμύνης τοῦ νησιού⁵.

Ο Συνταγματάρχης πεζικοῦ Ν. Δελαγραμμάτικας ενημερώνει ὅτι συνέταξε προκήρυξη σὴν ὁποία ἀναφέρεται ἡ κατάληψη τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς δυνάμεις τὴν ὁποία καλοῦνται νὰ ἀποδεχτοῦν οἱ πολῖτες με τὴν ὑπόσχεση ὅτι ἡ ἀσφάλεια, ἡ τιμὴ καὶ ἡ παρουσία τοὺς θὰ εἶναι δεδομένες χωρὶς καμία θρησκευτική διάκριση.

«Ὡρα ογδόη πρωίας Ἑλληνικός Στρατός κατέλαβε πρωτεύουσαν Χίου. Ὁ ἐν αὐτῇ Τουρκικός Στρατός κι ὁ ἐν Κοντάρι τοιοῦτος συμποσούμενος καὶ περὶ ὥρας 18:00 διεσπάρη εἰς τὰ ὄρη. Δημοσίευσα προκήρυξιν ὅτι κατέλαβα τὴν νήσον Χίον καὶ ἐκάλεσα τοὺς πολίτας εἰς ὑποταγὴν ἐν ὑποσχθεῖς αὐτοῖς ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς περιουσίας ἀνεξαρτήτως τοῦ θρησκεύματος».

Ο Συνταγματάρχης πεζικοῦ Ν. Δελαγραμμάτικας

<https://methormisakathetou.blog/greek-history/16-voemvriou-1912-o-ηρωικός-θάνατος-του-ανθυ/06/12/2023/>

Εν Χίῳ τῇ 12-11-1912 Ὡρα 08.45 π.μ. Ν. Δελαγραμμάτικας⁶

Τὸ Υπουργεῖο Ναυτικῶν ἐξέδωσε τὸ παρακάτω ἀνακοινωθέν με θέμα τὴν κατάληψη τῆς Χίου, δίνοντας περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴ σύνθεση τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων, τὶς συνθήκες ποὺ οδήγησαν σὴν ἐνοπλὴ σύγκρουση, τὸν ἀριθμὸ τῶν θυμάτων καὶ τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων.

«Ἡ τετάρτη μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἀποτελουμένη, ἐκ τῶν εὐδρόμων «Μακεδονίας», «Ἑσπερίας» καὶ «Ἀρκαδίας» καὶ τῶν ἀντιτορπιλικῶν «Νέας Γενεᾶς» καὶ «Κεραυνοῦ» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πλοίαρχου Ι. Δαμιανοῦ κατέπλευσεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου Χίου (Κάστρο) τῇ 11^η

Νοεμβρίου ἡμέρα Κυριακῇ καὶ ὥρα 8^η π.μ. συνοδευομένη ὑπὸ δύο ταγμάτων τοῦ 7^{ου} πεζικοῦ συντάγματος καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας ὀρειβατικῆς λυομένης ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Ν. Δελαγραμμάτικα, ἐπιβαινόντων ἐπὶ τῶν μεταγωγικῶν «Πατρίδος», «Σαπφοῦς» καὶ «Ἐρριέττας» καὶ ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῆς νήσου. Ἀποτυχούσης τῆς παρεμβάσεως τῶν προξένων πρὸς εἰρηνικὴν παράδοσιν, ἔνεκα τῆς ἐπιμονῆς τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου, ἤρξατο ἀπόβασις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς θέσιν Κοντάρι, νοτίως τῆς πρωτευούσης, ὥρα 8 μ.μ. Τουρκικός στρατός ἐνεδρεῦον ἐπετέθη ἐκ διαφόρων σημείων ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν, ἥτις ἐνηργήθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ στόλου καὶ ἐπεραιώθη ἐπιτυχῶς, τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ ὑποχωρήσαντος βαθμὴδὸν καὶ ἀποσυρθέντος περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὀλοσχερῶς ἀπὸ τῶν κατεχομένων ὑπ’ αὐτοῦ θέσεων. Ὁ τουρκικός στρατός ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Πρόβατον. Τὴν 8^{ην} ὥραν π.μ. τῆς Δευτέρας ὁ ἀποβατικὸς στρατός προελάσας κατέλαβεν τὴν πρωτεύουσαν ἀμαχητί, μεθ’ ὃ προήλασε κατὰ τοῦ ἔξω ταύτης παρατεταγμένου τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπέδιώξε μετὰ μάχην καὶ καταδιώκει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Ἐφονεύθησαν εἰς δεκανεὺς, δύο πεζοναῦται καὶ δύο στρατιῶται, ἐτραυματίσθη δέ εἰς ἀνθυπασιότης. Συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι αἱ ἀρχαὶ τῆς νήσου, περὶ τοὺς 20, ἐξ ὧν ἀξιωματικοὶ ἀστυνόμοι 5, 2 χωρο-

4 Φωκάς:1940:99-100.

5 Το ἴδιο, 1940: 99.

6 <http://www.yin.mil.gr/wp-content/uploads/2016/10/%CE%A4609.pdf>.

Οδός Νικολάου Ρίτσου-Χίος

Πηγή: <https://www.alithia.gr/politismos/stin-odo-nikolaoy-ritsoy-sto-2o-lykeio>

φύλακες, 2 στρατιῶται Τοῦρκοι, εἷς Ἀρμένιος καὶ λοιποὶ 4 χριστιανοὶ στρατιῶται ὡς καὶ 25 Τοῦρκοι στρατιῶται»⁷

Τό Υπουργεῖον των Ναυτικῶν ἀπηύθυνε πρὸς τον Ναύαρχον Κουντουριώτη το ἀκόλουθον τηλεγράφημα, υπογραμμίζοντας τα αἰσθήματα υπερηφάνειας καὶ ευγνωμοσύνης της πατρίδας γιὰ το κατόρθωμα της ἀπελευθέρωσης της Μυροβόλου ἀπὸ τα ἄξια τέκνα της:

«13 Νοεμβρίου 1912. Γενομένης χθες καταλήψεως Χίου, στόλος Αἰγαίου ὑπὸ τὴν ὑμετέραν δεξιάν ἡγεσίαν δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος, ὅτι [...] ἐτίμησε τὴν ἔνδοξον σημαίαν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ [...] καὶ κατέστησεν ἑαυτὸν ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἐκφράζω τὰ συγχαρητήρια τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν τετιμημένον Ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου, πρὸς τὰ πολῦτιμα ἐπιτελεῖα καὶ τὰ ἀνδρεία πληρώματα. Ἡ παρούσα νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἐπιθεωρήσει κατὰ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας.

Ὁ Υπουργὸς Ναυτικῶν Ν. Στράτος»⁸

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τα παραπάνω τεκμήρια, ἡ κατάληψη της Χίου ἦταν μιὰ ἐπιχείρηση που ἀπαιτοῦσε χρόνο καὶ διάθεση δυνάμεων ἀπὸ την ἐλληνική

πλευρά. Ἦταν ἓνα νησί που ὁ ἐχθρὸς ἀρνήθηκε νὰ παραδώσει καὶ πολέμησε με σφοδρότητα, γιὰ νὰ ἀποτρέψει την ἀπελευθέρωσή της ἀπὸ τους Ἕλληνες.

Στὴ συνέχεια, ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἐπιχείρησε τὴν προέλασή του στο ἐσωτερικὸ, ἀφοῦ ολοκληρώθηκε ἡ κατάληψη της πρωτεύουσας της Χίου, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν τουρκικὴ δύναμη που εἶχε ἀποσυρθεῖ σὲ δυσπρόσιτες καὶ οχυρὲς θέσεις του ἐσωτερικοῦ του νησιοῦ. Ὡστόσο, ἐγίνε φανερό ἀπὸ τις πρώτες συμπλοκές ὅτι τὸ ἐλληνικὸ ἀποβατικὸ σῶμα δὲν εἶχε τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχή, γιὰ νὰ ἐκτοπίσει τους Τούρκους, ἀν καὶ τὸ πυροβολικὸ της Μοίρας των Ευδρόμων καὶ τα ταχυβόλα της “ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ”, που εἶχαν μεγαλύτερο βεληνεκές στήριζαν σημαντικὰ τὸ ἔργο του στρατοῦ καὶ τὴ βαθμιαία του προέλαση. Μέσα σὲ ἓνα τέτοιο πλαίσιο, ἡ γενικὴ ἐπίθεση στὶς τουρκικὲς δυνάμεις του νησιοῦ μπορούσε νὰ γίνε μόνο μετὰ τὴν ἀφίξη ἐνισχύσεων (Φωκάς, 1940:104-105).

Στὴν ιστορικὴ μελέτη του Επαμεινώνδα Μπαμπούρη γιὰ τὸ *Ναυτικὸν μας κατὰ τους Βαλκανικοὺς Πολέμους 1912-1913* ἀναφέρεται ὅτι τρεῖς μέρες μετὰ τὴν ἀποβίβαση του ἐλληνικοῦ στρατοῦ στο Κοντάρι ὁ ἀρχηγὸς των στρατιωτικῶν μας δυνάμεων ἀποφάσισε νὰ καταλάβει ὅλα τα λιμάνια καὶ τις κατοικημένες περιοχές καὶ νὰ περιορίσει τὸν ἐχθρὸ σὲ ὀρεινὴ καὶ ἀγονὴ περιοχή

⁷ Σκριπ, 1912.

⁸ <http://www.yin.mil.gr/wp-content/uploads/2016/10/581.pdf>.

του νησιού, εξαναγκάζοντάς τον σε παράδοση. Προηγουμένως, είχε πληροφορηθεί ότι κάθε επιθετική ενέργεια ήταν δύσκολη και θα προκαλούσε μεγάλες απώλειες, γιατί οι Τούρκοι κατείχαν οχυρές θέσεις⁹.

Χρειάστηκαν σαράντα μέρες για να επιτευχθεί η απελευθέρωση της Χίου μέσα από σφοδρές συγκρούσεις. Αναμφισβήτητα, μία από αυτές ήταν η επιχείρηση κατάληψης του Αίπους, που ξεκίνησε την 15η Νοεμβρίου. Η έκβασή της καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού από τη Μυροβόλο.

Υπάρχει μια αναλυτική περιγραφή της μάχης του Αίπους από την εφημερίδα *Νέα Χίος* του 1912. Σε αυτήν, προβάλλεται η δράση του γενναίου λόχου των πεζοναυτών που επιθυμούσαν διακαώς να κάμψουν την αντίσταση των Τούρκων. Σε μία θαρραλέα επιθετική τους ενέργεια υπό τον υποπλοίαρχο Δεμέστιχα, τραυματίστηκε θανάσιμα ο Ανθυποπλοίαρχος Νικόλαος Ρίτσος.

Στις αναμνήσεις ενός εφήβου από την απελευθέρωση της Χίου γίνεται αναφορά στους Πεζοναύτες και στον ηρωικό θάνατο του Νικόλαου Ρίτσου που συμμετείχε σε μία σφοδρή μάχη σώμα με σώμα. Οι Έλληνες επιδίωξαν να εκμεταλλευτούν το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού, αλλά η οχυρή θέση του αντιπάλου και το χρώμα της στολής των Πεζοναυτών, που τους έκανε εύκολο στόχο καθιστούσαν το έργο τους εξαιρετικά δύσκολο. Πέρα από αυτά, είναι φανερό ότι στα μάτια ενός εφήβου το θάρρος και η ορμή των Αξιωματικών ήταν πρότυπα αξεπέραστης ανδρείας.

“(…) Εν τω μεταξύ ενέσκυψε βαρύς ο χειμών με βροχάς και εθαυμάζαμεν τους ελευθερωτάς μας να μεταβαίνουν εις την πρώτη γραμμή με βροχή και να κρατάν με τά δυο τους χέρια τα ατομικά τους αδιάβροχα υπεράνω τής κεφαλής των εν είδη ομπρέλας με ενθουσιασμόν και καρτεριάν αυτοί οι ήρωες όχι μιά ή δύο ημέρας αλλά περισσότερο από ένα μήνα, να ξημεροβραδιάζονται στα παγωμένα βουνά, και να νομίζουν ότι μεταβαίνουν σε πανηγύρι και όχι στην πρώτη γραμμή να χύσουν τό αίμα τους για να μάς χαρίσουν την Ελευθερίαν μας. Η Χίος θά τους ευγνωμονή εσαεί. Επειδή παρενοχλείτο το χωρίον Βροντάδος από τον εχθρόν, κείμενον εις την παρυφήν τού όρους Αίπους, διετάχθη άγημα Πεζοναυτών να καταλάβη τήν οχυράν ταύτην θέσιν. Τότε είδον τον αείμνηστον Νικόλαον Ρίτσον έξωθεν του Στρατώνος όπου ήτο παρατεταγμένον τό απόσπασμα έτοιμον πρός εκκίνησιν να δίδη διαταγάς. Κατά τήν ανάβασιν του Αίπους κατέλαβον τους Τούρκους

σκοπούς κοιμόμενους άλλως θά εξοντώνετο τελείως το απόσπασμα λόγω τής οχυροτάτης θέσεως και του στόχου που παρουσίαζε η στολή των Πεζοναυτών. Παρά ταύτα συνήφθη πεισματώδης μάχη σώμα με σώμα οπότε ειδοποιήθη το εξοπλισμένον (Μακεδονία) και εβομβάρδισε τās τουρκικās θέσεις. Εν τέλει κατελήφθη τό Αίπος με απωλείας μεταξύ τών οποίων ο Ρίτσος και Παστρικάκης. Μιαν ημέραν οι Τούρκοι από το Προβάτειον όρος απειπειράθησαν νά καταλάβουν τό χωρίον Καριές αλλά τούς υπεδέχθη τό εκεί ευρισκόμενον Ελληνικόν απόσπασμα και τούς απεδεκάτησε τελείως. Άλλοτε πάλιν εγκατέστησαν ένα πυροβόλον εις τήν θέσιν Σταυρί παρά το μοναστήριον τού Αγίου Μάρκου και έβαλε κατά των προφυλακών μας διά εντυπωσιακούς λόγους, αλλ’ αμέσως ανεπτύχθη ο στρατός και με ένα κανόνι μικράς ακτίνας δράσεως τόν ηνάγκασε νά σιγήση. Όσάκις οι εχθροί απειπειράθησαν να προχωρήσουν έξω από τα οχυρά τους αποδεκατίσθησαν”¹⁰.

Η κηδεία του Ανθυποπλοίαρχου Νικόλαου Ρίτσου

Στις 22 Νοεμβρίου 1912, στην εφημερίδα *Νέα Χίος*, παρουσιάζεται η μαρτυρία του δασκάλου Ιωάννη Γλύκα για τις τελευταίες στιγμές του Ρίτσου. «Ο Νικόλαος Ρίτσος ηθέλησε να μάθη το όνομα του περιποιημένου αυτόν Ιατρού και αφού τον ηυχαιόρησεν, ρώτησε αυτόν, εάν νικώμεν, ότε δε ο Ιατρός τον επιστοποίησεν ότι καθόλα τα σημεία είμεθα νικηταί, τότε ως άλλος Επαμεινώνδας είπε τας τελευταίας μόνον ταύτας λέξεις, τότε και εγώ αποθνήσκω ευχαριστημένος και αυθωρεί εξέπνευσεν. Ο νεκρός του Ρίτσου έμεινε την νύχτα στο κελί της εκκλησίας και το πρωί κηδεύτηκε στην μητρόπολη Χίου και ενταφιάστηκε στο νεκροταφείο του Αγίου Ιωάννου»¹¹.

Σε συγκεκριμένο άρθρο της εφημερίδας *Νέα Χίος* του 1912 τονίστηκαν τόσο οι ψυχικές (γενναίος, λεοντόθυμος) όσο και οι πνευματικές αρετές (μορφωμένος Αξιωματικός) του Ρίτσου. Παράλληλα, υπογραμμίστηκε «η συγκινητική συρροή των Χίων» στην κηδεία του, γεγονός που επιβεβαιώνει την αναγνώριση του πατριωτισμού του εκλιπόντος από την κοινωνία του νησιού.

1.3. Η στολή του Ανθυποπλοίαρχου Νικόλαου Ρίτσου

Στο περιοδικό *Περίπλους της Ναυτικής Ιστορίας* γίνεται αναφορά στον καθαρισμό της στολής του Ανθυποπλοί-

9 Μπαμπούρης, 1939:106.

10 Χιακός Λαός, 1972

11 <http://www.yin.mil.gr/wp-content/uploads/2016/10/%CE%A4609.pdf>

Μάχη Αίπους

<https://www.xiakoslaos.gr/apopseis/260727/afieroma-stin-machi-tou-aipous-15-noemvriou-1912/>

αρχου Νικόλαου Ρίτσου. Το Ναυτικό Μουσείο ανέλαβε τη συντήρηση και έκθεση του εν λόγω κειμηλίου, που έγινε δωρεά σε αυτό από τον εγγονό του και Αξιωματικό του Π.Ν. Γεώργιο Ρίτσο.

«Κατά τις εργασίες καθαρισμού που έγιναν στην στολή Ανθυποπλοίαρχου Νικολάου Ρίτσου, που έχασε τη ζωή του στις επιχειρήσεις απελευθέρωσης Χίου (16 Νοεμβρίου 1912) βρέθηκε σε μια τσέπη το μαντήλι του με μία μεγάλη σκουρόχρωμη κηλίδα αίματος στο κέντρο. Η ανακοίνωση της εύρεσης αλλά και η θέα του συγκινητικού αυτού κειμηλίου, φόρτισε συναισθηματικά όλους μας και φροντίσαμε για την άμεση συντήρηση του αντικειμένου από επαγγελματίες συντηρητές και την ένθεσή του σε ειδικό πλαίσιο. Το αιματοθαμμένο μαντήλι τώρα είναι τοποθετημένο στην μόνιμη έκθεση μαζί με την διάτρητη στολή, το ξίφος και τα τουρκικά λάφυρα που συνθέτουν το σύνολο των αναμνηστικών κειμηλίων από τον ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων. Η συλλογή των κειμηλίων του ανθυποπλοίαρχου Νικολάου Ρίτσου δωρήθηκε στο Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος από τον εγγονό του, Αξιωματικό του Π.Ν. κύριο Γεώργιο

Ρίτσο»¹².

1.4. Η Χίος τιμά τον Ανθυποπλοίαρχο Νικόλαο Ρίτσο

Τα οστά του Ρίτσου μαζί με αυτά των άλλων πεσόντων στις μάχες του Αίπους φυλάσσονταν αρχικά στην Αγία τράπεζα και αργότερα στο παλιό Κοιμητήριο του Αγίου Γεωργίου στη Χίο. Στις 28 Νοεμβρίου 1954, τοποθετήθηκαν σε μαρμάρινη λάρνακα στον Νάρθηκα του Ναού κατά τη διάρκεια μεγαλοπρεπούς τελετής. Πάνω σε αυτήν, χαραχτηκε η επιγραφή:

« ΜΝΗΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ

ΤΑ ΣΕΠΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΧΡΗΣΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΙΠΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΑΔΟΥ ΝΑΟΝ ΑΠΕΘΕΣΑΜΕΝ
ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΑΣ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ »

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Χίου με την 30-01-1980 απόφασή του, που επικυρώθηκε με την ΕΣ 2085 1-3-

¹² Περίπλους της Ναυτικής Ιστορίας, 2011:75

1980 απόφαση της Νομαρχίας ενέκρινε να στηθούν οι προτομές του Νικολάου Ρίτσου και Ιωάννη Παστρικάκη, για να τιμηθεί η θυσία τους στη μάχη του Αίτους. Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του Συμβουλίου ανέφερε: “θεωρώ καθήκον μου να προτείνω οι προτομές των ηρώων να τοποθετηθούν πέριξ του Καθεδρικού Ναού και συγκεκριμένα έμπροσθεν επί της πλατείας του Φορολείου σταδίου”. Αυτή του την πρόταση συνέδεσε με τους παρακάτω λόγους.

α) Σε αυτόν τον ναό, γινόταν κάθε χρόνο επίσημο μνημόσυνο για τους πεσόντες ήρωες του Αίτους με την παρουσία όλων των αρχών της Χίου.

β) Στον νάρθηκα του ναού του Αγίου Γεωργίου, φυλάσσονταν τα οστά των εν λόγω ηρώων.

γ) Μέσα σε αυτόν τον ναό, περιποιήθηκαν τα τραύματα του Ρίτσου και άλλων τραυματισμένων στη μάχη που έγινε στη Σελλάδα.

δ) Σε αυτόν τον χώρο, συγκεντρώνονταν σε κάθε εθνική εορτή όλες οι αρχές, για να τιμήσουν τους ήρωες¹³ (1980:1).

Η πρωτοβουλία ανήκε στην ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων της Χίου και συγκεκριμένα στην 96 ΑΔΤΕ (πρόταση του Στρατιωτικού Διοικητή Ι. Γκόλφη) και στη συνέχεια έγινε η δωρεά των προτομών στον Δήμο, για να τις τοποθετήσει στον κατάλληλο χώρο.

Το Σάββατο, 21 Ιουνίου 1980, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας αποκάλυψε τις προτομές των ηρώων Ρίτσου και Παστρικάκη σε μια λαμπρή τελετή με την παρουσία των στρατιωτικών αρχών της χώρας και των τοπικών αρχών της Χίου. Στην ομιλία του, τόνισε την αναγκαιότητα προάσπισης των εθνικών εδαφών υπογραμμίζοντας ότι η μοίρα της ελληνικής φυλής είναι να μάχεται για την ειρήνη και τον πολιτισμό¹⁴.

Επίλογος

Έτσι, η μελέτη του παραπάνω υλικού αναδεικνύει την αναγνώριση της θυσίας του Ανθυποπλοίαρχου Νικολάου Ρίτσου από την κοινωνία της Χίου που θέλησε να προβάλλει τον εν λόγω Αξιωματικό ως πρότυπο αγωνιστικότητας και να συνδέσει με τρόπο οριστικό την απελευθέρωσή της και με τη δική του υπέρβαση κατά τη διάρκεια των χειρσαίων επιχειρήσεων στο όρος «ΑΙ-ΠΟΣ». Είναι φανερό και μέσα από τη μελέτη περίπτωσης του Ρίτσου ότι οι Έλληνες Αξιωματικοί έχουν γαλουχηθεί με τις κατευθύνσεις της Μεγάλης Ιδέας που έθετε την απελευθέρωση των σκλαβωμένων Ελλήνων

ως βασική προτεραιότητα του νεοελληνικού κράτους με τα ασφυκτικά σύνορα εκείνη την εποχή. Από την άλλη πλευρά, οι υπόδουλοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προσδοκούσαν την ημέρα της Αναστάσεως και όταν αυτή ερχόταν αισθάνονταν ευγνωμοσύνη για τους πρωτεργάτες της. Αυτοί δεν ήταν άλλοι από τον Στρατό Ήρρας και το Ναυτικό που συνεργάστηκαν με υποδειγματικό τρόπο και κατάφεραν να βγουν τροπαιοχίτοι από τις μάχες των Βαλκανικών Πολέμων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητρακόπουλος Α. (2006), *Βιογραφικό Λεξικό των Αποφοίτων της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων-Οι τάξεις εισόδου 1884-1950*, τόμος Β', Αθήνα: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού.
- Δημητρακόπουλος Α. (2015), *Ιστορία του Πολεμικού Ναυτικού 1874-1912*, τόμος Β'. Πειραιάς: Ναυτικόν Μουσείον της Ελλάδος.
- Φωκάς Δ. (1940), *Ο Στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι*, Αθήνα: Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού.
- Μπαμπούρης Ε. (1939), *Το Ναυτικόν μας κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913*, Αθήνα: χ.ε.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Νέα Χίος (1912).
- Παγκιακή (1912).
- Περίπλους της Ναυτικής Ιστορίας (2011), τεύχος 75.
- ΣΚΡΙΠ (1912), αρ.6291.
- ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΑΔΟΥ (1980), αρ. 662.
- Χιακή Επιθεώρηση (1970), τεύχος 22.
- Χιακός Λαός (1972), τεύχος 5516-5519.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <https://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-roussen/tpk-ritsos.html>
- <http://www.yin.mil.gr/wp-content/uploads/2016/10/581.pdf>
- <http://www.yin.mil.gr/wpcontent/uploads/2016/10/%CE%A4609.pdfhttps://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-roussen/tpk-ritsos.html>
- <https://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-roussen/pyravlakatoi-tpk-typou-roussen.html>
- <https://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-roussen/pyravlakatoi-tpk-typou-roussen.html>
- <https://www.hellenicnavy.gr/el/o-stolos-mas/taxea-peripolika-kv/taxea-peripolika/typou-roussen/tpk-ritsos.html>
- <https://www.hmmuseum.gr/portals/0/Pdf/5.%CE%88%CE%BD%CE%B1%20%CE%BC%CF%80%CE%B1%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%20...%CE%B3%CE%B5%CE%BC%CE%AC%CF%84%CE%BF%20%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1.pdf>
- <https://www.politischios.gr/istories/i-apeleytherosi-toy-1912-se-1912-lexeis>
- <https://www.politischios.gr/istories/i-apeleytherosi-toy-1912-se-1912-lexeis>
- <http://local.e-history.gr/pages/viewpage.action?pagelId=8487887>

Θερμές Ευχαριστίες
στην Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη
Χίου “Κοραής”,
στον Φιλοπρόοδο Όμιλο Βροντάδου και
στο Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος.

13 ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΑΔΟΥ, 1980.

14 ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΑΔΟΥ, 1980.

Επίτακτα και κρατικά εξοπλισμένα ατμόπλοια του ΒΝ 1897 - 1992

Του Αν. Αξ/κού Πέτρου Ηρ. Σκλέπου ΣΞ, ε.α.

Παρατηρώντας τους πίνακες σύνθεσης του Ελληνικού Ναυτικού (τότε ΒΝ) από το 1897 έως το 1922, διαπιστώνεται ότι ο Στόλος αποτελούνταν κυρίως από πολεμικά πλοία και ελάχιστα βοηθητικά. Το 1897 εξ αιτίας της αποστολής στην επαναστατημένη Κρήτη εκστρατευτικού σώματος υπό την αρχηγία του Συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσου, για να ενισχυθούν οι στρατιωτικές θαλάσσιες μεταφορές, επιταχύνθηκε το επιβατηγό ατμόπλοιο ΙΩΝΙΑ της Πανελληνίου Ακτοπλοΐας (1.481 κ.ο.χ.) που εξοπλίσθηκε με ένα πυροβόλο των 76 χιλ που χρησιμοποιήθηκε ως οπλιταγωγό, μαζί με δύο οπλιταγωγά που προϋπήρχαν, το Ε/Β ατ ΜΥΚΑΛΗ (935 κοχ) εξοπλισμένο με δυο πυροβόλα των 88 χιλ. και τέσσερα των 47 χιλ. και το Ε/Β ατ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ (1000 τ.) εξοπλισμένο με δύο μυδραβιοβόλα.

Την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων, οι ανάγκες του ΠΝ είχαν αυξηθεί υπερβολικά σε σύγκριση με αυτές του 1897, διότι ο Στόλος θα επιχειρούσε σε όλο το Αιγαίο Πέλαγος, στο Ιόνιο και στην ανατολική Μεσόγειο, μακριά από τον Ναύσταθμο της Σαλαμίνας με αντικειμενικό σκοπό να περιορίσει τον τουρκικό στόλο στις βάσεις του μέσα στα Στενά των Δαρδανελίων. Αρχικά, έπειτα από την διάλυση της Μοίρας του Ιονίου μετά την κατάληψη της Πρέβεζας από τον Ελληνικό Στρατό, συγκροτήθηκε Μοίρα βοηθητικών ευδρόμων με επίτακτα επιβατηγά ατμόπλοια ως επικουρική δύναμη του Στόλου του Αιγαίου, με Διοικητή τον Πλοίαρχο ΒΝ. Ιωάννη Δαμιανό. Αποτελέσθηκε από το Ε/Β ατ. ΜΥΚΑΛΗ που εξοπλίσθηκε με δύο πυροβόλα των 76 χιλ. και δύο των 47 το Ε/Β ατ. ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ εξοπλισμένο με ένα πυροβόλο των 8,7, δύο των 7.5 και δύο πολυβόλα. Το Ε/Β ατ. ΑΡΚΑΔΙΑ (1008 κ.ο.χ) με τέσσερα πυροβόλα των 76 χιλ., το Ε/Β ατ. ΕΣΠΕΡΙΑ (1635 κ.ο.χ) με τρία παλαιά ταχυβόλα των 100 χιλ., ένα των 57 χιλ και τρία πολυβόλα των 37 χιλ., (αρχηγίδα Μοίρας) και τέλος το Υπερωκεάνιο ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (6.075 κ.ο.χ.) με τέσσερα καινούργια πυροβόλα-ταχυβόλα των 100 χιλ. (4 ιντσ) τύπου Μπέτλεμ (Αμερικής). Αργότερα προστέθηκαν στην Μοίρα δύο ακόμα υπερωκεάνια τα ΑΘΗΝΑΙ (6.742 κ.ο.χ.) εξοπλισμένο με δύο πυροβόλα των 96 χιλ και ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ (6.045 κ.ο.χ.) χωρίς εξοπλισμό και τα επτά πλοία χρησιμοποιήθηκαν και ως οπλιταγωγά.

Τα πλοία της Μοίρας Β. Ευδρόμων εκτός από τις θαλάσσιες μεταφορές ως οπλιταγωγά μετείχαν και σε

πολλές πολεμικές αποστολές. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Το ΑΡΚΑΔΙΑ ήταν πρώτο αυτό πολεμικό πλοίο του Β.Ν. που την 29^η Οκτωβρίου 1912 εισήλθε στην απελευθερωμένη Θεσσαλονίκη, μεταφέροντας τον πολιτικό Διοικητή της Μακεδονίας Κων. Ρακτιβάν

- Τα ΕΣΠΕΡΙΑ και ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ την 11^η Νοεμβρίου 1912 συμμετείχαν στην ναυτική δύναμη του Στόλου του Αιγαίου που απελευθέρωσε την νήσο Λέσβο

- Τα ΕΣΠΕΡΙΑ – ΑΡΚΑΔΙΑ – ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ την 11^η Νοεμβρίου 1912 συμμετείχαν στην συνοδεία νηοπομπής που μετέφερε δύναμη δύο Ταγμάτων Πεζικού για την κατάληψη της νήσου Χίου, και στην συνέχεια υποστήριξαν με ναυτικά πυρά αποβατική ενέργεια στην ακτή Κοντάρι

- Το ΜΥΚΑΛΗ την 14^η Νοεμβρίου 1912 συμμετείχε στην συνοδεία νηοπομπής δεκαεπτά ελληνικών ατμόπλοιων που μετέφεραν από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης στην Αλεξανδρούπολη βουλγαρική Ταξιαρχία δύναμης 10.249 ανδρών με 8 πυροβόλα, 50 οχημάτων, 1670 αλόγων και αγέλη σφαγίων

- Το ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ την 2^η Ιανουαρίου 1913 ενώ βρισκόταν στο λιμάνι της Σύρου, για επισκευή μηχανών και πηδαλίου βομβαρδίσθηκε από το τουρκικό Κ/Δ ΧΑΜΗΔΙΕ και υπέστη σοβαρές βλάβες χωρίς όμως να βυθισθεί

- Το ΑΘΗΝΑΙ από τα μέσα Φεβρουαρίου 1913 συμμετείχε στην επανασυγκροτημένη Μοίρα του Ιονίου Πελάγους, που είχε ως αποστολή την προστασία των νηοπομπών ελληνικών ατμοπλοίων που μετέφεραν ελληνικά και σερβικά στρατεύματα από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης στην Πρέβεζα και σε Αλβανικά λιμάνια. Ήταν η εποχή που το ΧΑΜΗΔΙΕ είχε εμφανισθεί στην περιοχή της Κεντρικής Μεσογείου.

- Το ΜΥΚΑΛΗ από τις αρχές Απριλίου 1913 συμμετείχε στον Στολίσκο του Λυβικού πελάγους που είχε ως αποστολή να απαγορεύσει την επιστροφή του ΧΑΜΗΔΙΕ στην Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα όπου είχε καταφύγει. Εκεί παρέμεινε μέχρι την υπογραφή μεταξύ εμπόλεμων της προκαταρκτικής συνθήκης ειρήνης στα μέσα του Μαΐου 1913. Στο διάστημα της παραμονής του, περιτόλησε στα νότια παράλια της Μ. Ασίας και στην περιοχή των Δωδεκανήσων (Καστελόριζο).

Κατά τον Β' Βαλκανικό πόλεμο το ΜΥΚΑΛΗ επιχείρησε στα θρακικά παράλια υποστηρίζοντας τις ελληνι-

κές δυνάμεις που απελευθέρωναν την περιοχή από την Καβάλα έως την Αλεξανδρούπολη, και μεταφέροντας τμήματα του 29^{ου} Ναυτικού Συντάγματος εκτός από τα πλοία της Μοίρας των Ευδρόμων, την ίδια περίοδο εντάχθηκαν στον Στόλο και τα παρακάτω επίτακτα:

- Ε/Β α.τ. ΘΡΑΚΗ (1489 κ.ο.χ) εξοπλισμένο με ένα πυροβόλο των 78 χιλ. που χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό και οπλιταγωγό

- Ε/Β – Φ/Γ ΠΕΛΟΨ (973 κ.ο.χ) χωρίς εξοπλισμό που πιθανόν χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό εύδρομο και οπλιταγωγό. Τέλος το

- Ε/Β α.τ. ΑΡΗΣ (336 κ.ο.χ.) που μετασκευάστηκε σε ναρκοθέτιδα μεταφορικής ικανότητας 120 ναρκών και ανεφοδιαστικό χωρίς εξοπλισμό

Με τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων όλα τα επίτακτα επεστράφησαν στους πλοιοκτήτες τους.

Το «Επεισόδιο ΧΑΜΗΔΙΕ» όπως έμεινε γνωστό στην ναυτική ιστορία απέδειξε την ορθότητα της σκέψης του Ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη για την κατάληψη της Λήμνου και την δημιουργία εκεί προωθημένου ορμητηρίου του Στόλου, ώστε να αποκλεισθεί ο τουρκικός στόλος στα Στενά, για να μην προσπαθήσει να ανακαταλάβει τα νησιά του Βορείου και του Ανατολικού Αιγαίου, αλλά και για να μην διαταραχθούν οι ελληνικές και συμμαχικές στρατιωτικές θαλάσσιες μεταφορές και να απαγορευθούν οι αντίστοιχες τουρκικές. Επίσης δικαιώθηκε η αντίδραση του Ναυάρχου στην διαταγή του Υπουργείου Ναυτικών να καταδιώξει το ΧΑΜΗΔΙΕ, με αποτέλεσμα ο Ελληνικός Στόλος, στην ναυμαχία της Λήμνου που επακολούθησε (6 Ιανουαρίου 1913) να υπερισχύσει του τουρκικού, για δεύτερη φορά και να τον περιορίσει οριστικά στους ναύσταθμους του μέσα στα Στενά.

Έκτοτε και μέχρι τις ημέρες μας, με τις συνθήκες των Σεβρών (1920) και Λωζάνης (1923) καθώς και των Παρισίων με την λήξη του Β' ΠΠ (1946) αναγνωρίστηκε η Ελληνική κυριαρχία σε όλα τα νησιά του Αιγαίου και το Καστελόριζο.

Κατά την περίοδο της Μικρασιατικής Εκστρατείας (1919-1922) οι υποχρεώσεις του τότε Β.Ν. αυξήθηκαν υπέρμετρα, διότι το μεγαλύτερο μέρος του Ελληνικού Στρατού διεξήγαγε υπερπόντια εκστρατεία και το Ναυτικό ήταν υποχρεωμένο για να υποστηρίξει τον Στρατό, να επιχειρεί σε τρεις θαλάσσιες περιοχές · Αιγαίο Πέλαγος – Προποντίδας και Μαύρη Θάλασσα. Η μεταφορά των στρατιωτικών μονάδων και του συνόλου των εφοδίων και των πυρομαχικών από την ηπειρωτική Ελλάδα προς τα μικρασιατικά λιμάνια, πραγματοποιούνταν με επίτακτα ατμόπλοια που χρησιμοποιούνταν ως μεταγωγικά και οπλιταγωγά χωρίς όμως οπλισμό.

Χρησιμοποιήθηκαν συμπληρωματικά και άλλα επίτακτα ατμόπλοια, συνολικά 17, τα οποία μετασκευάστηκαν και εξοπλίστηκαν με πυροβόλα και πολυβόλα από τα αποθέματα του Ναυτικού στα συνεργεία του ναυστάθμου Σαλαμίνας. Αναλυτικά τα σκάφη αυτά ήταν:

Το έτος 1920

- Το Ε/Β – Φ/Γ ΧΑΛΚΙΣ (706 κ.ο.χ.) ως βοηθητικό εξοπλισμένο με δύο πυροβόλα Καννέ των 47 χ/μ. Το 1921 μετονομάστηκε ΜΕΤΕΩΡΟ

- Το Ε/Β ΑΡΗΣ α.τ. (336 κ.ο.χ.) που κατά την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων είχε μετασκευασθεί σε ναρκοθέτιδα, το 1922 μετασκευάστηκε ξανά σε ανεφοδιαστικό του Στόλου μετονομάστηκε σε ΜΥΚΟΝΟΣ και εξοπλίστηκε με δύο πυροβόλα κρούπ των 57 χ.μ και ένα των τεσσάρων. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό του Στόλου και ως βοηθητικό εύδρομο. Το 1922 μετονομάστηκε σε ΛΕΣΒΟΣ

Το έτος 1921

- Το α.τ. ΑΙΓΑΙΟΝ (4210 κ.ο.χ), από τις Γερμανικές επανορθώσεις του Α' ΠΠ εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο των 101 χιλ. Μπέτλεμ (Αμερικής), ένα των (5 χ.) Καννέ και δύο πολυβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό του Στόλου και οπλιταγωγό.

- Η πρώην Γερμανική ναρκοθέτιδα Μ10 (880 τον) από τις Γερμανικές επανορθώσεις του Α' ΠΠ, ονομάστηκε ΑΚΤΙΟ, εξοπλίστηκε με τέσσερα πυροβόλα 65 χιλ Κανέ, ένα των 75 χιλ Κρούπ (πεδινό) και τέσσερα πυροβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό εύδρομο και οπλιταγωγό, χωρίς να εξοπλισθεί.

- Το Ε/Β α.τ. ΔΑΦΝΗ (1543 κ.ο.χ) εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο των 101 χιλ Μπέτλεμ (Αμερικής), τρία των 65 χιλ Κανέ και τέσσερα πολυβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό Εύδρομο.

- Το α.τ. ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΣ (1500 τ.) από τις Αυστριακές επανορθώσεις του Α' ΠΠ εξοπλίστηκε με τρία πυροβόλα των 88 χιλ Κρούπ, ένα των 75 χιλ Κρούπ και τέσσερα πολυβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό εύδρομο και οπλιταγωγό.

- Το Ε/Β ΚΥΘΝΟΣ (1368 κ.ο.χ.) εξοπλίστηκε με δύο πυροβόλα των 47 χιλ και χρησιμοποιήθηκε ως πλωτό νοσοκομείο. Το προηγούμενο όνομά του ήταν ΚΥΚΝΟΣ

- Το Φ/Γ ΕΡΜΗΣ (2766 κ.ο.χ.) από τις Γερμανικές επανορθώσεις του Α' ΠΠ εξοπλίστηκε με τέσσερα πυροβόλα των 76 χιλ (Αμερικής) και τέσσερα πυροβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό Εύδρομο και γαιοανθρακοφόρο

- Το Ε/Β ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (8022 κ.ο.χ) από τις Γερμανικές επανορθώσεις του Α' ΠΠ, εξοπλίστηκε με δύο πυροβόλα Κρούπ των 75 χιλ (πεδινά) και χρησιμο-

ποιήθηκε ως πλωτό νοσοκομείο

- Το α.τ. αλιευτικό ΡΑΦΑΗΛ (148 κ.ο.χ.) εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο Κανέ 47 χιλ και χρησιμοποιήθηκε ως μεταγωγικό

- Το α.τ. αλιευτικό ΝΙΚ. ΣΟΦΙΟΣ (342 κ.ο.χ) εξοπλίστηκε με δύο πυροβόλα Κανέ των 47 χιλ και χρησιμοποιήθηκε ως μεταγωγικό

- Το Ε/Β α.τ. ΥΠΕΡΟΧΗ (688 κ.ο.χ.) εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο Χότσκις των 76 χιλ., δύο Χότσκις των 57 χιλ., και τέσσερα πολυβόλα Νόρντ δίκανα. Χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό εύδρομο και μεταγωγικό

- Το α.τ. αλιευτικό ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ (318 κ.ο.χ) εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο Κανέ των 65 χιλ. και χρησιμοποιήθηκε ως μεταγωγικό αλλά και ως περιπολικό

- Το Ε/Β-Φ/Γ α.τ. ΣΜΥΡΝΗ (656 κ.ο.χ.) πρώην ΟΥΡΑΝΙΑ εξοπλίστηκε και χρησιμοποιήθηκε ως οπλιταγωγό

- Το α.τ. αλιευτικό ΜΑΡΙΑ ΣΟΦΙΟΥ (342 κ.ο.χ.) εξοπλίστηκε με δυο πυροβόλα Κανέ των 47 χιλ. και χρησιμοποιήθηκε ως μεταγωγικό

Με το τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας το 1922, όλα τα επίτακτα ατμόπλοια επιστράφηκαν στους πλοιοκτήτες τους εκτός από τα παρακάτω που παρέμειναν στην υπηρεσία του ΠΝ μέχρι τις αντίστοιχες ημερομηνίες.

- Βοηθ. Εύδρομο και ανθρακοφόρο ΕΡΜΗΣ έως το 1923

- Πλωτό Νοσοκομείο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ έως το 1924

- Βοηθητικό και Βοηθ. Εύδρομο ΛΕΣΒΟΣ έως το 1928

- Βοηθητικό Εύδρομο και οπλιταγωγό ΑΙΤΑΙΟ έως το 1935 και το

- Ανεφοδιαστικό ΜΥΚΟΝΟΣ (πρώην Ν/Θ ΑΡΗΣ έως το 1923

- Ένα από τα πλοία των γερμανικών επανορθώσεων ατμόπλοιο 4550 τ. παρέμεινε στην κυριότητα του Κράτους, παραχωρήθηκε στο ΒΝ ονομάστηκε Βασ. Κωνσταντίνος, εξοπλίστηκε με ένα πυροβόλο Κρούπ των 88 χιλ και χρησιμοποιήθηκε ως βοηθητικό Εύδρομο, μεταγωγικό και πλωτό νοσοκομείο. Το 1922 μετονομάστηκε σε ΧΙΟΣ. Παρέμεινε σε ενέργεια μέχρι το 1964 με το όνομα ΗΦΑΙΣΤΟΣ ως πλωτό συνεργείο

Η χρησιμοποίηση Ε/Β και Φ/Γ ατμόπλοιων, για την εκτέλεση πολλαπλών αποστολών, εξοπλισμένων με πυροβόλα και πολυβόλα από τα αποθέματα του Β.Ν δεν ήταν απόλυτα επιτυχής διότι:

- Τα δάπεδα των περισσότερων ήταν ξύλινα και δεν είχαν αντοχή όταν εκτελούνταν βολές πυροβόλων, με αποτέλεσμα λόγω κακής εδραίωσής τους, να παθαίνουν συνεχώς σοβαρές βλάβες (εμπλοκές).

- Όλα τα πλοία δεν διέθεταν κατάλληλους χώρους

αποθήκευσης πυρομαχικών (ενθέρμα). Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πυρκαγιά που προκλήθηκε στο βοηθητικό εύδρομο ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, όταν αυτό προσβλήθηκε με πυρά επιφανείας διότι τα πυρομαχικά του είχαν παραμείνει στις σάλες των επιβατών.

- Τα πληρώματα των σκαφών (ανώτερο και κατώτερο προσωπικό), ήταν και αυτά επίτακτα χωρίς στρατιωτική εκπαίδευση και πειθαρχία. Μόνον οι ομοχειρίες των όπλων ήταν στρατεύσιμοι (κληρωτοί) του Β.Ν. που διέπονταν από τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα.

- Αρκετά επίτακτα ήταν μεγάλου εκτοπίσματος, με αποτέλεσμα, ιδίως τα βοηθητικά εύδρομα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνον ως οπλιταγωγά.

- Όλα τα μεταγωγικά και τα οπλιταγωγά δεν διέθεταν τον κατάλληλο εξοπλισμό και μέσα για εκτέλεση αποβατικών επιχειρήσεων σε ανοικτές ακτές, με αποτέλεσμα ο ρυθμός απόβασης να είναι βραδύς και έτσι να δίνεται στους αμυνόμενους η ευκαιρία για άμεση αντίδραση, πριν ακόμα τα προς απόβαση τμήματα φθάσουν στις ακτές όπως συνέβη κατά την κατάληψη της Χίου στην περιοχή Κοντάρι νότια της πόλης. Για το λόγο αυτό τον Αύγουστο του 1915 τέθηκε σε εφαρμογή με Βασιλικό Διάταγμα Ειδικός Κανονισμός για τις αποβατικές επιχειρήσεις. Παρ' όλα τα παραπάνω που αναφέρθηκαν, η χρησιμοποίησή τους (επιτάκτων εξοπλισμένων) από το Β.Ν. κρίνεται αρκετά επωφελής.

Το 1913 για τον προσδιορισμό της οφειλόμενης αποζημίωσης συνέπεια ναυτικών επιτάξεων κατά την διάρκεια του πολέμου, με Νόμο συστάθηκαν δύο Διοικητικά Δικαστήρια Α' και Β' βαθμού. ■

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δ.Τ. ΦΩΚΑ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Ε.Α. «Ο ΣΤΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ 1912-1913» ΑΘΗΝΑΙ 1940

Κ. ΠΑΪΖΗ-ΠΑΡΑΔΕΛΗ ΑΡΧΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ Ε.Α. «ΤΑ ΠΛΟΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ Π.Ν.» ΓΕΝ. ΑΘΗΝΑΙ 1979

Ν.Γ. ΤΣΑΠΡΑΖΗ ΠΛΟΙΑΡΧΟΥ (Ο) Π.Ν. «Ο ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ» ΙΥΝ ΑΘΗΝΑΙ 1991

Α.Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΤΙΝΑΥΑΡΧΟΥ Π.Ν.ΕΑ «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ» 1913-1940 ΤΟΜΟΙ Α' κ' Γ' ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2023

Ο Πέτρος Ηρ. Σκλέπος είναι οικονομολόγος ΑΠΘ/ΝΟΕ, ιστοριοδίφης - συγγραφέας, Μέλος της Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών, Αξιωματικός ε.α.

Ο ρόλος της Εκκλησίας σε μια Κοινωνία Εντάσεων και Ανισοτήτων: Η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης

Του Μητροπολίτου Νέας Ιωνίας, Φιλαδελφείας, Ηρακλείου και Χαλκηδόνος Γαβριήλ

Στην σύγχρονη εποχή, η κοινωνία μας βιώνει μία πρωτοφανή πολλαπλότητα της κρισιακής συνθήκης. Οι κοινωνικές ανισότητες οξύνονται, οι εντάσεις αυξάνονται και οι ακραίες φωνές ενδέχεται να οδηγήσουν σε αποσταθεροποίηση. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η Εκκλησία καλείται να διαδραματίσει τον διαχρονικό της ρόλο· να είναι δηλαδή φορέας ειρήνης, αλήθειας και δικαιοσύνης, υπενθυμίζοντας ότι «ο Θεός οὐκ ἐστὶν ἀκαταστασίας, ἀλλ' εἰρήνης» (Α' Κορ. 14,33).

Στο πλαίσιο αυτό, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας φέρνει νέες προκλήσεις που επηρεάζουν τις ηθικές, κοινωνικές και ανθρωπολογικές αντιλήψεις μας. Η Εκκλησία οφείλει να τοποθετηθεί υπεύθυνα απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις, με οδηγό τον λόγο του Θεού, ο οποίος είναι αναγκαίος για την πνευματική τροφοδοσία της ψυχής του ανθρώπου, και την μακραίωνη παράδοσή της.

Πράγματι, εντυπωσιακό επίτευγμα της ανθρωπίνης νοημοσύνης και δείγμα του 20^{ου} αιώνα είναι η ένταξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών στη ζωή μας και αργότερα του παγκόσμιου ιστού επικοινωνίας (*internet*). Σε αυτά, ήρθαν να προστεθούν και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (*social media*), αναδεικνύοντας την δύναμή τους μέσα από πολλά πρόσφατα εκλογικά αποτελέσματα, κυρίως του δυτικού κόσμου στον 21^ο αιώνα.

Τελευταίο και ιδιαίτερα προκλητικό σύστημα αποτελεί σήμερα η λεγόμενη Τεχνητή Νοημοσύνη (AI), που καλείται να αλλάξει στην ουσία ό,τι μέχρι τώρα γνωρίζαμε στη σχέση μας με τις μηχανές.

Ήδη, από την αρχαιότητα, η κατασκευή μηχανών αποτελούσε δυνατό σημείο προόδου και υπεροχής τόσο σε αμυντικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Αποτελεί αδήριτη ανάγκη του ανθρώπου να εξυπηρετεί τις ανάγκες του μέσα από την τεχνολογική πρόοδο και να χρησιμοποιεί τις μηχανές πάντοτε προς όφελός του.

Πλανάται όμως το ερώτημα των ορίων και του ηθικού πλαισίου, που αυτές μπορούν να λειτουργούν και να συνυπάρχουν με τον δημιουργό τους «άνθρωπο». Δηλαδή, ποιος ορίζει τα όρια αυτά και εντέλει τί είναι ηθικό; Ποιος βάζει τους κανόνες του παιχνιδιού και πώς αυτοί ορίζονται σε βορρά και νότο;

Αναμφίβολα, η Τεχνητή Νοημοσύνη ήρθε να αλλάξει τη ζωή μας και τις μέχρι σήμερα σταθερές. Στο σημείο αυτό, αξίζει να θυμηθούμε το παράδειγμα του «μαχαιριού», το οποίο αποτελεί εργαλείο των προϊστορικών χρόνων με διττή χρήση. Κόβει το ψωμί, το κρέας, τα λαχανικά κ.α., θανατώνει όμως και τον άνθρωπο, αφού μπορεί να γίνει στα χέρια του φονικό όπλο. Το ζήτημα είναι γνωστό και αφορά στη χρήση κάθε επιτεύγματος

του ανθρώπου και στην κατάχρησή του.

Η κινητή τηλεφωνία τείνει προς την κατάχρησή της, αφού παρέες επιλέγουν να πιούν τον καφέ τους, συνομιλώντας με τα smartphones τους, και όχι κοιτώντας ο ένας το πρόσωπο του άλλου. Αναφέρω χαρακτηριστικό παράδειγμα αγοριού, που μοιράσθηκε μαζί μου την αδυναμία να εκφράσει τα συναισθήματά του προς μία κοπέλα, χωρίς sms από το κινητό του...! Σίγουρα, όλοι μας θα γνωρίζουμε ανάλογα περιστατικά.

Τι ακριβώς γίνεται λοιπόν; Ούτε θεοποιούμε ούτε δαιμονοποιούμε την τεχνολογική εξέλιξη του ανθρώπου.

Άλλωστε, Εκκλησία και Επιστήμη πάντα θα συμβαδίζουν και θα αλληλοσυμπληρώνονται. Η Εκκλησία πάντα θα απαντά στο «Ποιος» και στο «Γιατί» και η Επιστήμη στο «Πώς» και «Πότε». Βεβαίως, και οι δύο αυτές απαντήσεις είναι απαραίτητες για την κοινωνική ζωή. Αυτό άλλωστε υπογραμμίζει και το κοινό Μήνυμα προς την οικουμένη της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξου Εκκλησίας το 2016 στην Κρήτη¹.

Μπορούμε λοιπόν να βοηθήσουμε στην οριοθέτηση του πλαισίου της Τεχνητής Νοημοσύνης και να συμβάλουμε ως Εκκλησία στην κοινωνική επιχειρηματολογία, που χρειάζεται η νομική επιστήμη για να θέσει τα παραπάνω όρια.

Η Τεχνητή Νοημοσύνη βρίσκεται σε εμβρυακό ακόμη στάδιο και οδηγείται με ταχύτατους ρυθμούς στην ενηλικίωσή της. Ωστόσο, πάντοτε πρέπει να παραμένει μέσο εξυπηρέτησης του ανθρώπου και όχι προσπάθεια υποκατάστασής του.

Η ιατρική επιστήμη την χρειάζεται σημαντικά, περισσότερο από την κοινωνιολογία και τον ανθρωπιστικό λόγο. Οι νέες γενιές που έρχονται πρέπει να μπορούν να κάνουν την διάκριση αυτή. Να μην μπερδεύονται από την ευκολία που προσφέρει, χάνοντας την χαρά του αισθήματος των ανθρωπίνων σχέσεων και της ανθρωπίνης επικοινωνίας.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να γίνει μηχανή και η μηχανή δεν μπορεί να ορισθεί ως άνθρωπος. Το τελευταίο είναι και ο μεγαλύτερος κίνδυνος της Τεχνητής Νοημοσύνης. Για να μην καταλήξει λοιπόν τεχνολογική ανοησία απαιτείται άμεσα ο καθορισμός των ορίων που πρέπει να σεβαστούμε όλοι, και η τεχνολογία μας βοηθάει να τα θέσουμε εξ αρχής.

Η Εκκλησία, βλέποντας πάντοτε τον Δημιουργό μαζί με το «δημιούργημα - άνθρωπος» είναι έτοιμη να συμβάλλει στον παραπάνω αναγκαίο και επιτακτικό αγώνα. Αξίζει να δεχθούμε την εμπειρία Της.

1 Βλ. ΜΗΝΥΜΑ Τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας https://holycouncil.org/message_el.

Πυρηνικά Ατυχήματα

Του Κωνσταντίνου Βαρβαρέσου Αντιναύαρχου ε.α. ΠΝ

Εισαγωγή

Σε παγκόσμιο επίπεδο σήμερα λειτουργούν συνολικά 440 πυρηνικές εγκαταστάσεις με αντίστοιχους αντιδραστήρες, εκ των οποίων οι 164 ευρίσκονται στην Ευρώπη. Το 25% της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση προέρχεται από τους πυρηνικούς αντιδραστήρες. Οι εμπορικοί πυρηνικοί σταθμοί αξιοποιώντας την πυρηνική ενέργεια καλύπτουν τις ενεργειακές ανάγκες των χωρών σε ηλεκτρική ενέργεια, παράγοντας όμως συνεχώς και πυρηνικά απόβλητα.

Η αρχή «**Ο ρυπαίνων πληρώνει**»¹ με βάση την ανάληψη των διεθνών συμβατικών καθεστώτων, σχετικά με την ευθύνη για ενδεχόμενη ζημιά από πυρηνικά ατυχήματα, απαιτεί καταρχάς τον προσδιορισμό της έννοιας του πυρηνικού ατυχήματος. Σύμφωνα με τις γενικές παραδοχές της επιστημονικής προσέγγισης, το πυρηνικό ατύχημα αναφέρεται σε ολόκληρο τον κύκλο ζωής της πυρηνικής υποδομής παραγωγής ενέργειας, από την κατασκευή της εγκατάστασης, τη διαχείριση κατά την λειτουργία της, τη διαχείρισή μετά το πέρας της λειτουργίας, την διαχείριση των παραγομένων πυρηνικών αποβλήτων και την ασφαλή μεταφορά τους.

Πρόκειται για ένα κύκλο ζωής που σε όλες του τις φάσεις αποτιμάται οικονομικά με πολύ υψηλό κόστος. Σημαντική παράμετρος παραμένει το ζήτημα του υπολογισμού και του καταλογισμού σε αυτόν, που προκαλεί άμεσα (διαχειριστή) ή εμμέσως (κράτος με την αδειοδότηση της εγκατάστασης) την ζημιά από ένα πυρηνικό ατύχημα. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η «λειτουργική ώσμωση» της αρχής «Ο ρυπαίνων πληρώνει», με τις αρχές που αναφέρονται, για παράδειγμα στη λειτουργία της εμπορικής αγοράς (αρχή ανταγωνισμού, στρεβλώσεις, ευελιξία, κ.λπ.) καθιστούν το ζήτημα αρκετά πολύπλοκο.

Στην συνέχεια θα εξετάσουμε σημαντικότερα πυρηνικά ατυχήματα τα οποία έχουν συμβεί μέχρι σήμερα.

Τα Σημαντικά Πυρηνικά Ατυχήματα

Τα σημαντικότερα Πυρηνικά Ατυχήματα σε παγκό-

σμιο επίπεδο είναι τα παρακάτω:

A. Το Πυρηνικό Ατύχημα στο Three Mile Island 1979

Στις 28 Μαρτίου του 1979 στην Πενσυλβάνια των ΗΠΑ, σημειώθηκε μερική κατάρρευση του αντιδραστήρα Unit 2 (TMI-2) στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του εργοστασίου Three Mile Island. Το ατύχημα προκάλεσε σημαντικές ζημιές και βαθμολογήθηκε στο επίπεδο 5, σύμφωνα με την κλίμακα² για τα περιστατικά της Πυρηνικής Ενεργείας και Ραδιενέργειας (INES), δηλαδή ατύχημα με τοπικές συνέπειες (local consequence).

Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί, ότι η αγωγή που υποβλήθηκε για τις επιπτώσεις της πυρηνικής ακτινοβολίας στον ανθρώπινο οργανισμό του πληθυσμού της περιοχής, όπου συνέβη το ατύχημα απορρίφθηκε. Η δε απόφαση του δικαστηρίου (Ιούνιος 1996) στηρίχτηκε στο επιχείρημα, ότι δεν υπήρξε επαρκής τεκμηρίωση, για το εάν τα κρούσματα καρκίνου που εκδηλώθηκαν μετά το συμβάν οφείλονταν στις συνέπειες του συγκεκριμένου ατυχήματος.

Η εκκαθάριση του αντιδραστήρα άρχισε τον Αύγουστο του 1979 και τελείωσε τον Δεκέμβριο του 1993, το συνολικό κόστος των εργασιών ανήλθε περί το 1 δισεκατομμύριο δολάρια. Το ατύχημα στο εργοστάσιο Three Mile Island επηρέασε αρνητικά την αμερικάνικη κοινή γνώμη, με αποτέλεσμα από τότε να μην εγκριθεί κανένας νέος πυρηνικός σταθμός.

B. Το Πυρηνικό Ατύχημα στο Τσερνόμπιλ (Chernobyl) 1986

Στις 26 Απριλίου 1986 σημειώθηκε έκρηξη στον αντιδραστήρα block 4 του Πυρηνικού Σταθμού Παραγωγής Ενέργειας του Τσερνόμπιλ (Chernobyl) της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Σήμερα οι εγκαταστάσεις αυτές, βρίσκονται σε Ουκρανικό έδαφος. Το ατύχημα απελευθέρωσε τεράστιες ποσότητες ραδιενεργού υλικού στο περιβάλλον.

1 Η αρχή «Ο ρυπαίνων πληρώνει» είναι μια αρχή στο διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο, όπου το ρυπογόνο συμβαλλόμενο μέρος πληρώνει για τη ζημία που γίνεται στο φυσικό περιβάλλον. Η υποστήριξη που έχει λάβει οφείλεται κυρίως στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα/ Ευρωπαϊκή Ένωση.

2 Ένα σύστημα ταξινόμησης των συμβάντων σε 7 επίπεδα. Τα γεγονότα μεγαλύτερης σημασίας για την ασφάλεια (Επίπεδα 4-7) ονομάζονται «**ατυχήματα**» και τα γεγονότα μικρότερης σημασίας για την ασφάλεια (Επίπεδα 1-3) ονομάζονται «**συμβάντα**». Συμβάντα χωρίς σημασία για την ασφάλεια ονομάζονται «**αποκλίσεις**» και ταξινομούνται κάτω από το επίπεδο «0». Τα κράτη χρησιμοποιούν το INES για να παρέχουν αριθμητική διαβάθμιση που υποδεικνύει τη σημασία πυρηνικών ή ραδιολογικών ατυχημάτων και συμβάντων.

λον. Το συμβάν βαθμολογήθηκε στο επίπεδο 7 σύμφωνα με την κλίμακα (INES), δηλαδή πολύ σοβαρό ατύχημα (major accident).

Οι ανθρώπινες απώλειες ανήλθαν σε 2 εργαζόμενους στο σταθμό ακαριαία με την έκρηξη, 28 πυροσβέστες από ραδιενέργεια και εγκαύματα μέσα σε 4 μήνες, που ήταν οι πρώτοι οι οποίοι έσπευσαν μετά την έκρηξη στον σταθμό και άλλοι 19 άνθρωποι απώλεσαν την ζωή τους μέχρι το 2004.

Στην συνέχεια 130 άνθρωποι διαγνώστηκαν, ότι προσβλήθηκαν άμεσα από την ραδιενεργό ακτινοβολία και περί τα 1.000 παιδιά προσβλήθηκαν από καρκίνο του θυροειδούς. Επίσης 800.000 άνθρωποι που εργάστηκαν στην συλλογή και τον καθαρισμό των ραδιενεργών υλικών και 200.000 κάτοικοι εκτέθηκαν σε κατάσταση 5 φορές σε υψηλότερη, από την ετήσια δόση ραδιενέργειας. Τέλος ένα μικρότερο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής, έλαβε δόση ραδιενέργειας πάνω από 100 φορές.

Γενικά από την απελευθέρωση μεγάλης ποσότητας ραδιενεργών υλικών σε εκατοντάδες χιλιάδες παρουσιάστηκε καρκίνος και μερικές χιλιάδες από αυτούς έχασαν την ζωή τους από τον καρκίνο και ιδιαίτερα την λευχαιμία. Επίσης γεωγραφική περιοχή των 3.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων γύρω από την πυρηνική εγκατάσταση, εκκενώθηκε μόνιμα από την ανθρώπινη παρουσία³.

Τα ανθρώπινα θύματα του πυρηνικού ατυχήματος ακόμη μέχρι σήμερα δεν έχουν αποζημιωθεί πλήρως και δεν τους παρασχέθηκε ασφαλιστική κάλυψη.

Οι επιπτώσεις από το ατύχημα του Τσερνόμπιλ επηρέασαν τις οικονομίες των τριών χωρών Ουκρανίας, Λευκορωσίας και ΕΣΣΔ/Ρωσίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του έτους 2011⁴ το κόστος για την Λευκορωσία θα έφθανε τα 235 δισεκατομμύρια δολάρια, για τα επόμενα τριάντα χρόνια μετά το συμβάν, για την Ουκρανία τα 198 δισεκατομμύρια δολάρια και τέλος για την ΕΣΣΔ/Ρωσία περί τα 25 δισεκατομμύρια δολάρια για

άμεσες απώλειες και 20 δισεκατομμύρια δολάρια για την κάλυψη του κόστους ατυχήματος⁵.

Το ραδιενεργό νέφος που απλώθηκε δημιούργησε επιπτώσεις και στην υπόλοιπη Ευρώπη (Δυτική, Ανατολική και Βόρεια Ευρώπη), με αποτέλεσμα να απαιτηθούν κεφάλαια εκατομμυρίων δολλαρίων από διάφορες γειτονικές ευρωπαϊκές χώρες, -εκτός των τριών αναφερθεισών-, για την ανάληψη εργασιών για εκκαθάριση των περιοχών τους, που καλύφθηκαν από το ραδιενεργό νέφος και διαφόρων μέτρων προστασίας των πληθυσμών τους. Για τα έτη 1986-1989 δαπανήθηκαν περί τα 12,6 δισεκατομμύρια δολάρια⁶. Το συνολικό κόστος για την ΕΣΣΔ που συμπεριελάμβανε και τις χώρες Ουκρανία και Λευκορωσία θα ανερχόταν σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έγιναν στο τέλος της δεκαετίας '80 από το Ινστιτούτο Έρευνας και Ανάπτυξης για θέματα Ενέργειας της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, συνολικά τα 358 δισεκατομμύρια δολάρια⁷.

Μετά το πρώτο ατύχημα του Τσερνόμπιλ ετέθη το βασικό ερώτημα, ποιο είναι στην πραγματικότητα το μέγεθος των ζημιών από τις εκλύσεις ραδιενέργειας και την μόλυνση των γύρω περιοχών και των γειτονικών χωρών. Επίσης κατά πόσον είναι η δυνατή η αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων στην υγεία των ανθρώπων από την έκθεση στην ακτινοβολία. Το κόστος του ατυχήματος τόσο σε ανθρώπινες απώλειες/ασθένειες όσο και σε ζημιές, θα αυξανόταν σημαντικά στα επόμενα χρόνια. Τελικά το πυρηνικό εργοστάσιο στο Τσερνόμπιλ έκλεισε οριστικά το 2000.

Γ. Το Πυρηνικό Ατύχημα στη Φουκοσίμα 2011

Στις 11 Μαρτίου του 2011 μετά από έναν ισχυρό σεισμό 9 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ και την δημιουργία ενός τσουνάμι με τεράστια σε ύψος κύματα (40,5 μέτρων) έπληξαν τις ακτές της Ιαπωνίας και προκάλεσαν διακοπή του ρεύματος στο πυρηνικό εργοστάσιο Νταϊτσι της Φουκοσίμα (της Fukushima Daiichi). Σαν συνέπεια της διακοπής του ρεύματος προκλήθηκε υπερθέρμανση στις εγκαταστάσεις των σταθμών και ακολούθησαν εκρήξεις στις μονάδες 1,2 και 3. Η έκρηξη απελευθέρωσε τεράστιες ποσότητες ραδιενεργού υλικού στην

3 Τα στοιχεία αναφέρονται στην έκθεση International Atomic Energy Agency για το πυρηνικό ατύχημα επιπέδου 7 στο Chernobyl.

4 Βλέπε σελίδα 25 στο: The Financial Costs of the Chernobyl Nuclear Power Plant Disaster: A Review of the Literature Jonathan M. Samet, MD, MS Distinguished Professor and Flora L. Thornton Chair Department of Preventive Medicine Keck School of Medicine of USC Director, USC Institute for Global Health Joann Seo, MPH, MSW Project Specialist Department of Preventive Medicine Keck School of Medicine of USC (April 21, 2016), σελίδες 23 και 25.

5 Βλέπε 23 στην υποσημείωση (4).

6 Το Υπουργείο Οικονομικών της ΕΣΣΔ υπολόγισε ότι για άμεσες απώλειες δαπάνησε το ποσόν των 12,6 δισεκατομμυρίων δολλαρίων για τα έτη 1986-1989.

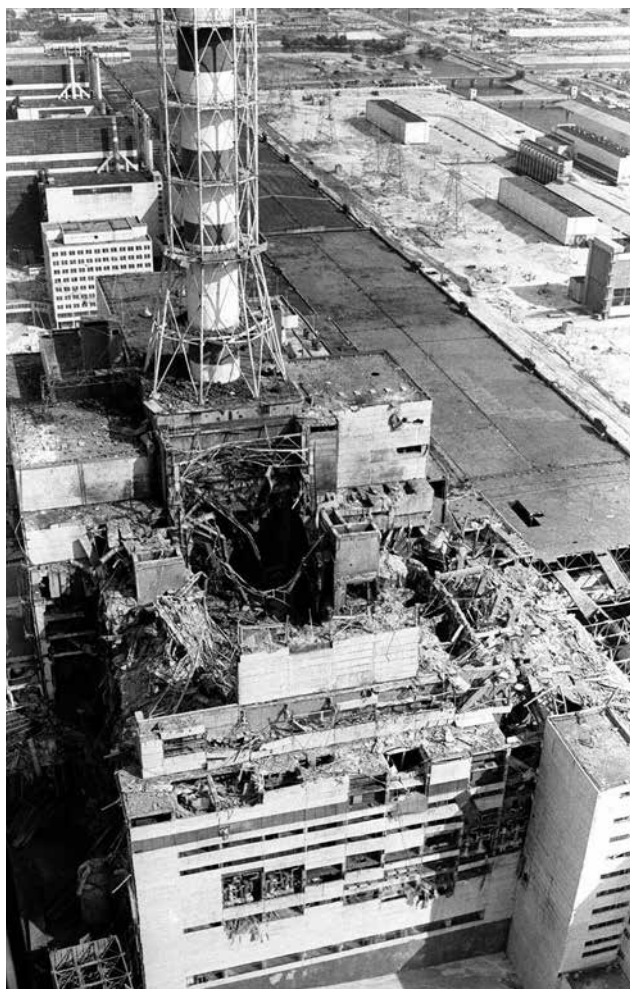
7 Το συνολικό ποσόν των 358 δισεκατομμυρίων δολλαρίων είχε υπολογισθεί προς το τέλος της δεκαετίας του '80, από το Ινστιτούτο Έρευνας και Ανάπτυξης για θέματα Ενέργειας της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

ατμόσφαιρα. Στην αρχή το ατύχημα χαρακτηρίστηκε επιπέδου 4, στην συνέχεια μετά την αξιολόγηση των ζημιών αναβαθμίστηκε στο επίπεδο 5 και κατέληξε επιπέδου 7, δηλαδή πολύ σοβαρό ατύχημα (major accident), όπως και το ατύχημα στο Τσερνόμπιλ.

Η ραδιενέργεια που εκλύθηκε ήταν μεγέθους ατυχήματος Τσερνόμπιλ και εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες αναγκάστηκαν να εκκενώσουν την περιοχή σε ακτίνα

ή να μολυνθούν οι υποδομές και κυρίως οι κατοικίες του πληθυσμού αυτής της περιοχής.

Μέχρι τον Ιανουάριο του 2021, οι κάτοικοι που εγκατέλειψαν τις εστίες τους από το ατύχημα της Φουκοσίμα είχαν λάβει 9,7 τρισεκατομμύρια Γιέν (¥), ως αποζημίωση για την απώλεια των κατοικιών τους. Η δε καταστροφή συντελέστηκε λόγω του τσουνάμι μετά τον ισχυρό σεισμό ολοκληρώθηκε με την έκλυση του ραδιενεργού νέφους

Καταστροφή του Τσερνόμπιλ.

https://el.wikipedia.org/wiki/Πυρηνικό_ατύχημα_του_Τσερνόμπιλ

80 χιλιομέτρων, από το πυρηνικό εργοστάσιο Νταίτσι της Φουκοσίμα.

Οι διαχειριστές στο εργοστάσιο της Φουκοσίμα, είναι υπεύθυνοι για το κόστος των ζημιών, των επιπτώσεων στην υγεία των κατοίκων της περιοχής από την έκλυση ραδιενέργειας, της εκκένωσης σημαντικών περιοχών για χρόνια και του ποσού της αποζημίωσης. Βέβαια οι καταστροφές στο εργοστάσιο Νταίτσι της Φουκοσίμα προκλήθηκαν από τον σεισμό, που δημιούργησε το τσουνάμι με αποτέλεσμα να καταστραφούν

Ερείπια εγκαταλελειμμένης πολυκατοικίας στο Τσερνόμπιλ.

https://el.wikipedia.org/wiki/Πυρηνικό_ατύχημα_του_Τσερνόμπιλ#/media/Αρχείο:Chernobyl_BW_2019_G28.jpg

Φουκοσίμα 2011.

<https://www.pemptousia.gr/2021/09/ti-akrivis-sinevi-sti-foukousima/>

που κάλυψε χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Σε διάστημα δέκα (10) μηνών από την ημέρα που συνέβη το ατύχημα η κυβέρνηση της Ιαπωνίας, διέθεσε το ποσό των 120 δισ. Ευρώ και με την αποφασιστικότητα και την εργατικότητα που διακρίνει τους Ιάπωνες, κατάφεραν άμεσα να αποκαταστήσουν τα δυο τρίτα των ζημιών που προκλήθηκαν στην περιοχή. Μέχρι σήμερα η καταστροφή στη Φουκοσίμα, η οποία προκλήθηκε κυρίως από φυσικά αίτια (σεισμό, τσουνάμι) και στην συνέχεια

με την έκρηξη των τριών αντιδραστήρων είναι από τις ακριβότερες όλων των εποχών, καθόσον έχει κόστος αποκατάστασης μέχρι σήμερα της τάξεως των 181 δισ. Ευρώ.

Εκτός των παραπάνω πυρηνικών ατυχημάτων που είναι τα πιο γνωστά, συνέβησαν και κάποια άλλα μικρότερα 4 έως 6 στο επίπεδο της κλίμακας μέτρησής τους, σε σχέση με του Τσερνόμπιλ και της Φουκουσίμα. Για τα ατυχήματα στο Κιστίμ (1957) της ΕΣΣΔ και στο

Windscale (1957) στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι χώρες αυτές απέκρυψαν το ατύχημα ή δεν έδωσαν λεπτομερείς πληροφορίες για τις επιπτώσεις. Το πυρηνικό ατύχημα στη Tokaimura της Ιαπωνίας ήταν επιπέδου 4.

Στην συνέχεια ακολουθεί συνολικός πίνακας με τα στοιχεία για όλα τα πυρηνικά ατυχήματα επιπέδου 4 έως 7, που συνέβησαν από το 1957 μέχρι και σήμερα:

Πυρηνικά Ατυχήματα 1957 έως σήμερα					
αα	Θέση /Χώρα	Ημερομηνία	Επιπέδου	Επιπτώσεις	Παρατηρήσεις
1	Κιστίμ, ΕΣΣΔ	29-9-1957	6	Σοβαρό ατύχημα	Σε αστοχία υλικού, λόγω βλάβης συστήματος ασφαλείας
2	Windscale, Ηνωμένο Βασίλειο	10-10-1957	5	Ατύχημα με ευρείες περιβαλλοντικές συνέπειες	Σε αστοχία υλικού, φωτιά στο πυρήνα του αντιδραστήρα.
3	Three Mile Island, ΗΠΑ	28-3-1979	5	Ατύχημα με ευρείες περιβαλλοντικές συνέπειες	Σε αστοχία υλικού και ανθρώπινο, υδραυλική βλάβη και υπερθέρμανση
4	Tokaimura, Ιαπωνία	30-9-1999	4	Ατύχημα με τοπικές περιβαλλοντικές συνέπειες	Σε αστοχία υλικού και ανθρώπινο λάθος, έγινε ανάμειξη υγρού ουράνιου σε λάθος δεξαμενή.
5	Τσερνόμπιλ, ΕΣΣΔ (Ουκρανία)	26-4-1986	7	Μεγάλο ατύχημα και με διασυνωριακές συνέπειες	Σε ανθρώπινο λάθος, ένεκα χειρισμού κλεισίματος συστήματος ασφαλείας.
6	Φουκουσίμα, Ιαπωνία	11-3-2011	7	Μεγάλο ατύχημα	Σε φυσικό αίτιο, διακοπή ρεύματος μετά από σεισμό/τσουνάμι αστοχία υλικού και υπερθέρμανση πυρήνα αντιδραστήρων.
Παρατηρήσεις : Τα επιπέδου 4-7 της κλίμακας για τα περιστατικά Πυρηνικής Ενεργείας και Ραδιενέργειας, θεωρούνται ατυχήματα, ενώ τα επιπέδου 1-3 είναι συμβάντα (1: σοβαρά συμβάντα, 2: απλά συμβάντα, 3: ανωμαλία).					

Ο Αντιναύαρχος ε.α. Κωνσταντίνος Βαρβαρέσος έχει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών εξειδίκευσης στο Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη Παντείου Πανεπιστημίου (2007). Σήμερα είναι Διευθυντής του περιοδικού *Ναυτική Ελλάς*.

Από τα «αρχαία» Fake News στα Deepfakes της Τεχνητής Νοημοσύνης

Της Χρύσας Κυριαζή Σημαιοφόρου (TY) ΠΝ

Κατά τις πρώτες εβδομάδες του πολέμου στο Ιράν, ένας μεγάλος όγκος ψευδών βίντεο και εικόνων, που έχουν δημιουργηθεί με εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης, κατέκλυσε τα κοινωνικά δίκτυα και, ευρύτερα, το διαδίκτυο.

Οι δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο, μέσω του οποίου κάθε χρήστης μπορεί να διαθέτει τη δική του πλατφόρμα έκφρασης, έχουν ουσιαστικά καταργήσει το μονοπώλιο της ενημέρωσης που ασκούσαν παραδοσιακά οι δημοσιογράφοι και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αν και αυτή η εξέλιξη έχει, σε έναν βαθμό, συμβάλει στον εκδημοκρατισμό του δημόσιου λόγου, συχνά οδηγεί και στη διάχυση ψευδών πληροφοριών (fake news), οι οποίες δεν ενημερώνουν, αλλά παραπλανούν. Βίντεο που απεικονίζουν τεράστιες εκρήξεις οι οποίες δεν συνέβησαν ποτέ, κατεστραμμένους αστικούς δρόμους που δεν δέχθηκαν καμία επίθεση ή στρατιώτες που φέρονται να διαδηλώνουν χωρίς να υπάρχουν στην πραγματικότητα, συνθέτουν μια χαοτική και συγκεχυμένη εικόνα στο διαδίκτυο.

Οι *New York Times* εντόπισαν περισσότερες από 110 μοναδικές εικόνες και βίντεο που είχαν δημιουργηθεί με τεχνητή νοημοσύνη μέσα σε διάστημα μόλις δύο εβδομάδων, όλα συνδεδεμένα με τον πόλεμο στη Μέση Ανατολή. Η εφημερίδα προχώρησε στην ταυτοποίηση αυτού του υλικού εξετάζοντας τόσο εμφανή ενδεικτικά στοιχεία όσο και αόρατα υδατογραφήματα ενσωματωμένα στα αρχεία. Παράλληλα, οι σχετικές δημοσιεύσεις ελέγχθηκαν με τη χρήση πολλαπλών εργαλείων ανίχνευσης τεχνητής νοημοσύνης και ανεστραμμένης αναζήτησης εικόνας, ενώ τα ευρήματα συγκρίθηκαν με πληροφορίες από αξιόπιστους ειδησεογραφικούς οργανισμούς. Μια νέα, ιδιαίτερα εξελιγμένη γενιά εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης καθιστά πλέον εύκολη τη δημιουργία ψευδούς οπτικοακουστικού περιεχομένου, επιτρέποντας σχεδόν σε οποιονδήποτε να παράγει ρεαλιστικές προσομοιώσεις πολέμου με ελάχιστο ή και μηδενικό κόστος.

Το φαινόμενο αυτό δεν περιορίζεται στη συγκεκριμένη σύγκρουση· αντίστοιχο περιεχόμενο έχει εμφανιστεί και σε άλλες περιπτώσεις, όπως στον πόλεμο μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας. Ωστόσο, στην παρούσα σύγκρουση, ο πολυμέτρωπος χαρακτήρας της φαίνεται να ενισχύει περαιτέρω τη διάδοση παραπλανητικού

υλικού, ήδη από τη στιγμή που οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ επιτέθηκαν στο Ιράν, σύμφωνα με εκτιμήσεις ειδικών.

Η πλειονότητα των βίντεο που έχουν δημιουργηθεί με τεχνητή νοημοσύνη τείνει να προωθεί τη σκοπιά της μίας πλευράς, συχνά προβάλλοντας ψευδώς την υποτιθέμενη στρατιωτική της υπεροχή και τεχνολογική της ισχύ. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η χρήση εικόνων από περιοχές του Κόλπου που παρουσιάζονται ως κατεστραμμένες ή φλεγόμενες, καθώς τέτοιες απεικονίσεις ενισχύουν την εντύπωση ενός πολέμου πιο εκτεταμένου και καταστροφικού από ό,τι ενδέχεται να είναι στην πραγματικότητα, επηρεάζοντας έτσι την αντίληψη για το εύρος και το κόστος της σύγκρουσης.

Σε ένα από τα πιο διαδεδομένα ψευδή βίντεο που κυκλοφόρησαν στο διαδίκτυο, μια τρεμάμενη λήψη από χειροκίνητη κάμερα —φαινομενικά τραβηγμένη από μπαλκόνι διαμερίσματος στο Τελ Αβίβ— παρουσιάζει τον ορίζοντα να βομβαρδίζεται από πυραύλους, ενώ στο προσκήνιο δεσπόζει μια ισραηλινή σημαία. Η παρουσία της σημαίας, ωστόσο, αποτέλεσε ένα από τα ενδεικτικά στοιχεία που οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι το βίντεο είχε δημιουργηθεί με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης.

Σε πολλές περιπτώσεις, βίντεο και εικόνες που έχουν παραχθεί με τεχνητή νοημοσύνη αναπαριστούν τον πόλεμο ως μια υπερβολική, σχεδόν κινηματογραφική εκδοχή πραγματικότητας, παραπέμποντας σε ταινίες δράσης του Χόλυγουντ. Τεράστιες εκρήξεις που σχηματίζουν «μανιτάρια», εκκωφαντικοί ήχοι που διαπερνούν ανώνυμες πόλεις και υποτιθέμενοι υπερηχητικοί πύραυλοι που αφήνουν φωτεινά ίχνη στον ουρανό συνθέτουν ένα εντυπωσιακό αλλά παραπλανητικό θέαμα. Την ίδια στιγμή, ακόμη και αυθεντικά πλάνα συχνά υποβάλλονται σε επεξεργασία με εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, ώστε οι εκρήξεις να φαίνονται μεγαλύτερες και πιο καταστροφικές, θολώνοντας περαιτέρω τα όρια μεταξύ πραγματικού και κατασκευασμένου.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του αεροπλανοφόρου *USS Abraham Lincoln*, όπου ψευδές περιεχόμενο που δημιουργήθηκε με τεχνητή νοημοσύνη επηρέασε όχι μόνο τη διαδικτυακή συζήτηση, αλλά και τη ρητορική σε επίπεδο κρατών. Την 1η Μαρτίου, το Ναυ-

Source: X

BBC

τικό των Ισλαμικών Επαναστατικών Φρουρών του Ιράν ισχυρίστηκε ότι είχε πλήξει επιτυχώς το πλοίο, ενδεχομένως ακόμη και βυθίζοντάς το. Ο ισχυρισμός αυτός πυροδότησε την ταχεία διάδοση πλήθους ψευδών εικόπων, στις οποίες το πλοίο —ή παρόμοια σκάφη— εμφανιζόταν να φλέγεται. Πολλοί Ιρανοί χρήστες παρυσίασαν τα εν λόγω πλάνα ως απόδειξη της αποτελεσματικότητας της αντιμετώπισης της χώρας τους, ενισχύοντας το αφήγημα περί πλήγματος στη συμμαχία Ηνωμένων Πολιτειών–Ισραήλ. Ωστόσο, οι Ηνωμένες Πολιτείες διευκρίνισαν αργότερα ότι η επίθεση δεν προκάλεσε ζημιές και ότι το πλοίο παρέμεινε επιχειρησιακά αkéραιο.

Τα πλάνα που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη έχουν ουσιαστικά διαμορφώσει μια εναλλακτική πραγματικότητα, πιο προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις των κοινωνικών δικτύων, σύμφωνα με ειδικούς. Σε αυτό το περιβάλλον, οι υπερβολικές εικόνες και οι θεαματικές σκηνές έχουν περισσότερες πιθανότητες να προσελκύσουν κοινό. Παράλληλα, δεκάδες άλλες εικόνες και βίντεο τεχνητής νοημοσύνης δεν επιχειρήσαν καν

να συγκαλύψουν την ψευδή τους φύση, λειτουργώντας ως μια νέα μορφή ψηφιακής προπαγάνδας που ενισχύει πολιτικά επιχειρήματα, τα οποία παραδοσιακά προωθούνται από κυβερνήσεις ή τα προπαγανδιστικά τους όργανα.

Πολλοί από τους λογαριασμούς που συνδέονται με το Ιράν, όπως εντόπισε η εταιρεία ανάλυσης δεδομένων Cyabra, επικεντρώνονταν κυρίως στη διάδοση μηνυμάτων και όχι στην οικονομική εκμετάλλευση. Πρόκειται για ένα στρατηγικό μέτωπο μέσω του οποίου το Ιράν επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες των κοινωνικών δικτύων, γεγονός που εξηγεί και το μεγάλο εύρος της δραστηριότητάς του. Η προπαγάνδα αυτή αποσκοπεί κυρίως στην επίδειξη της ικανότητας αντίστασης και της επιθυμίας για εκδίκηση. Σε περιόδους πολέμου ή έντασης, διακοπές στο διαδίκτυο, λογοκρισία και περιορισμοί στα μέσα επικοινωνίας συχνά απομονώνουν τους πολίτες από τον έξω κόσμο· στην πράξη, η προπαγάνδα και οι περιορισμοί αυτοί λειτουργούν ως εργαλεία σύγχρονου πολέμου.

Ο πόλεμος των deepfakes, που εκτυλίσσεται παράλ-

ληλα με τη στρατιωτική εκστρατεία των ΗΠΑ και του Ισραήλ, καταδεικνύει πώς φθηνά και ευρέως διαθέσιμα εργαλεία επιτρέπουν σε κράτη όπως το Ιράν να διαμορφώνουν τις αντιλήψεις για τις εξελίξεις στο πεδίο της μάχης σχεδόν ταυτόχρονα με την πραγματικότητα, επηρεάζοντας παράλληλα το εγχώριο κοινό, τη διεθνή κοινή γνώμη και το ηθικό του αντιπάλου. Σε μελλοντικές συγκρούσεις, η μάχη για τον έλεγχο των αφηγημάτων και για τη διάκριση μεταξύ αλήθειας και πειστικών κατασκευασμάτων, αναμένεται να είναι σχεδόν εξίσου κρίσιμη με τη μάχη στο πεδίο.

Αυτό θέτει σημαντικά ερωτήματα:

- πώς επηρεάζει η τεχνητή νοημοσύνη και τα κοινωνικά δίκτυα τον τρόπο με τον οποίο ενημερωνόμαστε για τον πόλεμο;

- Και, κυρίως, πώς μπορούν τα ακροατήρια να ξεχωρίζουν τις ψευδείς ειδήσεις από την πραγματικότητα, προστατεύοντας την ικανότητά τους να αξιολογούν τις πληροφορίες με ψυχραιμία και κριτικό πνεύμα;

Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα θα καθορίσει όχι μόνο την αντίληψή μας για τις τρέχουσες συγκρούσεις, αλλά και την αντοχή των δημοκρατικών θεσμών στην εποχή της ψηφιακής παραπληροφόρησης.

Πληροφορία και πόλεμος πάνε χέρι-χέρι

Βιώνουμε ταυτόχρονα έναν πόλεμο στο πεδίο της μάχης και έναν άλλο στο πεδίο της πληροφορίας. Η σύνδεση της πληροφορίας με τον πόλεμο δεν είναι καινούργια· από την αρχαιότητα, οι εμπλεκόμενοι και όσοι είχαν συμφέροντα χρησιμοποιούσαν τη γνώση για να αποκτήσουν πλεονέκτημα, τόσο στο πεδίο της μάχης όσο και στον χώρο των ειδήσεων και της κοινής γνώμης.

Η προσπάθεια να αξιοποιηθεί η πληροφορία στον πόλεμο δεν έχει αλλάξει, αλλά οι τεχνολογικές δυνατότητες έχουν πολλαπλασιαστεί. Τα κοινωνικά δίκτυα, για παράδειγμα, χρησιμοποιούνται από κρατικούς μηχανισμούς ώστε η πληροφορία να διαδίδεται άμεσα και σε μεγάλη κλίμακα. Παράλληλα, η πληροφορία αξιοποιείται συχνά με προπαγανδιστικό στόχο, ενισχύοντας τον πληροφοριακό πόλεμο και ιδιαίτερα την παραπληροφόρηση. Στην ψηφιακή εποχή και με την τεχνητή νοημοσύνη, η διάχυση της πληροφορίας είναι ταχύτερη, η δυνατότητα ελέγχου περιορισμένη και η σημασία της στον πόλεμο μεγαλύτερη από ποτέ.

Η καταγιστική ροή πληροφορίας, σε συνδυασμό με τη συνεχή αλληλεπίδραση με τα social media, μετατοπίζει την επιρροή από τους παραδοσιακούς δημοσιογράφους στους κρατικούς φορείς και τους influencers. Η εικόνα γίνεται όλο και πιο θολή· αυτό που παλαιότερα ονομάζαμε «ομίχλη του πολέμου» εντοπιζόταν στο πεδίο της μάχης, ενώ σήμερα μεταφέρεται απευθείας

στη συλλογική αντίληψη της κοινής γνώμης.

Το κράτος ως βασική γεννήτρια fake news και το gamification του πολέμου

Στον πόλεμο της Μέσης Ανατολής γίνεται σαφές πώς λειτουργεί ένα κράτος σε επίπεδο επικοινωνίας. Κάθε αντίθετη αφήγηση απορρίπτεται συστηματικά ως ψευδής πληροφορία (fake news), δημιουργώντας μια στρατηγική στην οποία η δική του οπτική παρουσιάζεται ως αλήθεια, ενώ κάθε αντίθετο αφήγημα χαρακτηρίζεται ψέμα. Αυτός ο μηχανισμός εντείνεται κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Παράλληλα, εμφανίζεται ένα νέο φαινόμενο στο επικοινωνιακό τοπίο της σύγκρουσης: η παραγωγή ψευδών ειδήσεων και το λεγόμενο «gamification του πολέμου». Στην πράξη, χρησιμοποιούνται στοιχεία από video games και τη δημοφιλή κουλτούρα για να παρουσιαστεί ο πόλεμος ως κάτι λιγότερο καταστροφικό και βίαιο, ως μια «κούρσα» όπου το ζητούμενο είναι ποιος θα επικρατήσει. Στην πραγματικότητα, όμως, ο πόλεμος παραμένει βαρβαρότητα, και είναι εντυπωσιακό ότι ένα εμπλεκόμενο κράτος προσπαθεί να κρύψει αυτή την αλήθεια.

Αξιοσημείωτο είναι ότι και το αντίπαλο κράτος έχει μακρόχρονη εμπειρία στη χρήση πολεμικών ενεργειών σε συνδυασμό με επικοινωνιακές στρατηγικές. Εδώ και δεκαετίες εφαρμόζονται αυστηρές απαγορεύσεις στην πληροφόρηση προς το κοινό, ενώ η προπαγάνδα στο εσωτερικό ενισχύει την αντίληψη ότι το κράτος είναι πανίσχυρο. Το αποτέλεσμα είναι ότι και τα δύο εμπλεκόμενα κράτη έχουν ουσιαστικά ανοίξει έναν «πόλεμο με την αλήθεια».

Η παραπληροφόρηση στον πόλεμο παίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς στοχεύει στη δαιμονοποίηση του αντιπάλου, αφαιρώντας του την ανθρώπινη διάσταση. Οι ψευδείς αφηγήσεις επιδιώκουν να θυματοποιήσουν τη μία ή την άλλη πλευρά, παρουσιάζοντας τον αντίπαλο ως κτηνώδη εγκληματία και ενισχύοντας το αφήγημα της απόλυτης υπεροχής της δικής τους πλευράς.

ΑΙ, ο «άσσος στο μανίκι»

Η επικοινωνία του πολέμου αποκτά πλέον έναν νέο «άσσο στο μανίκι»: την τεχνητή νοημοσύνη. Αν και η χρήση της έχει παρατηρηθεί προηγουμένως στη Γάζα και στον πόλεμο στην Ουκρανία, η ένταση και η έκταση της εφαρμογής της στον πόλεμο των ΗΠΑ και του Ισραήλ στο Ιράν είναι πρωτοφανείς. Η τεχνητή νοημοσύνη αξιοποιείται τόσο για παραπληροφόρηση όσο και για προπαγανδιστικούς σκοπούς, με τη χρήση της να είναι συστηματική και να προέρχεται όχι μόνο από τrol ή φανατικούς χρήστες, αλλά και από κρατικούς φορείς.

Ταυτόχρονα, παρατηρείται για πρώτη φορά ευρύτερη επίγνωση γύρω από την ύπαρξη των AI-generated περιεχομένων, καθώς όλο και περισσότεροι χρήστες αναπτύσσουν καχυποψία για πιθανές ψηφιακές κατασκευές. Ωστόσο, προκύπτει και ο αντίστροφος κίνδυνος: λόγω της πληθώρας πληροφοριών και της σύγχυσης που επικρατεί κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων, πολλές φορές ακόμη και αυθεντικές φωτογραφίες ή βίντεο αντιμετωπίζονται λανθασμένα ως προϊόντα τεχνητής νοημοσύνης.

Πώς μπορούμε με «γυμνό μάτι», να φιλτράρουμε την πληροφορία μέσα στην «καταιγίδα» του πολέμου;

Η αλήθεια και η παραπληροφόρηση στον πόλεμο συχνά συγχέονται, και η διαχείριση της πληροφορίας απαιτεί προσοχή και κριτική σκέψη. Ο κόσμος με «γυμνό μάτι» μπορεί να εφαρμόσει ορισμένες στρατηγικές για να ξεχωρίζει την αλήθεια από τις ψευδείς ειδήσεις:

- **Κριτικός γραμματισμός:** Ο πολίτης πρέπει να είναι ενημερωμένος για το πώς να προσεγγίζει και να αξιολογεί την πληροφορία, να αναγνωρίζει τις παραπλανητικές τεχνικές και να έχει υπόψη του τα κίνητρα πίσω από κάθε μήνυμα.

- **Οργανισμοί fact-checking:** Οι ανεξάρτητοι οργανισμοί ελέγχου γεγονότων παρέχουν αξιόπιστες αναλύσεις για το ποια στοιχεία έχουν καταρριφθεί ως ψευδή ή παραποιημένα. Η αλήθεια δεν είναι πάντα απόλυτη· συχνά περιέχει στοιχεία παραποίησης που πρέπει να αναγνωρίζονται.

- **Εγκυρότητα πηγών:** Ποιος λέει τι; Αν η πηγή είναι ανώνυμη ή συνδέεται με προπαγανδιστικούς λογαριασμούς, η πληροφορία πρέπει να αντιμετωπίζεται με καχυποψία. Ιδανικά, προτιμούμε αξιόπιστους δημοσιογραφικούς οργανισμούς και ελέγχουμε τη σύνδεση των πηγών μεταξύ τους.

- **Παρατηρητικότητα στη γλώσσα:** Η προπαγανδιστική ή φορτισμένη γλώσσα που δαιμονοποιεί τη μία πλευρά και «καθαγιάζει» την άλλη αποτελεί συχνά ένδειξη παραπληροφόρησης.

- **Τι λείπει από την πληροφορία:** Ποιος μιλάει; Υπάρχουν μαρτυρίες, επίσημες πηγές, ή κάποια οπτική της αντίθετης πλευράς; Η πολυμέρεια της πληροφορίας είναι κρίσιμη για να αποκτήσουμε πλήρη εικόνα.

- **Καχυποψία στις μαζικές και τυποποιημένες πληροφορίες:** Οι πανομοιότυπες αναφορές ή τα copy-paste ρεπορτάζ από κυβερνητικές πηγές συχνά εξυπηρετούν προπαγανδιστικούς σκοπούς, υποβαθμίζοντας τη βαρβαρότητα των επιθέσεων. Ο όρος «επιχείρηση» για μια επίθεση που προκαλεί θύματα, για παράδειγμα, αποδυναμώνει το πραγματικό της μέγεθος.

- **Η ευθύνη των ΜΜΕ:** Τα μέσα ενημέρωσης έχουν καθήκον να αναδεικνύουν τη βαρβαρότητα του πολέμου και να παρουσιάζουν τα αποτελέσματά του με ακρίβεια.

Ο τρόπος που περιγράφονται οι επιθέσεις —μέσα από ουδέτερες εκφράσεις όπως «στρατηγικά πλήγματα» ή «κλιμάκωση»— μπορεί να παραπλανήσει το κοινό και να θολώσει την αντίληψη της πραγματικότητας.

«Το πρώτο θύμα του πολέμου είναι η αλήθεια», λέει μια φράση που αποδίδεται στον Αισχύλο. Σήμερα, όμως, η ρήση αυτή φαίνεται να έχει γίνει σχεδόν κοινότοπη, καθώς οι σύγχρονες συγκρούσεις επαναβεβαιώνουν την αλήθεια της με τρόπο δραματικό.

Ο πόλεμος έχει μετατραπεί σε μεγάλο βαθμό σε ζήτημα τεχνολογίας. Διεξάγεται μέσω drones, ηλεκτρονικής κατασκοπείας και ψηφιακής προπαγάνδας, ενώ η τεχνητή νοημοσύνη διαμορφώνει νέα δεδομένα σε όλα τα πεδία. Το μόνο σταθερό στοιχείο παραμένει το ανθρώπινο κόστος, με πολλές από τις ζωές που χάνονται να ανήκουν σε άμαχους.

Σήμερα, η σύρραξη καθορίζεται ολοένα και περισσότερο από τεχνολογικά μέσα· τα drones, φορτωμένα με αλγόριθμους, αναλαμβάνουν ουσιαστικά το έργο της εκτέλεσης των πολιτικών αποφάσεων για το ποιος θα επιβιώσει και ποιος θα χαθεί. Η νέα σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, με τη χρήση προηγμένων συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, προαναγγέλλει μια εποχή ταχύτερων και πιο ακριβών βομβαρδισμών, σχεδόν «με την ταχύτητα της σκέψης».

Σε αυτό το πλαίσιο, η πληροφορία αποκτά κρίσιμη σημασία. Η ανάγκη για αυστηρό έλεγχο των δεδομένων και για ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ αλήθειας και παραπληροφόρησης είναι μεγαλύτερη από ποτέ, καθώς λανθασμένες εντυπώσεις μπορούν να οδηγήσουν σε επικίνδυνες αποφάσεις που επηρεάζουν ζωές και παγκόσμιες ισορροπίες. ■

Η κ. Χρύσα Κυριαζή είναι πτυχιούχος της Σχολής Θετικών Επιστημών & Τεχνολογίας, στην «Πληροφορική» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Υπηρετεί στη Διεύθυνση Διοικήσεως και Σταδιοδρομίας Στρατιωτικού Προσωπικού στο Γενικό Επιτελείο Ναυτικού (ΓΕΝ/Β3) στο τμήμα της Μηχανογράφησης, με τα καθήκοντα της προγραμματίστριας με εικοσαετή και πλέον εμπειρία. Έχει άριστη γνώση της Αγγλικής και της Γερμανικής γλώσσας.

Τα UFOs και UAPs υπό το Φως της Ορθόδοξης Παράδοσης και Πατερικής Εμπειρίας

Του **Ευάγγελου Κωστή**, Υποπλοίαρχου (Ε) ε.α.ΠΝ, Θεολόγου, Μ.Α

Το τελευταίο χρονικό διάστημα σύμφωνα με άρθρο της ιστοσελίδας του CBS NEWS¹, κατόπιν εντολής του προέδρου των Η.Π.Α., έχει ξεκινήσει ο αποχαρκτηρισμός και η δημοσιοποίηση διαβαθμισμένων εγγράφων και οπτικού ψηφιακού υλικού, το οποίο σχετίζεται με τα λεγόμενα UFOs (Unidentified Flying Objects) ή όπως ονομάζονται σήμερα UAPs (Unidentified Anomalous Phenomena—Μη ταυτοποιημένα ανώμαλα φαινόμενα). Ο νέος όρος Unidentified Anomalous Phenomena (UAP), καταγράφεται στο National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2023 (NDAA FY23), Section 1673(d)(8), σύμφωνα με την επίσημη κυβερνητική ιστοσελίδα του All-domain Anomaly Resolution Office (AARO). Ωστόσο, παρά την επίσημη υιοθέτηση του όρου UAP από τις αμερικανικές αρχές, συνεχίζει να χρησιμοποιείται ευρέως και ο ιστορικός όρος UFO, τόσο σε δημόσιες δηλώσεις όσο και στην επίσημη ιστοσελίδα του Department of War. Σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό του AARO, τα UAPs θεωρούνται πηγές «ανώμαλων ανιχνεύσεων» σε ένα ή περισσότερα επιχειρησιακά πεδία — όπως ο αέρας, η θάλασσα, το διάστημα ή φαινόμενα που φαίνεται να μπορούν να κινούνται ή να μεταβαίνουν μεταξύ όλων των προαναφερθέντων περιβαλλόντων (transmedium). Τα φαινόμενα αυτά δεν έχουν ακόμη αποδοθεί σε γνωστούς φορείς ή τεχνολογίες και παρουσιάζουν συμπεριφορές που δεν γίνονται εύκολα κατανοητές από ηλεκτρονικούς αισθητήρες ή ανθρώπινους παρατηρητές².

Η σχετική ανακοίνωση της αμερικανικής κυβέρνησης είναι δημοσιευμένη στην ειδική ιστοσελίδα του Πενταγώνου που αφορά τα UFOs/UAPs³. Σύμφωνα με το άρθρο του CBS NEWS, η δημοσιοποίηση των αρχείων του Πενταγώνου περιλαμβάνει 120 ψηφιακά αρχεία

PDF, 28 Videos και 14 ψηφιακά αρχεία εικόνας. Οι εικόνες περιλαμβάνουν ως επί το πλείστον φωτογραφικά καρέ από άγνωστα αντικείμενα, τα οποία καταγράφηκαν κυρίως από αεροσκάφη της Πολεμικής Αεροπορίας των Η.Π.Α. Στα δημοσιευμένα αρχεία περιλαμβάνονται επίσης αναφορές και φωτογραφικό υλικό από τις διαστημικές αποστολές Apollo 12 και Apollo 17, καθώς και βίντεο από υπέρυθρες κάμερες στρατιωτικών συστημάτων επιτήρησης. Στο άρθρο επίσης αναφέρεται και περιστατικό που καταγράφηκε το 2023 στον εναέριο χώρο της Ελλάδας, όπου σύμφωνα με τη σχετική αναφορά, το υπτάμενο αντικείμενο φερόταν να πραγματοποιεί ελιγμούς 90 μοιρών.

Από τα 162 αρχεία, τα 108, όπως αναφέρει το Πεντάγωνο, έχουν υποστεί επεξεργασία με απόκρυψη ορισμένων στοιχείων, προκειμένου να προστατευθεί η ταυτότητα των αυτοπτών μαρτύρων, οι τοποθεσίες κυβερνητικών εγκαταστάσεων και δυνητικά ευαίσθητες πληροφορίες που αφορούν στρατιωτικές εγκαταστάσεις μη σχετιζόμενες με τα UAPs. Παράλληλα, διευκρινίζεται ότι δεν πραγματοποιήθηκαν αποκρύψεις πληροφοριών σχετικών με τη φύση ή την ύπαρξη περιστατικών που αναφέρονται ως UAPs, σύμφωνα με σχετική οδηγία του προέδρου των Η.Π.Α.

Από τις χιλιάδες μαρτυρίες UFO/UAP που έχουν καταγραφεί παγκοσμίως, μόνο ένα μικρό ποσοστό φέρεται να παραμένει ανεξήγητο. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις της σχετικής βιβλιογραφίας για τα UFOs/UAPs, το ποσοστό αυτό υπολογίζεται περίπου στο 5%⁴.

Για τις κοινωνικές και θεολογικές συνέπειες μιας πιθανής ανακάλυψης εξωγήινης ζωής, η NASA και φορείς που συνδέονται με την αστρο-βιολογική έρευνα, έχουν ήδη από το 1999 αναδείξει την ανάγκη διεπιστημονικής συνεργασίας⁵. Στο πλαίσιο αυτό, το Center for Theological Inquiry (Princeton) το οποίο χρηματοδοτή-

1 Stefan Becket, Eleanor Watson, and Joe Walsh, «Pentagon Begins Releasing New UFO Files, Unveiling Dozens of Photos, Videos and Documents», CBS News, updated May 8, 2026, <https://www.cbsnews.com/news/pentagon-begins-release-ufo-files/>

2 All-domain Anomaly Resolution Office (AARO), «National Archives UAP Records», ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2026 από <https://www.aaro.mil/>

3 U.S. Department of War. «Presidential Unsealing and Reporting System for UAP Encounters (PURSUE)». Ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2026 από <https://www.war.gov/UFO/>

4 Ομάδα «Μυσταγωγία», UFO – Ξένα όντα: Τεχνοείδωλα τής Αβύσσου (Αθήνα: Εκδόσεις Νεκτάριος Δ. Παναγόπουλος, 2004), σ.14.

5 NASA Ames Research Center, Workshop on the Societal Implications of Astrobiology: Final Report (Moffett Field, CA: NASA Ames Research Center, 1999), ανακτήθηκε 12 Μαΐου 2026, NASA Technical Memorandum – Workshop on the Societal Implications of Astrobiology

θηκε από προγράμματα αστρο-βιολογίας της NASA, ανέπτυξε διεπιστημονικό πρόγραμμα με συμμετοχή θεολόγων και ερευνητών για τη μελέτη των πιθανών αντιδράσεων των θρησκευτικών παραδόσεων. Η σχετική προβληματική επανήλθε στη δημόσια συζήτηση το 2021, όταν δημοσιεύματα ανέφεραν τη συμμετοχή θεολόγων και θρησκευολόγων σε πρόγραμμα του Center for Theological Inquiry (CTI), στα πλαίσια της χρηματοδοτούμενης σχετικής έρευνας από τη NASA⁶.

Αγία Γραφή και Ιερά Παράδοση

Στην Αγία Γραφή, δεν γίνεται αναφορά για την ύπαρξη ή μη εξωγήινων λογικών όντων. Εκείνο που προέχει στα κείμενα της Βίβλου είναι η σωτηρία του ανθρώπου. Αλλά ακόμα και αν ανακαλυφθεί στο μέλλον η ύπαρξη τέτοιων όντων, τότε σύμφωνα με τον μακαριστό π. Επιφάνιο Θεοδωρόπουλο, θα μπορούσαν να ενταχθούν στο χωρίο της Προς Ρωμαίους επιστολής 8,38-39 «...**οὔτε τις κτίσις ἑτέρα** δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν»⁷. Άλλωστε η ενσάρκωση του Χριστού, έγινε αφορμή για την αποκατάσταση ολόκληρης της δημιουργίας, ορατής και αοράτου, όπως μας διαβεβαιώνει ο Απόστολος Παύλος (Εφεσίους 1,10) «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ». Ωστόσο, η Αγία Γραφή κάνει και σαφή αναφορά στην ύπαρξη δαιμονικών δυνάμεων, οι οποίες ενεργούν στον κόσμο. Ο Απόστολος Παύλος αναφέρεται χαρακτηριστικά στην ύπαρξη δαιμονικής δραστηριότητας στον χώρο του αέρος, χαρακτηρίζοντας το πονηρό πνεύμα ως «ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵρος» (Εφ. 2,2).

Στην Ιερά Παράδοση της Ορθοδόξου Χριστιανικής Εκκλησίας καταγράφονται διάσπαρτες πατερικές βιωματικές εμπειρίες και διδασκαλίες δαιμονικών πειρασμών, οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες με περιγραφές UAPs. Παρακάτω για την οικονομία του χώρου αναφέρονται ενδεικτικά δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις:

α. Ο βίος του αγίου Μαρτίνου (†397), επισκόπου Tours της Γαλλίας, περιγράφει περιστατικό που παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με σύγχρονες αφηγήσεις

Υπέρυθρη στρατιωτική καταγραφή UAP (2013) όπως παρουσιάστηκε σε αμερικανικά ειδησεογραφικά δίκτυα.

Πηγή, <https://www.youtube.com/watch?v=AqkwnxHLoBs>

«στενών επαφών» με UFO. Ένας μοναχός, ο Ανατόλιος, ο οποίος πίστευε ότι συνομιλούσε με «αγγέλους», πληροφορήθηκε ότι θα λάμβανε ένα «ουράνιο ένδυμα» ως σημείο δήθεν θείας χάριτος. Μια νύχτα, το κελί του γέμισε από εκτυφλωτικό φως και ακούστηκαν δυνατοί θόρυβοι και φωνές. Όταν τα φαινόμενα σταμάτησαν, εμφανίσθηκε κρατώντας το «ουράνιο» ένδυμα, το οποίο διαπιστώθηκε από τους άλλους μοναχούς ως απολύτως πραγματικό. Όταν όμως επιχείρησαν να τον οδηγήσουν στον άγιο Μαρτίνο για διάκριση του γεγονότος, το ένδυμα εξαφανίσθηκε, γεγονός που αποδόθηκε σε δαιμονική πλάνη⁸.

β. Μια δαιμονική επίθεση που παρουσιάζει εντυπωσιακές ομοιότητες με σύγχρονες μαρτυρίες «abduction» (απαγωγής) από UFO καταγράφεται στον βίο του Ρουμάνου γέροντα π. Κλεόπα Ηλίου: «Σε μια ερημική τοποθεσία, που λέγεται «Το πόδι του κούκου», έφτιαξε με χοντρά ξύλα μια καλύβα μέσα στο χώμα. Εκεί έζησε ασκητικά για πολλά χρόνια. Κάποτε, μεσάνυχτα, έλεγε τους Χαιρετισμούς της Παναγίας. Ξάφνου ακούστηκε ένα δυνατό κατρακύλισμα. Ο π. Κλεόπας νόμισε πως ήταν σεισμός. Άνοιξε την πορτίτσα του, και τι να δει! Ένα στρατιωτικό άρμα και πάνω του ανεβασμένους κάμποσους μαύρους στρατιώτες με πύρινα ρόπαλα στα χέρια. Ένας τους φώναξε:

— Αυτός είναι ο γέροντας της Συχαστριάς! Ανεβάστε τον στο άρμα!

Ένωσε να τον αρπάζουν και να τον ανεβάζουν επάνω. Το άρμα άρχισε να κινείται. Οι στρατιώτες σήκωσαν τα ρόπαλα για να τον χτυπήσουν. Ο γέροντας, κρατώντας σφιχτά στα χέρια του το βιβλίο με τους Χαιρετισμούς, φώναξε:

6 Hannah Sparks, «NASA Hired 24 Theologians to Study Human Reaction to Aliens: New Book,» New York Post, 27 Δεκεμβρίου 2021, ανακτήθηκε 12 Μαΐου 2026, https://nypost.com/2021/12/27/nasa-hired-24-theologians-to-study-reaction-to-aliens-book/?utm_source=chatgpt.com

7 Αρχιμ. Ιωάννης Κωστώφ, Εξωγήινοι και Βίβλος (Ωρωπός: Εκδόσεις 'Αγ. Ιωάννης ὁ Δαμασκηνός, 2023), 285.

8 Ιερομονάχου Seraphim Rose, *Η Ορθοδοξία και η θρησκεία του μέλλοντος*, Γ' έκδ. διορθωμένη και επανυμνημένη (Αθήνα: Μορφή, 2011), 143–144.

– Αφήστε με λίγο, γιατί έχω κάτι να διαβάσω στην Κυρία Θεοτόκο! Αμέσως, άρμα και στρατιώτες εξαφανίστηκαν. Ο π. Κλεόπας, δοξάζοντας τον Θεό, γύρισε σώος στην καλύβα του.»⁹

Ο Αγ. Συμεών ο Νέος Θεολόγος σε έργο του για την προσευχή διδάσκει: «Πλήν τό νά βλέπη είς τόν ούρανόν (ο άνθρωπος), πολλά όλίγαις φοραῖς πρέπει νά τό κάνη διά τόν φόβον τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὅπου κατοικοῦν είς τόν ἀέρα, καί διά τοῦτο ὀνομάζονται ἐναέρια πνεύματα, τά ὅποια προξενοῦν πολλαῖς καί διάφοραις πλάναις είς τόν ἀέρα καί πρέπει νά προσέχωμεν... ὅποιος ἀσηκῶνει τὰ μάτια του καί τόν νοῦ του είς τόν ούρανόν, καί θέλει νά φαντάζεται κάποια νοητά, αὐτός φαντασίας βλέπει καί ψεύτικα πράγματα, καί ὄχι ἀληθινά, μέ τό νά εἶναι ἀκάθαρτος ἡ καρδιά του»¹⁰.

Στην Ορθόδοξη πατερική παράδοση, η αρετή της διακρίσεως θεωρείται θεμελιώδης προϋπόθεση της αληθινής γνώσεως. Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος Βλάχος, ερμηνεύοντας τη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, τονίζει ότι «πραγματική θεολογία είναι το να διακρίνει κανείς τα πνεύματα, εάν προέρχονται από τον Θεό ή από τον εωσφόρο», ενώ η διάκριση συνδέεται άμεσα με την πνευματική θεραπεία του ανθρώπινου νου και τη Χάρη του Θεού¹¹.

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί, ότι ήδη σε παλαιότερες αμερικανικές μελέτες, είχε επισημανθεί η σύνδεση σημαντικού μέρους των αναφορών περί UFO με αποκρυφιστικές, μυστικιστικές και παραψυχολογικές αντιλήψεις¹².

Ενδεικτική μεταγενέστερη περίπτωση τέτοιων αντιλήψεων αποτελεί η ομάδα Heaven's Gate. Το 1997, 39 μέλη της ομάδας αυτής αυτοκτόνησαν ομαδικά στο Σαν Ντιέγκο της Καλιφόρνιας, πιστεύοντας ότι πίσω από διερχόμενο κομήτη ακολουθούσε ένα UFO, στο οποίο επρόκειτο να επιβιβαστούν. Ο π. Ιωάννης Κωστώφ, ο οποίος είναι και φυσικός, βασιζόμενος σε σχετική πηγή, αναφέρει ότι τα εν λόγω μέλη της ομάδας, προέρχονταν από τον χώρο των θετικών επιστημών. Σύμφωνα με τις σχετικές αναφορές, είχαν στις τσέπες τους και από 4,75

δολάρια για τα ναύλα....¹³.

Σύγχρονοι άγιοι

Σε μαρτυρία που καταγράφεται στο βιβλίο Σκεύος Εκλογής του Ιερομόναχου Χριστόδουλου, φέρεται ο άγιος Πορφύριος να υποστηρίζει τα κάτωθι σχετικά με τα UFOs-UAPs:

«-Αυτά όλα, να ξέρεις, είναι πράγματα φανταστικά, δαιμονικά. Ζωή σ' άλλον πλανήτη δεν υπάρχει!»¹⁴

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι στο άρθρο του CBS News, αναφέρεται ότι η έκθεση του 2024 των αμερικανικών στρατιωτικών αρχών σχετικά με τα UAPs, επισημαίνει ότι μέχρι σήμερα, δεν υπάρχουν στοιχεία σύμφωνα με τα οποία οποιαδήποτε κυβερνητική έρευνα έχει επιβεβαιώσει την ύπαρξη εξωγήινης ζωής.

Βιβλιογραφία

- Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος. «Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς λόγος.» *Patrologia Graeca* 120, 701-710.
- All-domain Anomaly Resolution Office (AARO). «National Archives UAP Records.» Accessed May 10, 2026. <https://www.aaro.mil/>
- Becket, Stefan, Eleanor Watson, and Joe Walsh. «Pentagon Begins Releasing New UFO Files, Unveiling Dozens of Photos, Videos and Documents.» CBS News. Updated May 8, 2026. <https://www.cbsnews.com/news/pentagon-begins-release-ufo-files/>
- Catoe, Lynn E. *UFOs and Related Subjects: An Annotated Bibliography*. Prepared by the Library of Congress for the U.S. Air Force Office of Scientific Research. Washington, DC, 1969.
- NASA Ames Research Center. Workshop on the Societal Implications of Astrobiology: Final Report. Moffett Field, CA: NASA Ames Research Center, 1999. Accessed May 12, 2026.
- Rose, Seraphim. *Η Ορθοδοξία και η θρησκεία του μέλλοντος*. Γ' έκδ. δι-ορθωμένη και επανυμμένη. Αθήνα: Μορφή, 2011.
- Sparks, Hannah. «NASA Hired 24 Theologians to Study Human Reaction to Aliens: New Book.» New York Post, December 27, 2021. Accessed May 12, 2026. <https://nypost.com/2021/12/27/nasa-hired-24-theologians-to-study-reaction-to-alien-book/>
- U.S. Department of War. «Presidential Unsealing and Reporting System for UAP Encounters (PURSUE).» Accessed May 10, 2026. <https://www.war.gov/UFO/>
- Βλάχος, Ιερόθεος Σ. *Η ζωή μετά τόν Θάνατο*. Α' έκδ. Λεβάδεια: Ίερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, 1994.
- Οι Δαίμονες και τα έργα τους. 4η έκδ. Ωρωπός Αττικής: Ίερά Μονή Παρκαλήτου, 2008.
- Κωστώφ, Ιωάννης Αρχιμ. *Βίβλος και Εξέλιξη*. Σταμάτα: Έκδόσεις Άγιος Ιωάννης ό Δαμασκηνός, 2014.
- . *Εξωγήινοι και Βίβλος*. Ωρωπός: Έκδόσεις Άγ. Ιωάννης ό Δαμασκηνός, 2023.
- Ομάδα «Μυσταγωγία». *UFO – Ξένα όντα: Τεχνοειδωλα τῆς Άβύσσου*. Αθήνα: Έκδόσεις Νεκτάριος Δ. Παναγόπουλος, 2004.
- Χριστόδουλος Άγιορείτης, Ιερομόναχος. *Σκεῦος Έκλογῆς*. Σταμάτα: Κεντρική διάθεση Ιερομόναχος Χριστόδουλος Άγιορείτης, 1996.

9 Οι Δαίμονες και τα έργα τους. 4η έκδ. Ωρωπός Αττικής: Ίερά Μονή Παρκαλήτου, 2008, 231–32.

10 Άγιος Συμεών ό Νέος Θεολόγος, «Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς λόγος», *Patrologia Graeca* 120, στ. 709.

11 Αρχιμ. Ιερόθεος Σ. Βλάχος. *Η ζωή μετά τόν Θάνατο*. Α' έκδ. Λεβάδεια: Ίερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, 1994, 133–34.

12 Βλ. Lynn E. Catoe, *UFOs and Related Subjects: An Annotated Bibliography*, prepared by the Library of Congress for the U.S. Air Force Office of Scientific Research, 1969.

13 Αρχιμ. Ιωάννης Κωστώφ. *Βίβλος και Εξέλιξη*. Σταμάτα: Έκδόσεις Άγιος Ιωάννης ό Δαμασκηνός, 2014, 221.

14 Ιερομόναχος Χριστόδουλος Άγιορείτης, *Σκεῦος Έκλογῆς*, Σταμάτα: Κεντρική διάθεση Ιερομόναχος Χριστόδουλος Άγιορείτης, Άγιον Όρος 1996, σ. 356.

Διακριτή καλλιτεχνική ματιά

Συνέντευξη της **Βίκυς Μανώλη**, σκηνοθέτιδας της επιτυχημένης τηλεοπτικής σειράς μυθοπλασίας της ΕΤ1 «Ηλέκτρα»

στον **Βασίλειο Κατσαμπή** Πλοίαρχο (Ε) ε.α., μέλους της Συντακτικής Επιτροπής των *Θαλασσινών Απόηχων*.

Σε μια εποχή όπου η εικόνα τρέχει πιο γρήγορα από τη σκέψη και η τηλεόραση παλεύει να ξαναβρεί τα βήματά της, υπάρχουν δημιουργοί που εξακολουθούν να βλέπουν το μέσο ως καμβά, σκηνοθέτες/ιδες που αναζητούν όχι απλώς να αφηγηθούν μια ιστορία, αλλά να χαράξουν ένα ίχνος, να αφήσουν μια αίσθηση, να μετατρέψουν το καθημερινό σε κάτι που αγγίζει το άρρητο. Σήμερα, μέσα από τις σελίδες του περιοδικού μας, έχουμε την χαρά να φιλοξενούμε μία καταξιωμένη Ελληνίδα σκηνοθέτιδα που ζει εκ του σύνεγγυς τις μεταμορφώσεις της ελληνικής τηλεοπτικής μυθοπλασίας, καθώς εναλλάσσονται οι στιγμές όπου η τέχνη βρίσκει την ανάγκη και η ανάγκη υπερβαίνει την τέχνη. Θα επιχειρήσουμε μέσα από την έμπειρη ματιά της, να φωτίσουμε τις προκλήσεις, τις αναζητήσεις και τις μικρές νίκες που κρύβονται πίσω από τα φώτα.

Θαλασσινοί Απόηχοι: Κυρία Μανώλη, πώς θα περιγράφατε την εξέλιξη της ελληνικής τηλεοπτικής μυθοπλασίας την τελευταία εικοσαετία;

— Την προηγούμενη 20ετία η μυθοπλασία στην τηλεόραση πέρασε, ποσοτικά, από το ζενίθ στην απόλυτη ύφεση. Ποιοτικά, μπορούμε να πούμε ότι είχε μια ελαφριά ανοδική πορεία. Την περίοδο της μεγάλης κρίσης τα τηλεοπτικά κανάλια στράφηκαν κυρίως σε ψυχαγωγικές και ενημερωτικές εκπομπές και στα realities. Από το 2015, αν δεν κάνω λάθος, που άρχισαν να επιστρέφουν οι σειρές, δημιουργήθηκε από τους “διψασμένους” για δημιουργία καλλιτεχνικούς συντελεστές ένα κλίμα ευγενούς άμιλλας η οποία σαφώς είχε σαν αποτέλεσμα πιο προσεγμένες δουλειές.

Θ. Α.: Πιστεύετε ότι η τηλεόραση στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως τέχνη ή ως προϊόν;

— Δυστυχώς, αντιμετωπίζεται κυρίως ως προϊόν. Τα νούμερα τηλεθέασης και κατ’ επέκταση τα διαφημιστικά έσοδα, είναι αυτά που σε μεγάλο ποσοστό καθορίζουν τις επιλογές των καναλιών. Κι αυτές συχνά δεν αναδεικνύουν την καλλιτεχνική ευαισθησία και αναζήτηση των δημιουργών.

Θ. Α.: Ποιο θεωρείτε ότι είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο για έναν σκηνοθέτη που θέλει να δημιουργήσει ποιοτικά στην ελληνική τηλεόραση;

— Το χαμηλό κόστος παραγωγής. Εφόσον δεν μπορείς να έχεις όλα τα μέσα για να δώσεις το αποτέλεσμα που οραματίζεσαι, μοιραία δημιουργείς «κατά προσέγγιση».

Θ. Α.: Πώς έχει επηρεάσει η άνοδος των streaming πλατφορμών τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες του κοινού;

— Οι streaming πλατφόρμες προσφέρουν στο κοινό αυτό που η τηλεόραση αδυνατεί. Δεν μπορεί να υπάρξει ακόμα κοινό για την τηλεόραση και επιτακτική ανάγκη, από παραγωγούς και δημιουργούς, για πιο προ-

σεγμένες και ενδιαφέρουσες δουλειές.

Θ. Α.: Υπάρχει περιθώριο για πιο τολμηρές, καλλιτεχνικές ή πειραματικές σειρές στην Ελλάδα;

— Φυσικά και θα έπρεπε να είναι το ζητούμενο.

Θ. Α.: Πώς θα περιγράφατε τη σχέση σας με τους ηθοποιούς;

— «Ερωτική». Ο σκηνοθέτης και ο ηθοποιός «γεννάνε» μαζί. Δημιουργούν ένα «τέκνο». Αν δεν υπάρχει ταύτιση, εμπιστοσύνη και συνέπεια, δεν θα έχουμε σίγουρα το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Θ. Α.: Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στη σκηνοθεσία τηλεοπτικών σειρών σε σχέση με τον κινηματογράφο;

— Οι διαφορές υφίστανται γιατί είναι άλλο το κόστος παραγωγής. Αντιμετωπίζεις τελείως διαφορετικά μια σκηνή όταν έχεις το χρόνο και τα τεχνικά μέσα που χρειάζεσαι, απ’ όταν δεν τα έχεις.

Θ. Α.: Τι αναζητά στην εποχή μας το ελληνικό κοινό από μια σειρά; Ποια είναι τα κριτήριά του;

— α) η ξεκούραση (να ξεφύγει από τα προβλήματα του), β) η ταύτιση (συχνά βλέπουν το δικό τους πρόβλημα να αναπαράγεται), γ) η μάθηση (μαθαίνουν μέσα από τις σειρές ή «διαβάζουν» ένα βιβλίο που δεν ξέφυλλισαν).

Θ. Α.: Επηρεάζουν την ελληνική τηλεόραση οι διεθνείς τάσεις;

— Είναι όπως ακριβώς με τη μόδα. Την παρακολουθείς και όταν την αποδέχεσαι, φυσικά παίρνεις κομμάτια της. Όταν την απορρίπτεις δεν την ακολουθείς. Αυτό είναι το υγιές.

Θ. Α.: Πώς αντιμετωπίζετε την πίεση για υψηλή τηλεθέαση; Έρχεται σε αντίθεση με την καλλιτεχνική σας άποψη;

— Έχει αποδειχτεί ότι ένα κακό προϊόν μπορεί να κάνει υψηλή τηλεθέαση και ένα προσεγμένο προϊόν να μην κάνει. Οπότε προσωπικά αποτυπώνω το δικό μου ψυχισμό

Από τα γυρίσματα...

Πηγή: <https://press.ert.gr/grafeio-typou-ert/ilektra-sta-gyrismata-toy-erotikoy-dramatos-epochis-poy-synechizei-kai-deyteri-sezon-stin-ert1/>

ελπίζοντας ότι θα ενδιαφέρει και θα έχει αποδοχή.

Θ. Α.: Ακολουθούν πιστά οι ηθοποιοί το σενάριο μιας σειράς; Έχουν υπάρξει περιπτώσεις που το σενάριο τροποποιήθηκε ελαφρώς και αν ναι, γιατί;

— Όταν το σενάριο είναι καλογραμμένο ακολουθείται πιστά και αυτό είναι μεγάλη χαρά για όλους τους συντελεστές. Όταν το σενάριο έχει «τρύπες», σκηνοθέτες και ηθοποιοί κάνουμε μικρές τροποποιήσεις για να το βελτιώσουμε.

Θ. Α.: Μπορεί μια ελληνική σειρά να αναμετρηθεί επάξια στο εξωτερικό; Τι χρειάζεται για μία επιτυχημέ-

νη διαδρομή;

— Νομίζω ότι, στις τηλεοπτικές σειρές είμαστε σε πολύ καλό επίπεδο. Από πλευράς σεναρίου και σκηνοθεσίας τουλάχιστον. Αν και οι παραγωγοί «τολμήσουν», μπορούμε να κάνουμε θαύματα.

Θ. Α.: Πώς βλέπετε τη νέα γενιά σκηνοθετών; Υπάρχει ανταπόκριση;

— Έχουν όρεξη, αντισυμβατική ματιά και δεν φοβούνται να τολμήσουν.

Θ. Α.: Υπάρχει κάποιο είδος ή θεματική που θα θέλατε να δείτε περισσότερο στην ελληνική τηλεόραση;

— Θα ήθελα να δω πιο «σοβαρές» κωμωδίες. Ενώ να ξεφύγουμε από τις μπαλαφάρες και να δούμε κωμωδίες με περισσότερο ρεαλισμό. Στην καθημερινότητά μας υπάρχει χιούμορ, υπάρχουν αστείες στιγμές που έρχονται αβίαστα χωρίς επιτήδευση. Επίσης ακόμα είμαστε «δύσκαμπτοι» απέναντι στο θρίλερ. Δεν ξέρουμε να το κάνουμε και όταν το κάνουμε υπερβάλουμε και σε αυτό όπως στην κωμωδία.

Θ. Α.: Ποια είναι η μεγαλύτερη παρεξήγηση που πιστεύετε ότι υπάρχει γύρω από τη δουλειά του σκηνοθέτη;

— Ο Σκηνοθέτης χρησιμοποιεί τον ψυχισμό του, το συναίσθημά του και κάποια τεχνικά μέσα για να δημιουργήσει ένα έργο στο οποίο αποτυπώνει τη δική του ματιά, ελπίζοντας ότι ο θεατής θα ταυτιστεί.

Τον ενδιαφέρει να συγκινήσει, να προβληματίσει, να εξηγήσει μια εποχή ή μια κατάσταση με ρεαλισμό και συνέπεια. Να δημιουργήσει ένα «προσωπικό ύφος». Δυστυχώς οι περισσότεροι πιστεύουν ότι σκηνοθέτης είναι αυτός που ξέρει να τοποθετεί τις κάμερες. Πιστεύουν δηλαδή ότι η δουλειά μας είναι καθαρά «τεχνική». Αυτό είναι λίγο στενάχωρο.

Θ. Α.: Αν μπορούσατε να αλλάξετε ένα πράγμα στο ελληνικό τηλεοπτικό τοπίο, ποιο θα ήταν;

— Θα προσπαθούσα να χρησιμοποιήσω την τηλεόραση ως μέσο μάθησης, κουλτούρας, προβληματισμού. Η τηλεόραση έχει απίστευτη δύναμη. Μπαίνει καθημερινά στα σπίτια μας. Μπορεί λοιπόν να έχει και ρόλο επιμορφωτικό.

Ολοκληρώνοντας τη συζήτηση, μένουμε με την αίσθηση πως η τέχνη συνεχίζει να δοκιμάζεται και να αναπνέει· άλλοτε λιγότερο κι άλλοτε περισσότερο. Η σκηνοθεσία που είχαμε απέναντί μας, μας υπενθύμισε ότι πίσω από κάθε τηλεοπτική σειρά υπάρχουν οι άνθρωποι που παλεύουν να δώσουν μορφή στο άυλο, να μετατρέψουν το συναίσθημα σε εικόνα και την εικόνα σε εμπειρία. Και ίσως τελικά αυτό να είναι το πιο σημαντικό: ότι η τέχνη, ακόμη και μέσα στο στενό πλαίσιο της τηλεόρασης, βρίσκει τον τρόπο να διεκδικεί χώρο, να εξελίσσεται και να μας προσκαλεί να συμπορευτούμε μαζί της.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε από καρδιάς τη σκηνοθέτιδα της επιτυχημένης τηλεοπτικής σειράς «Ηλέκτρα» Βίκυ Μανώλη για την συνέντευξη που μας παραχώρησε και να της ευχηθούμε Υγεία, Καλή Επιτυχία στον καλλιτεχνικό της βίο και πάντα να Εμπνέεται Δημιουργικά.

Ασύρτικο Σαντορίνης

Το πνεύμα του ηφαιστείου και η κληρονομιά των αιώνων

Του Γεωργίου Βρέκου, Somelier

Όταν ο άνθρωπος αντικρίζει για πρώτη φορά την καλντέρα της Σαντορίνης, η αίσθηση που κυριαρχεί είναι το δέος μπροστά στη δύναμη της φύσης. Όμως, πίσω από τους απόκρημνους βράχους και το απέραντο γαλάζιο, κρύβεται ένας άλλος θησαυρός, πιο αθόρυβος αλλά εξίσου συγκλονιστικός: ο αρχαιότερος αμπελώνας της Ελλάδας. Το Ασύρτικο δεν είναι απλώς μια ποικιλία σταφυλιού, είναι ένα ζωντανό χρονικό που διατηρεί στις ρίζες του την ιστορία τριών χιλιάδων ετών, μετατρέποντας την ηφαιστειακή στάχτη σε ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα λευκά κρασιά του κόσμου.

Η Γέννηση μέσα από την τέφρα: η προϊστορική κληρονομιά

Η ιστορία του αμπελώνα της Σαντορίνης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γεωλογική τύχη του νησιού. Οι ανασκαφές στο Ακρωτήρι έχουν αποδείξει ότι η αμπελουργία ήταν ήδη ανεπτυγμένη κατά τη Μινωική Εποχή. Οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν απανθρακωμένα κουκούτσια σταφυλιού και περίτεχνους αμφορείς, μαρτυρίες μιας κοινωνίας που εκτιμούσε το κρασί ως μέσο ευζωίας και εμπορίου.

Η μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου γύρω στο 1613 π.Χ. κάλυψε τα πάντα με μέτρα λάβας και τέφρας. Ωστόσο, αυτή η καταστροφή λειτούργησε ως μια παράδοξη ευλογία για το μέλλον. Το νέο έδαφος, η «άσπα», πλούσιο σε μέταλλα και απαλλαγμένο από άργιλο, δημιούργησε ένα περιβάλλον όπου το αμπέλι μπορούσε να αναπτυχθεί με έναν τρόπο μοναδικό. Μετά την επανεγκατάσταση του νησιού, οι άνθρωποι ανακάλυψαν ότι το Ασύρτικο ήταν η μόνη ποικιλία που μπορούσε να δαμάσει αυτό το «νεκρό» τοπίο.

Το Βυζάντιο και η Ενετοκρατία: Η άνοδος του Vinsanto

Κατά τη μεσαιωνική περίοδο, η Σαντορίνη έγινε το κέντρο ενός παγκόσμιου εμπορικού δικτύου. Οι Ενετοί, που κατέλαβαν το νησί μετά το 1204, αναγνώρισαν αμέσως την αξία του τοπικού οίνου. Ήταν εκείνοι που ονόμασαν το νησί «Santa Irene» (Σαντορίνη) και έδωσαν στο γλυκό κρασί του το όνομα **Vinsanto** (Vino di Santo – Κρασί της Σαντορίνης).

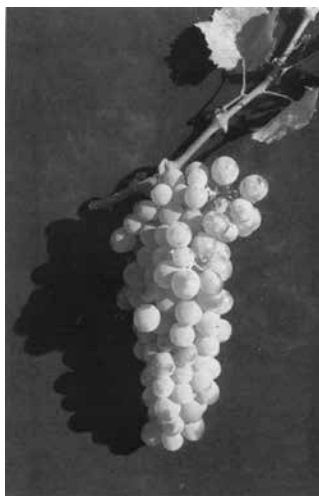
Ασύρτικο Σαντορίνης.

Το Vinsanto δεν ήταν απλώς ένα ποτό· ήταν ένα προϊόν με απίστευτη αντοχή στον χρόνο και στις μεταφορές. Λόγω της φυσικής του συμπύκνωσης και της υψηλής οξύτητας του Ασύρτικου, μπορούσε να ταξιδεύει σε βαρέλια για μήνες στις θάλασσες χωρίς να αλλοιώνεται. Έγινε το αγαπημένο κρασί των παπών της Ρώμης και των αυλών της Ευρώπης.

Η πιο εντυπωσιακή ιστορική λεπτομέρεια αφορά τη σχέση του νησιού με την τσαρική Ρωσία. Τον 18ο και 19ο αιώνα, ρωσικά πλοία κατέπλεαν τακτικά στη Σαντορίνη για να φορτώσουν τεράστιες ποσότητες Vinsanto. Το κρασί αυτό χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για τη Θεία Μετάληψη σε ολόκληρη τη Ρωσική Αυτοκρατορία, καθώς η πυκνή, γλυκιά και μεταξένια υφή του θεωρούνταν η υψηλότερη έκφραση του εκκλησιαστικού οίνου. Οι Σαντορινιοί караβοκύρηδες πλούτισαν από αυτό το εμπόριο, χτίζοντας τα υπέροχα αρχοντικά (τα καπετανόσπιτα) που κοσμούν σήμερα την Οία και τον Πύργο.

Η αρχιτεκτονική του αμπελώνα: η κουλούρα ως τέχνη

Στη Σαντορίνη, η φύση δεν χαρίζεται. Ο ήλιος είναι καυτός και οι άνεμοι του Αιγαίου συχνά πνέουν με ένταση που λυγίζει τα πάντα. Οι παλιοί αμπελουργοί, παρατηρώντας τη φύση, επινόησαν μια μέθοδο καλλιέργειας που μοιάζει με έργο τέχνης: την «κουλούρα» ή «αμπελιά».

Πλέκουν το κλήμα σε σχήμα χαμηλού καλαθιού. Μέσα σε αυτό το καλάθι, προστατευμένα από τους τοίχους του ίδιου του φυτού, μεγαλώνουν τα τσαμπιά. Αυτή η τεχνική επιτρέπει στο φυτό να συγκεντρώνει την πρωινή υγρασία (την «αντάρα») που ανεβαίνει από την καλντέρα και να τη διοχετεύει στον καρπό, ενώ ταυτόχρονα τον προστατεύει από τα σωματίδια της ελαφρόπετρας που εκτοξεύει ο άνεμος. Είναι ένας χορός επιβίωσης που απαιτεί τεράστια χειρωνακτική εργασία, καθώς η χρήση μηχανημάτων είναι αδύνατη σε αυτό το ανάγλυφο.

Η κουλούρα ως τέχνη.

μεταμορφώνεται, αποκτώντας αρώματα μελιού, ξηρών καρπών και πετρελαϊκές νότες που θυμίζουν τα μεγάλα Riesling της Γερμανίας.

Η σύγχρονη αναγέννηση και οι προκλήσεις

Μετά τον σεισμό του 1956, πολλοί κάτοικοι εγκατέλειψαν το νησί και η αμπελουργία πέρασε σε μια σκοτεινή περίοδο. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1980, μια ομάδα οραματιστών οινοποιών (όπως ο Γιάννης Μπουτάρης, ο Πάρις Σιγάλας, ο Γιώργος Χατζηδάκης και ο Αργυρός) πίστεψαν ξανά στο Ασύρτικο. Επένδυσαν σε τεχνολογία, ανέ-

Το θαύμα της Φυλλοξήρας: οι αιώνιες ρίζες

Ένα στοιχείο που συχνά διαφεύγει από τον μέσο οινόφιλο, αλλά προκαλεί δέος στους ειδικούς, είναι ότι ο αμπελώνας της Σαντορίνης είναι **αυτόρριζος**. Στα τέλη του 19ου αιώνα, ένα έντομο που ονομάζεται φυλλοξήρα (*Dactylosphaera vitifoliae*) κατέστρεψε σχεδόν το 90% των αμπελώνων παγκοσμίως. Η Ευρώπη αναγκάστηκε να μπολιάσει τα κλήματά της σε αμερικανικά υποκείμενα για να σωθεί.

Η Σαντορίνη όμως έμεινε ανέπαφη. Το ηφαιστειακό έδαφος, λόγω της έλλειψης αργίλου, δεν επέτρεψε στο έντομο να επιβιώσει. Αυτό σημαίνει ότι το Ασύρτικο που πίνουμε σήμερα προέρχεται από φυτά που διατηρούν το πρωτογενές τους DNA. Οι ρίζες κάποιων κλημάτων είναι ηλικίας 300 ή και 400 ετών. Όταν πίνετε μια Σαντορίνη, δεν πίνετε απλώς κρασί, επικοινωνείτε απευθείας με το αρχέγονο παρελθόν της Μεσογείου.

Η γευστική ταυτότητα: η πέτρα που έγινε υγρό
Τι κάνει το Ασύρτικο τόσο ξεχωριστό στο ποτήρι; Είναι ο τρόπος που ισορροπεί ανάμεσα σε δύο αντίθετους κόσμους. Από τη μία πλευρά, η ζέστη του νησιού προσφέρει υψηλό αλκοόλ και γεμάτο σώμα. Από την άλλη, το ηφαιστειακό «**τερούαρ**» προικίζει το κρασί με μια οξύτητα που θυμίζει λεμόνι και μια χαρακτηριστική ορυκτότητα (*mineralité*).

Ο ειδικός θα αναγνωρίσει αρώματα τσακμακόπετρας, ιωδίου και βρεγμένης πέτρας. Ο φίλος του κρασιού θα απολαύσει μια φρεσκάδα που διαρκεί και μια αίσθηση καθαρότητας. Είναι ένα κρασί που δεν προσπαθεί να εντυπωσιάσει με γλυκά φρούτα, αλλά με τη δομή και την ειλικρίνειά του. Με την παλαιώση, το Ασύρτικο

δειξαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και το τοποθέτησαν στις λίστες των καλύτερων εστιατορίων του κόσμου, από το Τόκιο μέχρι τη Νέα Υόρκη.

Σήμερα, το Ασύρτικο θεωρείται η κορυφαία ελληνική λευκή ποικιλία. Όμως, η επιτυχία φέρνει και προκλήσεις. Η πίεση από τον τουρισμό είναι τεράστια. Πολλοί αμπελώνες κινδυνεύουν να χαθούν κάτω από το μπετόν νέων ξενοδοχείων. Η διατήρηση του αμπελώνα δεν είναι πλέον μόνο ζήτημα αγροτικής παραγωγής, αλλά ζήτημα **πολιτιστικής διάσωσης**. Η Σαντορίνη χωρίς το Ασύρτικο θα ήταν ένα νησί χωρίς ψυχή.

Μια γουλιά ιστορίας

Το Ασύρτικο της Σαντορίνης είναι ένα κρασί που απαιτεί τον σεβασμό μας. Είναι το αποτέλεσμα μιας μακράς συνθηκολόγησης μεταξύ του ανθρώπου και του ηφαιστείου. Κάθε φορά που αφαιρούμε το πώμα μιας φιάλης, απελευθερώνουμε τον άνεμο του Αιγαίου, τη ζέστη του μαύρου βράχου και τη σοφία αιώνων που πέρασαν από τα χέρια των αμπελουργών.

Είτε είστε ειδικός που αναζητά την πολυπλοκότητα, είτε ένας φίλος του κρασιού που θέλει να ταξιδέψει νοερά στις Κυκλάδες, το Ασύρτικο θα σας ανταμείψει. Είναι η ζωντανή απόδειξη ότι η ομορφιά και η ποιότητα μπορούν να ανθίσουν ακόμα και στις πιο άνυδρες και δύσκολες συνθήκες, αρκεί να υπάρχει σεβασμός στην παράδοση και πίστη στη γη.

Στην υγεία σας, λοιπόν, με ένα κρασί που δεν είναι απλώς ένα προϊόν, αλλά ένα κομμάτι της ίδιας της ελληνικής ιστορίας. ■

Μύθοι και Αλήθειες για το Ναυτικό Επάγγελμα

Η πραγματικότητα της ζωής στη θάλασσα

Του Δημητρίου Κουκουβίνου, Πλοίαρχου Λ.Σ. ε.α.

Η ζωή στη θάλασσα δεν μοιάζει με τις εικόνες που συχνά προβάλλονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή στις διαφημιστικές καμπάνιες ναυτιλιακών εταιρειών. Δεν είναι μόνο ηλιοβασιλέματα στο κατάστρωμα και ταξίδια σε εξωτικούς προορισμούς. Είναι, πάνω απ' όλα, μια απαιτητική καθημερινότητα που δοκιμάζει τη σωματική αντοχή, την ψυχική δύναμη και τον χαρακτήρα κάθε ναυτικού. Η εργασία πάνω σε ένα πλοίο λειτουργεί με αυστηρό πρόγραμμα και βάρδιες που δεν σταματούν ποτέ. Το πλοίο ταξιδεύει 24 ώρες το 24ωρο, 7 ημέρες την εβδομάδα, και το ίδιο συμβαίνει και με τη δουλειά. Οι αξιωματικοί και το πλήρωμα εργάζονται σε κυκλικές βάρδιες.

Ένα από τα πιο δύσκολα στοιχεία είναι η απομόνωση. Παρότι το πλήρωμα αποτελεί μια μικρή κοινότητα, η απόσταση από την οικογένεια και τους φίλους είναι έντονη. Τα συμβόλαια μπορεί να διαρκούν μήνες, κατά τους οποίους ο ναυτικός χάνει σημαντικές προσωπικές στιγμές γιορτές, γενέθλια, ακόμα και κρίσιμες οικογενειακές καταστάσεις. Η επικοινωνία έχει βελτιωθεί με την τεχνολογία, όμως δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη φυσική παρουσία.

Παράλληλα, οι συνθήκες διαβίωσης ποικίλλουν. Αν και τα σύγχρονα πλοία διαθέτουν καλύτερες υποδομές από το παρελθόν, ο χώρος παραμένει περιορισμένος. Η καμπίνα γίνεται σπίτι, γραφείο και προσωπικός χώρος χαλάρωσης ταυτόχρονα. Η έλλειψη ιδιωτικότητας και η συνεχής συμβίωση με τους ίδιους ανθρώπους απαιτούν ανεκτικότητα και ωριμότητα.

Οι καιρικές συνθήκες είναι ένας ακόμα παράγοντας που καθορίζει την καθημερινότητα. Θύελλες, έντονος κυματισμός και ακραίες θερμοκρασίες μπορούν να κάνουν την εργασία πιο απαιτητική. Η θάλασσα δεν είναι πάντα ήρεμη, και η διαχείριση τέτοιων καταστάσεων απαιτεί εκπαίδευση, ψυχραιμία και ομαδικότητα.

Ωστόσο, μέσα σε όλες αυτές τις προκλήσεις, υπάρχουν και στοιχεία που κάνουν τη ζωή στη θάλασσα μοναδική. Η αίσθηση ευθύνης, η συναδελφικότητα που αναπτύσσεται μεταξύ του πληρώματος και η εμπειρία τού να ταξιδεύεις σε όλο τον κόσμο δημιουργούν έναν ιδιαίτερο δεσμό με το επάγγελμα. Πολλοί ναυτικοί περιγράφουν τη θάλασσα όχι απλώς ως εργασία, αλλά ως τρόπο ζωής.

Η πραγματικότητα, λοιπόν, δεν είναι ούτε απόλυτα ρομαντική ούτε αποκλειστικά σκληρή. Είναι μια καθη-

μερινότητα που απαιτεί προσαρμοστικότητα, πειθαρχία και εσωτερική δύναμη. Όσοι επιλέγουν τη ναυτιλία πρέπει να γνωρίζουν ότι η ζωή στη θάλασσα δεν είναι για όλους, αλλά για εκείνους που αντέχουν, μπορεί να γίνει μια βαθιά, μεταμορφωτική εμπειρία.

Οι σπουδές και οι απαιτήσεις που δεν φαίνονται στην αρχή

Για πολλούς νέους, η καριέρα στη ναυτιλία φαντάζεται ως μια πρακτική επιλογή με άμεση επαγγελματική αποκατάσταση και καλές οικονομικές προοπτικές. Αυτό που συχνά δεν γίνεται πλήρως αντιληπτό από την αρχή είναι το επίπεδο των σπουδών, της πειθαρχίας και της συνεχούς εκπαίδευσης που απαιτεί το επάγγελμα.

Η φοίτηση σε Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού ή σε αντίστοιχη ναυτική σχολή δεν είναι μια «εύκολη διαδρομή». Το πρόγραμμα σπουδών είναι απαιτητικό και συνδυάζει θεωρητική γνώση με πρακτική εφαρμογή. Μαθήματα ναυσιπλοΐας, ναυτικής τέχνης, μετεωρολογίας, ναυτικών μηχανών, ηλεκτρολογικών συστημάτων, διεθνών κανονισμών και ασφάλειας αποτελούν βασικό κορμό της εκπαίδευσης. Η κατανόηση αυτών των αντικειμένων δεν είναι επιφανειακή· απαιτεί συγκέντρωση, υπευθυνότητα και τεχνική σκέψη.

Παράλληλα, οι σπουδαστές καλούνται να ολοκληρώσουν εκπαιδευτικά ταξίδια (μπάρκα), όπου έρχονται αντιμέτωποι με την πραγματική ζωή στο πλοίο. Εκεί δοκιμάζονται όχι μόνο οι γνώσεις τους, αλλά και ο χαρακτήρας τους. Η προσαρμογή σε ένα πολυεθνικό περιβάλλον, η τήρηση αυστηρής ιεραρχίας και η ανάγκη να αποδεικνύουν καθημερινά την αξία τους είναι μέρος της μαθητείας.

Ένα στοιχείο που συχνά υποτιμάται είναι η διαρκής πιστοποίηση. Η ναυτιλία είναι ένας από τους πιο αυστηρά ρυθμιζόμενους κλάδους παγκοσμίως. Πιστοποιητικά ασφάλειας, σωστικών μέσων, πυρασφάλειας, πρώτων βοηθειών και εξειδικευμένων χειρισμών πρέπει να ανανεώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η εκπαίδευση δεν τελειώνει με την αποφοίτηση· στην πραγματικότητα, τότε αρχίζει η συνεχής διαδικασία επιμόρφωσης.

Επιπλέον, η καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας είναι απαραίτητη, καθώς αποτελεί τη διεθνή γλώσσα της ναυτιλίας. Η επικοινωνία με πληρώματα διαφορετικών εθνικοτήτων, οι διεθνείς κανονισμοί και τα τεχνικά εγχειρίδια απαιτούν άνεση και ακρίβεια στη χρήση της

γλώσσας. Για όσους δεν είναι προετοιμασμένοι, αυτό μπορεί να αποτελέσει σημαντική πρόκληση.

Δεν πρέπει επίσης να παραβλέπεται η ψυχολογική προετοιμασία. Η ναυτική εκπαίδευση διαμορφώνει επαγγελματίες που καλούνται να λαμβάνουν κρίσιμες αποφάσεις υπό πίεση. Ένας αξιωματικός γέφυρας ή μηχανής φέρει ευθύνη για ανθρώπινες ζωές, για φορτία μεγάλης αξίας και για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η ωριμότητα και η αίσθηση καθήκοντος καλλιεργούνται ήδη από τα πρώτα χρόνια σπουδών.

Συνεπώς, πίσω από την εικόνα μιας «σίγουρης δουλειάς» κρύβεται μια διαδρομή γεμάτη απαιτήσεις, εξετάσεις, αξιολογήσεις και συνεχή προσπάθεια. Όσοι επιλέγουν τη ναυτιλία χρειάζεται να γνωρίζουν ότι πρόκειται για ένα επάγγελμα που δεν συγχωρεί την προχειρότητα. Η επιτυχία δεν έρχεται μόνο με την απόκτηση ενός διπλώματος, αλλά με συνεχή εκπαίδευση, επαγγελματισμό και διάθεση για διαρκή βελτίωση.

Ιεραρχία και πειθαρχία στο πλοίο

Η ζωή πάνω σε ένα πλοίο δεν λειτουργεί με τον χαλαρό ρυθμό μιας συνηθισμένης εργασίας γραφείου. Αντίθετα, βασίζεται σε μια αυστηρά καθορισμένη ιεραρχική δομή και σε κανόνες πειθαρχίας που είναι απαραίτητοι για την ασφάλεια και την εύρυθμη λειτουργία του πλοίου. Η ναυτιλία είναι ένας χώρος όπου η σαφήνεια ρόλων και η απόλυτη τήρηση διαδικασιών δεν αποτελούν επιλογή, αποτελούν προϋπόθεση.

Στην κορυφή της ιεραρχίας βρίσκεται ο πλοίαρχος, ο οποίος έχει τη συνολική ευθύνη για το πλοίο, το πλήρωμα, το φορτίο και την ασφάλεια του ταξιδιού. Οι αποφάσεις του είναι καθοριστικές και πολλές φορές λαμβάνονται υπό πίεση. Ακολουθούν οι αξιωματικοί κατασטרώματος και μηχανής, καθένας με συγκεκριμένες αρμοδιότητες, ενώ το υπόλοιπο πλήρωμα εκτελεί εργασίες, βάσει σαφώς ορισμένων καθηκόντων.

Η ιεραρχία αυτή δεν είναι τυπική· είναι λειτουργική.

Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης πυρκαγιά, σύγκρουση, μηχανική βλάβη, δεν υπάρχει χρόνος για αμφισβητήσεις ή ασάφειες. Η άμεση εκτέλεση εντολών μπορεί να είναι ζήτημα ζωής και θανάτου. Γι' αυτό και η πειθαρχία καλλιεργείται από τα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης.

Για πολλούς νέους ναυτικούς, η προσαρμογή σε αυτό το αυστηρό πλαίσιο αποτελεί πρόκληση. Η μετάβαση από ένα πιο ελεύθερο περιβάλλον σε μια δομημένη καθημερινότητα με σαφή όρια και κανόνες απαιτεί ωριμότητα. Η τήρηση ωραρίων, η ενδυματολογική συνέπεια, ο σεβασμός στην ιεραρχία και η επαγγελματική συμπεριφορά είναι στοιχεία που αξιολογούνται συνεχώς.

Παράλληλα, η πολυεθνική σύνθεση των πληρωμάτων καθιστά την πειθαρχία ακόμη πιο σημαντική. Όταν συνεργάζονται άνθρωποι από διαφορετικές κουλτούρες και επαγγελματικές νοοτροπίες, η κοινή γλώσσα είναι οι κανονισμοί και οι διαδικασίες. Η ύπαρξη σαφούς ιεραρχίας μειώνει τις συγκρούσεις και ενισχύει την ομαλή συνεργασία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η ιεραρχία αποκλείει τον σεβασμό ή την ανθρώπινη διάσταση. Ένα υγιές εργασιακό περιβάλλον στο πλοίο, βασίζεται στην αμοιβαία εκτίμηση και στην ηγεσία με παράδειγμα. Ο αποτελεσματικός πλοίαρχος ή αξιωματικός δεν επιβάλλεται μόνο μέσω της εξουσίας, αλλά κερδίζει την εμπιστοσύνη μέσα από τη γνώση, τη δικαιοσύνη και τη σταθερότητα.

Η αλήθεια είναι ότι η ναυτιλία δεν αφήνει χώρο για προχειρότητα ή ατομικισμό εις βάρος της ομάδας. Η ιεραρχία και η πειθαρχία δεν είναι περιορισμοί· είναι μηχανισμοί που διασφαλίζουν την ασφάλεια και τη συλλογική ευθύνη. Όσοι επιλέγουν αυτή την καριέρα χρειάζεται να κατανοήσουν ότι η επιτυχία δεν βασίζεται μόνο στις προσωπικές ικανότητες, αλλά και στην ικανότητα να λειτουργούν μέσα σε ένα αυστηρά οργανωμένο σύστημα.

Κίνδυνοι και ευθύνες που συνοδεύουν το επάγγελμα

Η ναυτιλία είναι ένας από τους πιο απαιτητικούς και ταυτόχρονα ευαίσθητους επαγγελματικούς κλάδους στον κόσμο. Πίσω από τη δυναμική εικόνα των μεγάλων πλοίων και του διεθνούς εμπορίου κρύβεται μια καθημερινότητα γεμάτη κινδύνους και βαριές ευθύνες. Το επάγγελμα του ναυτικού δεν είναι απλώς τεχνικό, είναι βαθιά υπεύθυνο.

Πρώτα απ' όλα, υπάρχουν οι φυσικοί κίνδυνοι. Η εργασία σε κατάρωμα ή μηχανοστάσιο ενέχει κινδύνους τραυματισμών, ιδιαίτερα σε δύσκολες καιρικές συνθήκες. Ο έντονος κυματισμός, οι ολισθηρές επιφάνειες

νεις, ο βαρύς εξοπλισμός και οι υψηλές θερμοκρασίες δημιουργούν ένα περιβάλλον που απαιτεί απόλυτη προσοχή. Ακόμη και ένα μικρό λάθος μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες.

Εξίσου σημαντικοί είναι οι τεχνικοί και επιχειρησιακοί κίνδυνοι. Μηχανικές βλάβες, πυρκαγιές, συγκρούσεις ή προσαράξεις αποτελούν σενάρια που, αν και σπάνια, είναι υπαρκτά. Η εκπαίδευση και τα αυστηρά πρωτόκολλα ασφαλείας υπάρχουν ακριβώς για να προλαμβάνουν τέτοιες καταστάσεις. Ωστόσο, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, το πλήρωμα καλείται να αντιδράσει άμεσα, με ψυχραιμία και ακρίβεια.

Πέρα από τους άμεσους κινδύνους, υπάρχει και η νομική ευθύνη. Ο πλοίαρχος και οι αξιωματικοί φέρουν σημαντική ευθύνη απέναντι στη νομοθεσία, τις διεθνείς συμβάσεις και τις εταιρικές διαδικασίες. Ένα ατύχημα ή μια περιβαλλοντική ρύπανση μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές νομικές συνέπειες. Η διαχείριση φορτίων, η τήρηση κανονισμών ασφαλείας και η σωστή καταγραφή διαδικασιών δεν είναι τυπικές υποχρεώσεις είναι κρίσιμα στοιχεία επαγγελματικής προστασίας.

Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει και η ευθύνη για την ανθρώπινη ζωή. Σε κάθε πλοίο, ο κάθε ναυτικός εξαρτάται από τον άλλον. Η ομαδική εργασία και η αμοιβαία εμπιστοσύνη είναι ζωτικής σημασίας. Σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η σωστή συνεργασία μπορεί να σώσει ζωές. Αυτό το επίπεδο ευθύνης διαμορφώνει έντονα τον επαγγελματικό χαρακτήρα όσων εργάζονται στη θάλασσα.

Δεν πρέπει επίσης να αγνοηθεί ο ψυχολογικός αντίκτυπος των κινδύνων. Η συνεχής επίγνωση ότι το περιβάλλον εργασίας μπορεί να γίνει επικίνδυνο ενισχύει την πίεση και απαιτεί αυξημένη συγκέντρωση. Η κόπωση ή η απροσεξία δεν συγχωρούνται εύκολα.

Παρά όλα αυτά, η ναυτιλία θεωρείται σήμερα πολύ πιο ασφαλής σε σχέση με το παρελθόν, χάρη στην τεχνολογική πρόοδο, τα σύγχρονα συστήματα παρακολούθησης και τα διεθνή πρότυπα ασφαλείας. Όμως η τεχνολογία δεν αντικαθιστά την ανθρώπινη ευθύνη. Ο τελικός παράγοντας ασφάλειας παραμένει ο άνθρωπος.

Συνολικά, το επάγγελμα του ναυτικού συνοδεύεται από κινδύνους που δεν είναι ορατοί σε όσους βρίσκονται στη στεριά. Ταυτόχρονα, απαιτεί υψηλό αίσθημα καθήκοντος και επαγγελματισμό. **Όσοι επιλέγουν αυτή την καριέρα πρέπει να είναι έτοιμοι να αναλάβουν όχι μόνο τα προνόμια, αλλά και το βάρος της ευθύνης που τη συνοδεύει.**

Η Ζωή Μετά τη Θάλασσα: Μετάβαση σε μια Καριέρα στην Ξηρά

Για πολλούς ναυτικούς, η καριέρα στη θάλασσα δεν

αποτελεί δια βίου επιλογή. Είτε λόγω οικογενειακών προτεραιοτήτων, είτε λόγω σωματικής κόπωσης, είτε απλώς από προσωπική επιθυμία για σταθερότητα, έρχεται κάποια στιγμή το ερώτημα: «Τι ακολουθεί μετά;». Η μετάβαση από το πλοίο στη στεριά είναι μια σημαντική αλλαγή, που απαιτεί προετοιμασία και στρατηγική σκέψη. Το θετικό στοιχείο είναι ότι η εμπειρία στη θάλασσα θεωρείται ιδιαίτερα πολύτιμη. Η πρακτική γνώση, η διαχείριση κρίσεων, η πειθαρχία και η εμπειρία σε διεθνές περιβάλλον αποτελούν ισχυρά επαγγελματικά εφόδια. Πολλοί πρώην αξιωματικοί και μηχανικοί βρίσκουν θέσεις σε ναυτιλιακές εταιρείες, σε τεχνικά τμήματα, σε operations, σε safety and compliance / ασφάλεια και συμμόρφωση, σε ναυλώσεις ή σε επιθεωρήσεις πλοίων.

Ωστόσο, η μετάβαση δεν είναι πάντα αυτόματη. Η εργασία στη στεριά έχει διαφορετικό ρυθμό και διαφορετικές απαιτήσεις. Το περιβάλλον γραφείου, η καθημερινή παρουσία σε συγκεκριμένο ωράριο και η ανάγκη για διοικητικές και επικοινωνιακές δεξιότητες μπορεί να αποτελέσουν πρόκληση για κάποιον που έχει συνηθίσει στη δομημένη ιεραρχία του πλοίου.

Ένα βασικό στοιχείο επιτυχούς μετάβασης είναι ο σωστός χρονισμός. Πολλοί ναυτικοί επιλέγουν να αποκτήσουν επιπλέον γνώσεις, όπως μεταπτυχιακές σπουδές στη ναυτιλιακή διοίκηση, στη διαχείριση επιχειρήσεων ή στην ασφάλεια, ώστε να ενισχύσουν το προφίλ τους. Η συνδυαστική αξία πρακτικής εμπειρίας και ακαδημαϊκής κατάρτισης δημιουργεί σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Υπάρχει επίσης η ψυχολογική διάσταση της αλλαγής. Η ζωή στη θάλασσα χαρακτηρίζεται από ένταση, ευθύνη και ξεκάθαρη ιεραρχία. Στη στεριά, η επιτυχία συχνά εξαρτάται από δικτύωση, ομαδικά projects και πιο σύνθετες εταιρικές δομές. Η αίσθηση «ταυτότητας» που προσφέρει ο βαθμός στο πλοίο αντικαθίσταται από έναν νέο επαγγελματικό ρόλο που χρειάζεται χρόνο για να εδραιωθεί.

Παρά τις προκλήσεις, η μετάβαση μπορεί να προσφέρει σταθερότητα και καλύτερη ισορροπία ζωής. Η καθημερινή παρουσία στο σπίτι, η δυνατότητα μακροπρόθεσμου οικογενειακού προγραμματισμού και η απουσία πολύμηνων συμβολαίων αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα. Για πολλούς, η στεριά δεν σημαίνει απομάκρυνση από τη ναυτιλία, αλλά εξέλιξη μέσα σε αυτήν από διαφορετική θέση.

Συμπερασματικά, η ζωή μετά τη θάλασσα δεν είναι «τέλος καριέρας», αλλά νέο κεφάλαιο. Όσοι προετοιμαστούν έγκαιρα και αξιοποιήσουν στρατηγικά την εμπειρία τους μπορούν να χτίσουν μια επιτυχημένη

δεύτερη επαγγελματική πορεία. Η θάλασσα προσφέρει γνώσεις και αντοχές· η πρόκληση είναι να μεταφραστούν σωστά στο περιβάλλον της στεριάς.

Είναι τελικά η ναυτιλία η σωστή επιλογή για όλους;

Η ναυτιλία παρουσιάζεται συχνά ως κλάδος γεμάτος ευκαιρίες, περιπέτεια και οικονομικά οφέλη. Ωστόσο, η αλήθεια είναι πιο πολύπλοκη: δεν είναι ένα επάγγελμα που ταιριάζει σε όλους. Η επιλογή να ακολουθήσει κανείς καριέρα στη θάλασσα απαιτεί αυτογνωσία, υπομονή και σαφή κατανόηση των απαιτήσεων και των προκλήσεων που την συνοδεύουν.

Πρώτα απ' όλα, η ζωή στη θάλασσα απαιτεί ψυχική και σωματική αντοχή. Η απομόνωση, οι συνεχείς βάρδιες και η ένταση της καθημερινότητας δεν είναι για όλους. Κάποιοι άνθρωποι προτιμούν τη σταθερότητα της στεριάς, την καθημερινή επαφή με την οικογένεια και τον ελεύθερο χρόνο. Στη θάλασσα, η προσωπική ζωή περιορίζεται δραστικά, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε ψυχολογική καταπόνηση, αν δεν υπάρχει κατάλληλη προετοιμασία.

Επιπλέον, η ναυτιλία απαιτεί πειθαρχία, επαγγελματισμό και συνεχή εκπαίδευση. Δεν αρκεί να αγαπάς τη θάλασσα· χρειάζεται να έχεις τεχνικές γνώσεις, ικανότητα συνεργασίας, διαχείριση κρίσεων και αίσθημα ευθύνης. Η επιτυχία στη ναυτιλία βασίζεται στην πειθαρχία και στην προσαρμοστικότητα, παρά στις προσωπικές προτιμήσεις ή στο ρομαντικό όνειρο του ταξιδιού.

Ωστόσο, για όσους έχουν τα χαρακτηριστικά αυτά, η ναυτιλία μπορεί να αποτελέσει μια μοναδική εμπειρία ζωής. Προσφέρει όχι μόνο οικονομικά οφέλη και διεθνή εμπειρία, αλλά και ανάπτυξη δεξιοτήτων, ηγετικών ικανοτήτων και αυτοπεποίθησης. Η ζωή στο πλοίο

μπορεί να μεταμορφώσει τον άνθρωπο, δίνοντάς του εργαλεία και εμπειρίες που δύσκολα αποκτώνται σε άλλα επαγγέλματα.

Η επιλογή, επομένως, είναι καθαρά προσωπική. Η ναυτιλία είναι μια καριέρα γεμάτη προκλήσεις, αλλά και ανταμοιβές. Δεν είναι η «εύκολη λύση» ούτε η κατάλληλη για όσους αναζητούν προβλέψιμη καθημερινότητα και άμεση άνεση. Είναι για εκείνους που θέλουν να δοκιμάσουν τον εαυτό τους, να αναπτύξουν αντοχές και δεξιότητες, και να ζήσουν εμπειρίες που λίγοι κλάδοι μπορούν να προσφέρουν.

Καταληκτικά, η ναυτιλία δεν είναι για όλους, αλλά για όσους μπορούν να αντέξουν τις απαιτήσεις της, μπορεί να γίνει μια καριέρα γεμάτη νόημα, πρόκληση και προσωπική ανάπτυξη. Το ερώτημα δεν είναι αν είναι σωστή ή λάθος επιλογή, αλλά αν ταιριάζει στον χαρακτήρα, στους στόχους και στον τρόπο ζωής του καθενός.

Συμπέρασμα

Η καριέρα στη ναυτιλία είναι ένας κόσμος γεμάτος αντιθέσεις: απαιτητική αλλά και συναρπαστική, απομονωτική αλλά και γεμάτη εμπειρίες, επικίνδυνη αλλά και οικονομικά ανταποδοτική. Από την εκπαίδευση και τις απαιτητικές σπουδές, μέχρι τη ζωή στο πλοίο με τις βάρδιες, την ιεραρχία, την απομόνωση και την ψυχολογική πίεση, η καθημερινότητα ενός ναυτικού δοκιμάζει όχι μόνο τις γνώσεις και τις δεξιότητες, αλλά και τον χαρακτήρα του. Οι οικονομικές απολαβές και οι ευκαιρίες εξέλιξης μπορεί να είναι σημαντικές, αλλά δεν έρχονται χωρίς θυσιές. Η ισορροπία προσωπικής ζωής και καριέρας είναι διαφορετική από ό,τι στη στεριά, ενώ οι κίνδυνοι και οι ευθύνες απαιτούν αυξημένη προσοχή, επαγγελματισμό και ωριμότητα. Ταυτόχρονα, η εμπειρία στη θάλασσα παρέχει πολύτιμες δεξιότητες, δυνατότητες διεθνούς δικτύωσης και επαγγελματικής ωρίμανσης, που μπορούν να αξιοποιηθούν και σε μεταβατικές στεριανές καριέρες. Στο τέλος, η ναυτιλία δεν είναι μια επιλογή για όλους. Είναι για όσους διαθέτουν αντοχή, πειθαρχία, αίσθημα ευθύνης και πραγματική αγάπη για τη ζωή στη θάλασσα. Όσοι την επιλέγουν με επίγνωση των απαιτήσεών της, κερδίζουν όχι μόνο επαγγελματικά και οικονομικά, αλλά και εμπειρίες ζωής που διαμορφώνουν προσωπικότητα, αντοχή και χαρακτήρα. Η ναυτιλία είναι, λοιπόν, μια καριέρα που ανταμείβει όσους είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της με σοβαρότητα και πάθος. Δεν υποσχεται εύκολες λύσεις, αλλά προσφέρει μοναδικές ευκαιρίες για ανάπτυξη, περιπέτεια και προσωπική εξέλιξη για εκείνους που μπορούν πραγματικά να αντέξουν τη θάλασσα. ■

Ο πιο διάσημος γιατρός δεν είναι απαραίτητα ο καλύτερος για σένα

Της Κασσιανής Καλαϊτζή MSc, Υπεύθυνης Marketing και Επικοινωνίας στη Gennima IVF

Τι σημαίνει πραγματικά μάρκετινγκ υγείας, και πώς το διαβάζουμε ως ασθενείς

Φανταστείτε την εξής σκηνή: είστε σε μια δύσκολη στιγμή. Ίσως μόλις πήρατε μια διάγνωση που δεν περιμένατε. Ίσως προσπαθείτε να κάνετε παιδί εδώ και καιρό και η απογοήτευση αρχίζει να συσσωρεύεται. Ίσως το παιδί σας έχει κάτι που δεν μπορείτε να εξηγήσετε και ο παιδίατρός σας σας παραπέμπει σε ειδικό. Ανοίγετε το κινητό σας. Ψάχνετε. Και μπροστά σας ξεδιπλώνεται ένας κόσμος από ονόματα, κλινικές, προφίλ, αστεράκια και κριτικές που δεν ξέρετε πώς να διαβάσετε.

Από πού ξεκινάτε;

Αυτή είναι η πιο αληθινή και πιο αγνοημένη πλευρά του μάρκετινγκ υγείας: η στιγμή που ο ασθενής -ή ο μελλοντικός ασθενής- ψάχνει κάποιον να εμπιστευτεί. Όχι απλώς κάποιον αναγνωρίσιμο. Κάποιον που να δείχνει πραγματικά αξιόπιστος.

Γιατί η υγεία είναι διαφορετικός τομέας

Το μάρκετινγκ υγείας παίζει με άλλους κανόνες από οποιονδήποτε άλλο τομέα. Όταν αγοράζουμε ένα παπούτσι, μπορούμε να το επιστρέψουμε. Όταν δοκιμάζουμε ένα εστιατόριο και δεν μας αρέσει, απλά δε θα ξαναπάμε. Στην υγεία, τα περιθώρια λάθους είναι πολύ μικρότερα - ή δεν υπάρχουν καθόλου.

Οι αποφάσεις που αφορούν τη σωματική και ψυχική μας υγεία, τη γονιμότητά μας, τα παιδιά μας, δεν είναι συναλλαγές. Είναι επιλογές φορτωμένες με ανησυχία, ευθύνη, και πολλές φορές φόβο. Και σε αυτές τις επιλογές, η εμπιστοσύνη δεν είναι ένα συναισθηματικό «μπόνους», είναι το θεμέλιο.

Αυτό κάνει την επικοινωνία στον χώρο της υγείας εξαιρετικά λεπτή υπόθεση. Δεν αρκεί να είσαι ορατός. Πρέπει να είσαι αξιόπιστος. Και στην ψηφιακή εποχή που ζούμε, αυτές οι δύο έννοιες συχνά συγχέονται επικίνδυνα.

Αναγνωρισιμότητα χωρίς εμπιστοσύνη: η παγίδα των αριθμών

Ένας γιατρός με χιλιάδες ακολούθους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μια κλινική που εμφανίζεται πρώτη στις μηχανές αναζήτησης. Ένα προφίλ γεμάτο φωτογραφίες από συνέδρια και βραβεία. Αυτά είναι σημάδια αναγνωρισιμότητας - και σε πολλές περιπτώσεις αντι-

κατοπτρίζουν πραγματική αξία. Αλλά δεν αρκούν από μόνα τους.

Η αναγνωρισιμότητα χωρίς ουσία δημιουργεί μια παγίδα: τραβάει το βλέμμα, αλλά δεν χτίζει σχέση. Ο ασθενής που φτάνει στην κλινική ή το ιατρείο βασισμένος αποκλειστικά σε αυτό που είδε online, συχνά διαψεύδεται όταν η εμπειρία δεν ανταποκρίνεται στην εικόνα. Και στην υγεία, μια διαψευσμένη προσδοκία δεν είναι απλώς μια κακή κριτική — είναι ένας άνθρωπος που πόνεσε.

Υπάρχουν μελέτες που δείχνουν ότι οι ασθενείς εμπιστεύονται πολύ περισσότερο τη σύσταση ενός φίλου ή συγγενή από οποιαδήποτε διαφήμιση ή παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η λεγόμενη «από στόμα σε στόμα» (word of mouth) επικοινωνία παραμένει το πιο ισχυρό εργαλείο στον χώρο της υγείας, γιατί βασίζεται σε προσωπική εμπειρία, όχι σε προβολή.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η ψηφιακή παρουσία δεν έχει αξία. Σημαίνει ότι αν δεν τη στηρίζουν πραγματικοί άνθρωποι και πραγματικές εμπειρίες, είναι σα να χτίζεις κάστρα πάνω στην άμμο.

Πώς χτίζεται η εμπιστοσύνη στην ψηφιακή εποχή
Η εμπιστοσύνη δεν εμφανίζεται. Δεν αγοράζεται με διαφήμιση. Χτίζεται αργά, συνεπώς και με συγκεκριμένο τρόπο.

Η διαφάνεια είναι η αρχή. Ένας γιατρός που εξηγεί τι κάνει και γιατί, που δεν κρύβεται πίσω από ιατρική ορολογία, που μιλάει στον ασθενή σαν σε άνθρωπο — αυτός αρχίζει να χτίζει εμπιστοσύνη ακόμα και πριν η πρώτη επίσκεψη. Ένα βίντεο που εξηγεί μια θεραπεία απλά, ένα άρθρο που απαντάει στις ερωτήσεις που ντρέπεται κανείς να κάνει, μια ανάρτηση που αναγνωρίζει την αβεβαιότητα, αυτά είναι πράξεις επικοινωνίας που χτίζουν γέφυρες.

Η συνέπεια έπεται. Δεν αρκεί μια καλή εντύπωση. Η εμπιστοσύνη χτίζεται όταν η εμπειρία - από το πρώτο τηλεφώνημα μέχρι τη μετεγχειρητική παρακολούθηση - είναι ενιαία και προβλέψιμη. Όταν αυτό που υπόσχεται η ψηφιακή παρουσία αντιστοιχεί σε αυτό που βρίσκει ο ασθενής στην πράξη.

Η ανθρώπινη φωνή κάνει τη διαφορά. Στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης και των αυτοματοποιημένων απαντήσεων, ένα πραγματικό πρόσωπο, ένας γιατρός που μοιράζεται τη σκέψη του, μια νοσηλεύτρια που απαντάει σε ένα σχόλιο, μια κλινική που παρουσιάζει τους ανθρώπους της, είναι εξαιρετικά σπάνιο και, για αυτόν ακριβώς τον λόγο, εξαιρετικά πολύτιμο.

Η αναγνωρισιμότητα που δεν αντιφάσκει με την εμπιστοσύνη

Η αναγνωρισιμότητα και η εμπιστοσύνη δεν είναι αντίπαλες δυνάμεις· αρκεί να ξέρουμε σε ποια σειρά έρχονται.

Ένας επαγγελματίας υγείας που επικοινωνεί με ειλικρίνεια, που εκπαιδεύει αντί να διαφημίζει, που βάζει τον ασθενή στο κέντρο της αφήγησής του, αυτός χτίζει μια παρουσία που έχει βάθος. Και το βάθος αυτό είναι που τελικά τον κάνει αναγνωρίσιμο στους σωστούς ανθρώπους: σε εκείνους που τον χρειάζονται.

Η αναγνωρισιμότητα που πηγάζει από εμπιστοσύνη έχει μια ιδιαίτερη ποιότητα: δεν χρειάζεται συνεχή ενίσχυση για να επιβιώσει. Γιατί βασίζεται σε κάτι που δεν μπορεί να αντιγραφεί εύκολα — στην πραγματική εμπειρία των ανθρώπων που την έζησαν.

Στον χώρο της γονιμότητας, της παιδιατρικής, κάθε τομέα όπου οι άνθρωποι φτάνουν φορτωμένοι με αγωνία και ελπίδα, αυτή η διάκριση είναι κρίσιμη. Ο γονιός που ψάχνει παιδίατρο για το νεογνό του δεν ψάχνει τον πιο διάσημο. Ψάχνει αυτόν που θα αισθανθεί ότι τον εμπιστεύεται. Το ζευγάρι που εξετάζει εξωσωματική γονιμοποίηση δεν αποφασίζει με βάση τον αριθμό των ακολούθων. Αποφασίζει με βάση αυτό που τους έκανε να νιώσουν ότι «εδώ θα μας ακούσουν».

Ένα τελευταίο μήνυμα από εμένα:

Αν υπάρχει ένα πράγμα που αξίζει να κρατήσουμε από αυτή τη συζήτηση, είναι αυτό:

Στον χώρο της υγείας, η αναγνωρισιμότητα χωρίς εμπιστοσύνη είναι σαν βιτρίνα χωρίς κατάσταση.

Τραβάει το βλέμμα, αλλά δεν έχει τίποτα να προσφέρει όταν ο κόσμος μπει μέσα.

Η εμπιστοσύνη χτίζεται με διαφάνεια, συνέπεια και ανθρώπινη επαφή - και στην ψηφιακή εποχή, αυτά δεν έχουν γίνει λιγότερο σημαντικά. Αντίθετα, επειδή είναι σπάνια, έχουν γίνει ακόμα πιο πολύτιμα.

Ο επαγγελματίας υγείας που καταλαβαίνει αυτό -και επικοινωνεί ανάλογα- δεν χτίζει απλώς μια καριέρα. Χτίζει κάτι πιο ουσιαστικό: μια κοινότητα ανθρώπων που τον εμπιστεύονται. Και εκεί, ακριβώς εκεί, βρίσκεται το πραγματικό μάρκετινγκ υγείας.

Η κ. Κασσιανή Καλαϊτζή δραστηριοποιείται στον χώρο του marketing υγείας τα τελευταία 16 χρόνια, με εξειδίκευση στο digital marketing και τη δημιουργία επιστημονικά τεκμηριωμένου περιεχομένου. Έχει σπουδάσει Βιολογία και -σε μεταπτυχιακό επίπεδο- Μοριακή Φαρμακολογία καθώς και Marketing και Επικοινωνία στην Ελλάδα και την Αγγλία. Τα πρώτα της επαγγελματικά βήματα έγιναν στις μεγαλύτερες ελληνικές φαρμακοβιομηχανίες ως υπεύθυνη σκευασμάτων πάντα στο χώρο του marketing. Πλέον εξειδικεύεται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση στρατηγικής marketing στο χώρο της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, με βασικό άξονα τη διαχείριση και ανάπτυξη digital καναλιών (social media, website), καθώς και τη δημιουργία περιεχομένου σε στενή συνεργασία με ιατρικές ομάδες.

Ενεργός Γήρανση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις, Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Σύγχρονες Προκλήσεις

Του Θεόδωρου Β. Ρούσσου (PhD) Διδάκτορας Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Καθηγητή Φυσικής Αγωγής

Περίληψη

Η έννοια της ενεργούς γήρανσης αποτελεί ένα από τα πλέον κεντρικά πεδία μελέτης στη σύγχρονη γεροντολογία και στις κοινωνικές πολιτικές υγείας. Το παρόν άρθρο εξετάζει το θεωρητικό πλαίσιο της ενεργούς γήρανσης, αναλύει τους βασικούς της πυλώνες —υγεία, συμμετοχή και ασφάλεια— και διερευνά τους κοινωνικούς, ψυχολογικούς και οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εφαρμογή της. Επιπλέον, αναδεικνύονται οι σύγχρονες προκλήσεις, όπως η δημογραφική γήρανση, οι ανισότητες στην υγεία και η ηλικιακή διάκριση. Τέλος, προτείνονται κατευθύνσεις για πολιτικές και παρεμβάσεις που ενισχύουν την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων πληθυσμών.

Λέξεις-κλειδιά: ενεργός γήρανση, ποιότητα ζωής, τρίτη ηλικία, κοινωνική συμμετοχή, δημόσια υγεία

1. Εισαγωγή

Η παγκόσμια δημογραφική μετάβαση χαρακτηρίζεται από σημαντική αύξηση του προσδόκιμου ζωής και ταυτόχρονη μείωση των γεννήσεων. Το φαινόμενο αυτό οδηγεί σε ταχεία γήρανση του πληθυσμού, με σημαντικές επιπτώσεις στα συστήματα υγείας, την οικονομία και την κοινωνική συνοχή.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια της ενεργούς

γήρανσης αναδύεται ως ένα ολιστικό μοντέλο προσέγγισης της τρίτης ηλικίας. Αντί να αντιμετωπίζεται η γήρανση ως περίοδος παρακμής, προτείνεται η κατανόησή της ως φάση δυναμικής συμμετοχής και συνέχισης της προσωπικής ανάπτυξης.

2. Θεωρητικό πλαίσιο της ενεργούς γήρανσης

Ο όρος «ενεργός γήρανση» καθιερώθηκε κυρίως από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ο οποίος την ορίζει ως «τη διαδικασία βελτιστοποίησης των ευκαιριών για υγεία, συμμετοχή και ασφάλεια με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής καθώς οι άνθρωποι μεγαλώνουν».

Η έννοια συνδέεται στενά με προηγούμενα θεωρητικά μοντέλα, όπως:

- το μοντέλο της «επιτυχούς γήρανσης» (successful ageing)
- οι θεωρίες δραστηριότητας (activity theory)
- οι θεωρίες συνέχειας (continuity theory)

Σε αντίθεση με πιο περιοριστικές προσεγγίσεις, η ενεργός γήρανση υιοθετεί μια πολυδιάστατη οπτική, ενσωματώνοντας βιολογικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

3. Οι βασικοί πυλώνες

3.1 Υγεία

Η υγεία αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την ενεργό γήρανση. Περιλαμβάνει όχι μόνο την απουσία ασθένειας, αλλά και τη διατήρηση της λειτουργικής ικανότητας.

Η πρόληψη, η έγκαιρη διάγνωση και η διαχείριση χρόνιων νοσημάτων αποτελούν κρίσιμους παράγοντες.

3.2 Συμμετοχή

Η κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική συμμετοχή ενισχύει την ποιότητα ζωής και την αίσθηση νοήματος. Η συμμετοχή δεν περιορίζεται στην εργασία, αλλά περιλαμβάνει και τον εθελοντισμό, την οικογενειακή ζωή και τη διά βίου μάθηση.

3.3 Ασφάλεια

Η ασφάλεια αφορά τόσο την οικονομική σταθερότητα όσο και την κοινωνική προστασία. Η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και η προστασία από διακρίσεις είναι απαραίτητες για την ενεργή συμμετοχή.

4. Προσδιοριστικοί παράγοντες της ενεργούς γήρανσης

Η ενεργός γήρανση επηρεάζεται από ένα σύνολο παραγόντων:

- **Ατομικοί παράγοντες:** γενετική προδιάθεση, τρόπος ζωής
- **Κοινωνικοί παράγοντες:** εκπαίδευση, κοινωνικά δίκτυα
- **Οικονομικοί παράγοντες:** εισόδημα, συνθήκες εργασίας
- **Περιβαλλοντικοί παράγοντες:** αστικός σχεδιασμός, προσβασιμότητα

Οι ανισότητες σε αυτούς τους παράγοντες οδηγούν σε διαφοροποιήσεις στην ποιότητα γήρανσης.

5. Ψυχολογική διάσταση

Η αντίληψη του ατόμου για τη γήρανση επηρεάζει σημαντικά τη συμπεριφορά και την υγεία του. Θετικές στάσεις συνδέονται με μεγαλύτερη μακροβιότητα και καλύτερη ψυχική υγεία.

Η έννοια της αυτό-αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας (resilience) διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

6. Διά βίου μάθηση και γνωστική λειτουργία

Η διατήρηση της γνωστικής λειτουργίας αποτελεί βασικό στόχο. Η διά βίου μάθηση συμβάλλει:

- στη διατήρηση της μνήμης
- στην πρόληψη γνωστικής έκπτωσης
- στην κοινωνική ένταξη

Η εκπαίδευση σε ψηφιακές δεξιότητες αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία.

7. Σύγχρονες προκλήσεις

7.1 Δημογραφική γήρανση

Η αύξηση του ηλικιωμένου πληθυσμού δημιουργεί πιέσεις στα συστήματα υγείας.

7.2 Ανισότητες στην υγεία

Κοινωνικοοικονομικές ανισότητες οδηγούν σε άνιση πρόσβαση σε υπηρεσίες.

7.3 Ηλικιακή διάκριση

Τα στερεότυπα περιορίζουν τη συμμετοχή των ηλικιωμένων.

8. Πολιτικές και παρεμβάσεις

Η προώθηση της ενεργούς γήρανσης απαιτεί:

- ολοκληρωμένες πολιτικές δημόσιας υγείας
- προγράμματα διά βίου μάθησης
- ανάπτυξη «φιλικών προς την ηλικία» πόλεων
- ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης

Η διεπιστημονική προσέγγιση είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εφαρμογή.

9. Συζήτηση

Η ενεργός γήρανση αποτελεί ένα σύνθετο και δυναμικό πεδίο, που απαιτεί συνεργασία μεταξύ επιστημόνων, πολιτικών φορέων και κοινωνίας των πολιτών.

Η μετατόπιση από το βιο-ιατρικό μοντέλο σε ένα ολιστικό πλαίσιο αποτελεί βασική πρόκληση για τις σύγχρονες κοινωνίες.

10. Συμπεράσματα

Η ενεργός γήρανση συνιστά μια αναγκαία απάντηση στη δημογραφική γήρανση. Η ενίσχυση της υγείας, της συμμετοχής και της ασφάλειας μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων.

Η εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών και η αλλαγή κοινωνικών αντιλήψεων αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για το μέλλον.

Βιβλιογραφία

- World Health Organization (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Geneva.
- World Health Organization (2015). *World Report on Ageing and Health*. Geneva.
- United Nations (2019). *World Population Ageing*. New York.
- European Commission (2018). *The Ageing Report*. Brussels.
- Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (1997). Successful aging. *The Gerontologist*, 37(4), 433–440.
- Walker, A. (2002). A strategy for active ageing. *International Social Security Review*, 55(1), 121–139.
- Bowling, A. (2008). Enhancing later life. *Ageing & Mental Health*, 12(3), 293–301.
- Beard, J. R., et al. (2016). The World Report on Ageing and Health. *The Lancet*, 387(10033), 2145–2154.

mail: theodoros.roussos@yahoo.gr

Επειδή πρόκειται να γίνει επανεξέταση των χρήσιμων πληροφοριών σε σχέση με την ύλη του περιοδικού, παρακαλούμε και ενημερώνουμε τα μέλη που ενδιαφέρονται, να μας στείλουν τις πληροφορίες – ανακοινώσεις πιο σύντομες, μέχρι 20 λέξεις. Με περισσότερες από 20 λέξεις δεν θα δημοσιεύονται. Έτσι θα γίνεται πλήρης εκμετάλλευση του χώρου του περιοδικού, αλλά και θα καλύπτονται όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Οι «χρήσιμες πληροφορίες» θα δημοσιεύονται εναλλάξ μέχρι τρεις φορές το χρόνο. Για να δημοσιευθούν θα πρέπει να έχουν περιέλθει στην ΕΑΑΝ μέχρι την 19η εκάστου μονού μήνα του ιδίου έτους.

Πωλήσεις ακινήτων

- Πωλείται οικοπέδο στον ΟΣΜΑΝ, στον ΑΓΙΟ ΙΩΑΝΝΗ, έκτασης 670 τ.μ., ΟΤ 226 αριθμός οικοπέδου 2. Τηλέφωνο: 6979497579 - Γραμμένος Δημοσθένης.

Αποχαιρετισμοί

Αυτοί που έφυγαν...

Εκτελούμε το θλιβερό καθήκον της δυσάρεστης περιοδικής ενημέρωσης...

Βαθμός	Ονοματεπώνυμο	Ημέρα θανάτου	Έτος γεννήσεως
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Θωμάς Σοφός	23 Μαρτίου 2026	1938
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Ιωάννης Χατζηπαναγιώτου	24 Μαρτίου 2026	1969
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Ιερόθεος Σακελλαρίου	25 Μαρτίου 2026	1952
Πλωτάρχης (Ε) ε.α. ΠΝ	Βασίλειος Τσουκαλάς	27 Μαρτίου 2026	1943
Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Κων/νος Γάλλιος	28 Μαρτίου 2026	1967
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Γεώργιος Αυγουστάκης	01 Απριλίου 2026	1939
Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Αθανάσιος Βασιλείου	06 Απριλίου 2026	1932
Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Παναγιώτης Ζαφειρίου	07 Απριλίου 2026	1966
Ανθυπασπιστής (ΤΗΛ) ε.α. ΠΝ	Αντώνιος Αντωνίου	10 Απριλίου 2026	1960
Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Κομνηνός Βαρβατές	14 Απριλίου 2026	1946
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Αναστάσιος Αναστασόπουλος	22 Απριλίου 2026	1965
Υποναύαρχος (ΥΙ) ε.α. ΠΝ	Σάββας Ιωαννίδης	24 Απριλίου 2026	1968
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Λεάνδρος Πάντος	25 Απριλίου 2026	1939
Πλωτάρχης (Ε) ε.α. ΠΝ	Γεώργιος Ευθυμίου ΠΝ	25η Απριλίου 2026	1949
Ανθυπασπιστής (ΜΗΧ) ε.α. ΠΝ	Εμμανουήλ Βιτσεντζάκης	25 Απριλίου 2026	1946
Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Γεώργιος Λιώσης	27 Απριλίου 2026	1949
Αρχιπλοίαρχος (Ο) ε.α. ΠΝ	Νικόλαος Κασσελίδης	22 Μαρτίου 2026	1930
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Λεωνίδας Κοντογεώργος	11 Μαΐου 2026	1937
Υποναύαρχος ε.α. ΠΝ	Γεώργιος Παναγιωτακόπουλος	13 Μαΐου 2026	1951
Υποναύαρχος ε.α. ΛΣ	Σπυρίδων Ευαγγελίδης	17 Μαΐου 2026	1971
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Ιωάννης Καραϊσκος	18 Μαΐου 2026	1937
Πλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Νικόλαος Λάμπρου	22 Μαΐου 2026	1970
Υποναύαρχος ε.α. ΠΝ	Βασίλειος Τσιτωνάκης	25 Μαΐου 2026	1953
Υποναύαρχος (ΥΝ) ε.α. ΠΝ	Βασιλική Κιτσοπούλου-Σιδά	26 Μαΐου 2026	1939
Πλωτάρχης (Ε) ε.α. ΠΝ	Οδυσσέας Τζιώτης	28 Μαΐου 2026	1943
Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α. ΠΝ	Θεόφιλος – Μιχαήλ Βλαχόπουλος	01 Ιουνίου 2026	1950
Σημαιοφόρος (Ε) ε.α. ΠΝ	Αθανάσιος Τακούλης	01 Ιουνίου 2026	1942

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ - ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΕΝΩΣΗ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΥ (ΕΑΑΝ)

Αθήνα 19 Μαΐου 2026

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΘΕΜΑ: Τελετή επίδοσης ξιφών σε δικαιούχους απόστρατους Αξιωματικούς Ειδικοτήτων ΠΝ που δεν τα έλαβαν στην ενέργεια

Την Τετάρτη 13 Μαΐου 2026, έλαβε χώρα στο Αμφιθέατρο του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών (Βασιλίσσης Σοφίας & Ριζάρη 2), μετά από τις απαιτούμενες ενέργειες της Ένωσης Αποστράτων Αξιωματικών Ναυτικού (ΕΑΑΝ) προμήθειας 198 ξιφών, η τελετή επίδοσης σε αντίστοιχους δικαιούχους εν αποστρατεία Αξιωματικούς Ειδικοτήτων (Ε) του Πολεμικού Ναυτικού μέλη της ΕΑΑΝ, στους οποίους δεν είχαν επιδοθεί την περίοδο που ήταν στην ενέργεια, αναγνωρίζοντας την σημασία και τον συμβολισμό του ξίφους για κάθε αξιωματικό.

Στην τελετή πέραν του ΔΣ/ΕΑΑΝ, παρέστησαν ο Υπαρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Σπυρίδων Λαγάρας ΠΝ ως εκπρόσωπος του Α/ΓΕΝ, ο Διευθυντής ΓΕΝ/Β1 Πλοίαρχος Κωνσταντίνος Λάσκαρης ΠΝ ως εκπρόσωπος του ΔΚΒ/ΓΕΝ, καθώς συγγενείς και φίλοι των δικαιούχων Αξιωματικών.

Μετά το πέρας της τελετής ακολούθησε μικρή δεξίωση στο φουαγιέ του Αμφιθεάτρου.

Όσοι επιθυμούν φωτογραφικό υλικό από την τελετή, η κάλυψη πραγματοποιήθηκε από το «Alexis Studio Photography» Σπύρου Πάτση 60, ΤΚ 11855 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 2103466117 Κιν. 6992 222296.

Για το ΔΣ/ΕΑΑΝ

Ο Διευθύνων Σύμβουλος ΕΑΑΝ

Πλοίαρχος (Ε) ε.α. Εμμανουήλ Αναγνωστάκης ΠΝ

Ο πρόεδρος

Αντιναύαρχος ε.α. Θεόδωρος Γερούκης ΠΝ

Στιγμιότυπα από την τελετή επίδοσης ξιφών

Από την δραστηριότητα του ΤΕ/ΕΑΑΝ Έβρου-Ροδόπης

Το Σάββατο 9 Μαΐου 2026 ο ΤΕ/Έβρου-Ροδόπης Αντιπλοίαρχος ε.α. Αθανάσιος Κατσίκης ΠΝ, παρουσίασε στο τριήμερο Β' Επιστημονικό Συνέδριο με τίτλο «Αλεξανδρούπολη: η ιστορία της πόλης και της περιοχής της» την εισήγηση με θέμα «Η Πρώτη Απελευθέρωση μέσα από τις επιχειρήσεις του Πολεμικού Ναυτικού στον Β' Βαλκανικό Πόλεμο», που αφορούσε στην πρόσκαιρη απελευθέρωση της πόλης από τον Ελληνικό Στόλο από τους Βουλγάρους κατά τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο.

Το Συνέδριο διοργάνωσε το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης σε συνεργασία με τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και τον Δήμο Αλεξανδρούπολης.

Κεντρικός ομιλητής ήταν ο καθηγητής Άγγελος Συρίγος ενώ χαιρετισμούς απηύθυναν ο Επίτροπος Μεταφορών της ΕΕ κ. Απόστολος Τζιτζικώστας και ο Περιφερειάρχης Αν. Μακεδονίας και Θράκης κ. Χριστόδουλος Τοψίδης καθώς και ο εκπρόσωπος του Πατριάρχη Κων/πόλεως, Μητροπολίτης Σελευκείας Θεόδωρος.

Εκ της Γραμματείας Παραρτήματος ΕΑΑΝ Βορείου Ελλάδος

**Ένωση Αποστράτων
Αξιωματικών Ναυτικού
ΝΠΔΔ**

Ι. Παπαρρηγοπούλου & Π.Π. Γερμανού,
Πλατεία Κλαυθμώνος 105 61 Αθήνα
www.eaan.gr
Τηλ: 210-33.10.430,
210-33.10.431
e-mail: info@eaan.gr

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο ΚΕΜΠΑ
Αριθμός Άδειας 517/92

ΚΩΔΙΚΟΣ 012037

© Φωτό Πλωτάρχης Γ. Μπαλαδάκης
Φωτογραφία Διαγωνισμού Περιοδικού «Ναυτική Επιθεώρηση» έτος 2011
Τίτλος φωτογραφίας: Άγιος Δημήτριος